

Kilpailunrajoitusvahingon vanhentuminen Suomen oikeudessa

Lauri Rinne, 501045

Kilpailuoikeus

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta

21.9.2016

TURUN YLIOPISTO
Oikeustieteellinen tiedekunta

RINNE, LAURI: KILPAILUNRAJOITUSVAHINGON VANHENTUMINEN SUOMEN OIKEUDESSA

OTM-tutkielma, 92 s.

Kilpailuoikeus

Syyskuu 2016

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

Tutkielma käsittelee kilpailunrajoitusvahinkojen, eli esimerkiksi kartellien aiheuttamien vahinkojen vanhentumista Suomen oikeuden näkökulmasta.

EU on tavoitellut kilpailuoikeuden yksityisoikeudellisen täytäntöönpanon tehostamista säätämällä direktiivin 2014/104/EU kilpailuoikeudellisesta vahingonkorvauksesta. Näin ollen uusi kansallinen laki kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista tulee voimaan loppuvuodesta 2016. Samalla lukuisat merkittävät kartellioikeudenkäynnit ovat vireillä Suomessa eri oikeusasteissa ja ensimmäinen kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumista koskeva ennakkoratkaisu, KKO 2016:11, annettiin keväällä 2016.

Tutkielma tarjoaa tässä kehittyvässä tilanteessa oikeustilaa systematisoivan ja lainsäädännön tulkinnallisesti epäselvät kohdat havainnollistavan esityksen kansallisten kilpailulakien entisistä, nykyisistä ja tulevista vanhentumissäännöistä. KKO 2016:11 ennakkoratkaisua käsitellään on omassa pääluvussa ja sen vaikutukset on huomioitu muussa esityksessä.

Tutkielmassa todetaan, että siitä huolimatta, että KKO 2016:11 ennakkoratkaisu paalutti muutamia kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumisen peruskysymyksiä, useita tulkintaongelmia on yhä löydettävissä. Uusi laki kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista sisältää kuitenkin niin velkojamyönteiset vanhentumissäännöt, että vanhentumisen merkitys kilpailuoikeudellisissa vahingonkorvausoikeudenkäynneissä on vähentymään päin.

Tärkeimmät tutkielmassa käytetyt lähteet ovat olleet Olli Norroksen Vahingonkorvausvelan vanhentuminen (2015), joka on laajuudessaan ainutlaatuinen kotimainen perusteos vahingonkorvausvelkojen vanhentumiskysymyksistä sekä Antti Aineen Kilpailunrajoitusvahinko (2015), joka myös on laajuudessaan ensimmäinen kotimainen perusteos kilpailuoikeudellisesta vahingonkorvauksesta. Tärkeänä lähteenä on ollut myös Kilpailuoikeudellinen vahingonkorvaus (2010), joka on hieman suppeampi teos Katri Havulta, Toni Kalliokoskelta ja Olli Wikbergiltä.

Asiasanat: kilpailuoikeus, vahingonkorvaus, vanhentuminen, KKO 2016:11, kilpailulaki, kilpailunrajoituslaki, laki kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista

SISÄLLYS

SISÄLLYS	II
LÄHTEET	V
KIRJALLISUUS	V
VIRALLISLÄHTEET	VII
OIKEUSTAPAUKSET	VIII
MUUT LÄHTEET	IX
INTERNETLÄHTEET	IX
LYHENNELUETTELO	X
1. JOHDANTO	1
1.1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET	1
1.2 TUTKIMUSKYSYMYS JA AIHEEN RAJAUS	2
1.3 TUTKIMUSMETODI	3
1.4 TUTKIELMAN RAKENNE JA LÄHTEET	4
2. KILPAILUNRAJOITUSVAHINGO	6
2.1 MITÄ OVAT KIELLETYT KILPAILUNRAJOITUKSET?	6
2.1.1 Käytetyistä termeistä	6
2.1.2 Oikeudellinen sääntelykehys	7
2.2 VAHINGON AIHEUTUMINEN KIELLETYSTÄ KILPAILUNRAJOITUKSESTA	10
2.2.1 Vahinko kilpailunrajoitusten kontekstissa	10
2.2.2 Syy-yhteydestä ja tuottamuksesta	12
2.3 KILPAILUNRAJOITUSVAHINGON KORVAAMINEN YKSITYISOIKEUDELLISESSA TÄYTÄNTÖÖNPANOSSA	13
2.4 KILPAILUNRAJOITUSVAHINGON KORVAAMISEN TAVOITTEET	15
3. VANHENTUMISESTA YLEISESTI	17
3.1 MITÄ ON VELAN VANHENTUMINEN?	17
3.2 VANHENTUMISSÄÄNTELYN TAVOITTEET JA TULKINTA	19
3.2.1 Yleisesti vanhentumisen tavoitteista	19
3.2.2 Kilpailunrajoitusvahingon vanhentumisen tavoitteista ja tulkinnasta	21
4. ENNAKKOTAPAUS KKO 2016:11	24
4.1 LÄHTÖKOHTIA ENNEN OIKEUDELLISTEN KYSYMYSTEN KÄSITTELYÄ	24
4.1.1 Tapauksen merkityksestä, taustasta ja julkisoikeudellisesta menettelystä	24
4.1.2 Alempien oikeusasteiden ratkaisut ja kysymyksenasettelu korkeimmassa oikeudessa	26
4.2 VANHENTUMISEN ALKAMINEN	28
4.3 RIITTÄVÄ TIEDON LUOTETTAVUUS	30
4.3.1 Aiempi oikeustieteellinen keskustelu	30

4.3.2 Arviointia	36
4.4 RIITTÄVÄ TIEDON KATTAVUUS	41
4.4.1 Menettelyn kielletystä luonteesta	41
4.4.2 Kiellettyyn menettelyyn osallisista	41
4.4.3 Ajallisesta ja alueellisesta ulottuvuudesta	42
4.5 SELONOTTOVELVOLLISUUDEN MERKITYS	42
4.6 VANHENTUMISLAIN 7.2 §:N RINNAKKAINEN SOVELTAMINEN	44
4.6.1 Aiempi oikeustieteellinen keskustelu	44
4.6.2 Arviointia	47
4.7 YHTEENVETO JA VAIKUTUKSISTA	50
5. KILPAILUNRAJOITUSLAIN YKSIPORTAINEN VANHENTUMINEN	51
5.1 AJALLINEN SOVELTAMINEN JA VAHINGON AIHEUTUMISHETKI	51
5.2 TIETOISUUS VAHINGON ILMENEMISESTÄ JA VANHENTUMISEN ALKAMINEN	55
5.2.1 Vahingon ilmenemisestä	55
5.2.2 Tiedon saannista yleensä	56
5.2.3 Erilaisten kilpailunrajoitusten merkitys	57
5.2.4 Erilaisten vahingonkärsijöiden merkitys	59
5.3 YHTEENVETO JA ARVIOINTIA	60
6. KILPAILULAIN KAKSIPORTAINEN VANHENTUMINEN	61
6.1 YLEISTÄ	61
6.2 AJALLINEN SOVELTAMINEN	62
6.3 RIKKOMUSHETKEEN TAI JATKETUN RIKKOMUKSEN PÄÄTTYMISHETKEEN PERUSTUVA VANHENTUMISAIKA	63
6.3.1 Jatettu kilpailurikkomus suhteessa eri vahingonkärsijöihin	63
6.3.2 Jatettu kilpailurikkomus suhteessa eri vahingonaiheuttajiin	65
6.4 SEURANNAISKANTEILLE VARATTU ERITYINEN VANHENTUMISAIKA	67
6.5 YHTEENVETO JA ARVIOINTIA	71
7. KILPAILUNRAJOITUSVAHINKOLAIN KOLMIPORTAINEN VANHENTUMINEN	72
7.1 YLEISTÄ	72
7.2 AJALLINEN SOVELTAMINEN	74
7.3 KOLMEN VAIHTOEHDON JÄRJESTELMÄ	75
7.3.1 Tietoisuudesta alkava viiden vuoden kanneaika	75
7.3.2 Tietoisuudesta laskettavan vanhentumisajan keskeytyminen	78
7.3.3 Kymmenen vuoden vaihtoehtoinen vanhentumisaika	81
7.3.4 Rikkomusmenettelyn päättymisestä laskettava yhden vuoden vaihtoehtoinen vanhentumisaika	82
7.4 SOVINTOMENETTELYN VAIKUTUS VANHENTUMISAIKOIHIN	84
7.4.1 Laaja sovellettavuus	84
7.4.2 Vanhentumisaikojen keskeyttämisestä ja katkeamisesta	85
7.4.3 Soveltamiskysymyksiä	88

7.5 YHTEENVETO JA ARVIOINTIA	89
8. LOPPUYHTEENVETO	89

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

Aine, Antti: Kilpailunrajoitusvahinko. Vilna 2015.

Aine, Antti: Kilpailuoikeudellinen pätemättömyys. Helsinki 2013.

Aine, Antti: Kilpailuoikeuden yksityisoikeudellisen soveltamisen kehityssuuntia. DL 4/2012, s. 439–455.

Aine, Antti: Kilpailu ja sopimus. Helsinki 2011.

Aine, Antti – Koponen, Aki: Näkökulmia kilpailuoikeudelliseen vahingonkorvaukseen, teoksessa Jokinen, Juhani – Kari, Päivi – Virtanen, Martti (toim.): Kilpailun puolella – Uutta väylää avaamassa. Matti Purasjoki 60 vuotta. Helsinki 2004, s. 93–104.

Alkio, Mikko – Wik, Christian: Kilpailuoikeus. Helsinki 2009.

Ashton, David – Henry, David: Competition Damages Actions in the EU. Cheltenham 2013.

Aurejärvi, Erkki – Hemmo, Mika: Velvoiteoikeuden oppikirja, 3. painos, 2. lisäpainos. Helsinki 2007.

Havu, Katri – Kalliokoski, Toni – Wikberg, Olli: Kilpailuoikeudellinen vahingonkorvaus. Helsinki 2010.

Havu, Katri: Kilpailunrajoituksen aiheuttama vahinko ja korko – huomioita joistakin pääkysymyksistä. DL 6/2015, s. 1004-1019.

Havu, Katri: Oikeus kilpailuoikeudelliseen vahingonkorvaukseen EU:n ja Suomen oikeudessa. Helsinki 2013.

Heidbrink, Jakob: Tankar om kontraktfordringars uppkomst. JT 2010/11, s. 858–869.

Hemmo, Mika: Vahingonkorvausoikeus. Helsinki 2005.

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 2011.

Jones, Alison – Sufrin, Brenda: EU competition law : text, cases and materials. Oxford 2014.

Joutsimo, Maarika – Saraste, Tuomas – Silaskivi, Vesa: Seuraamukset kilpailunrajoituksista: sanktiot, leniency, myötävaikuttaminen ja vahingonkorvaukset, DL 5/2005, s. 1051–1076.

Kalliokoski, Toni: Vahingonkorvaus kilpailunrajoituksen seuraamuksena kartellitapauksissa. Pro gradu -tutkielma, marraskuu 2007. Helsingin yliopisto.

Kalliokoski, Toni – Virtanen, Pirita: Kilpailuoikeudellinen vahingonkorvaus asfalttikartelliratkaisun valossa. DL 1/2014, s. 29–46.

Kanniainen, Vesa – Saraste, Tuomas – Tammelin, Katja: Kartellivahingon ja sen määrän toteennäyttäminen vahingonkorvausoikeudenkäynnissä. DL 3/2006, s. 419-440.

- Kominos, Assimakis:* Public and Private Antitrust Enforcement in Europe: Complement? Overlap? *The Competition Law Review*, 3(1), 2006, s. 5-26.
- Kuoppamäki, Petri:* Uusi kilpailuoikeus. Helsinki 2012.
- Kärkelä, Susanna:* Tehokkuusperiaatteen merkitys kilpailuoikeudellisissa vahingonkorvauskanteissa Suomessa – katsaus kanneoikeutettujen piiriä ja vanhentumista koskevaan sääntelyyn. Pro gradu -tutkielma, elokuu 2012. Turun yliopisto.
- Könkkölä, Justus:* Vastuuvakuutus vahingonkorvausriidassa. Helsinki 2009.
- Lindskog, Stefan:* Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid. Tredje upplagan. Stockholm 2011.
- Mentula, Arttu:* Kartellit Suomen ja EY:n kilpailuoikeudessa. Helsinki 2002.
- Mentula, Arttu – Pokela, Hannu – Saraste, Tuomas:* Määrävän markkina-aseman väärinkäyttö kilpailuoikeudessa. Helsinki 1998.
- Mäenpää, Olli:* Hallintoprosessioikeus. Juva 2007.
- Määttä, Kalle:* Kilpailuviraston sitoumuspäätökset. Edilex 2012/28. Julkaistu 26.6.2012.
- Määttä, Kalle:* Uusi kilpailunrajoituslaki. Helsinki 2004.
- Norros, Olli:* Vahingonkorvausvelan vanhentuminen. Helsinki 2015.
- Oinonen, Mika:* EU:n ja Suomen kilpailuvalvonta. Helsinki 2016.
- Pöyhönen, Juha:* Korvausmallit vahingonkorvausoikeudessa. OJ 32, 1999, s. 297-372.
- Rekola, Aarne:* Saamisoikeuden vanhentuminen Suomen lain mukaan I–II. Helsinki 1938.
- Saarnilehto, Ari:* Eräitä (maallikon) havaintoja sääntelytarkkuudesta. Teoksessa ”Lainvalmistelu, tutkimus, yhteiskunta – Jyrki Talan juhla-kirja” (toim. Auri Pakarinen, Anna Hyvärinen ja Kaijus Ervasti) s. 111–126. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Turku 2011.
- Saarnilehto, Ari:* Vanhentumislaki. Pääpiirteet, laki, HE ja oikeuskäytäntö. Vantaa 2004.
- Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha:* Suomen vahingonkorvausoikeus. Helsinki 2013.
- Ylönen, Markku:* Asianajajaoikeus: Laki, säännöt ja tapaohjeet. Helsinki 2014.
- Vapaavuori, Tom:* Yrityssalaisuudet ja salassapitosopimukset. Helsinki 2005.
- Viljanen, Mika:* Vahingonkorvauksen määrä. Vammala 2008.
- Virtanen, Pertti – Stenborg, Markku:* teoksessa Kilpailunrajoitukset. Lainsäädäntö käytännössä (Aalto-Setälä, Ilkka – Aine, Antti – Lehto, Petri – Virtanen, Pertti – Stenborg, Markku – Piekkala, Henriikka). Liettua 2016.
- Wikberg, Olli:* Johdatus kilpailuoikeuteen, Helsinki 2011.
- Wils, Wouter:* The Relationship between Public Antitrust Enforcement and Private Actions for Damages, 32 *World Competition*, Issue 1, 2009, s. 3–26.
- Zimmermann, Reinhard:* Comparative Foundations of a European Law of Set-Off and Prescription. Cambridge University Press. Cambridge 2002.

VIRALLISLÄHTEET

Suomi

HE 83/2016 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista ja kilpailulain muuttamisesta.

TEM 46/2015: Kilpailuoikeudellisia vahingonkorvauksia koskevan työryhmän mietintö.

Lausuntotiivistelmä kilpailuoikeudellisia vahingonkorvauksia koskevasta lakiehdotuksesta 15.12.2015.

Oikeusministeriön lausunto OM 78/43/2015.

HE 88/2010 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle kilpailulaiksi.

HE 187/2002 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle velan vanhentumista ja julkista haastetta koskevan lainsäädännön uudistamisesta.

Komiteanmietintö 2001:4: Vanhentumistoimikunnan mietintö.

HE 243/1997 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kilpailunrajoituksista annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Kilpailuviraston seuraamusmaksuesitys: Esitys kilpailunrajoituslain 6 §:n ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisen kilpailunrajoituksen toteamisesta ja kilpailunrikkomusmaksun määräämisestä Stora Enso Oyj:lle ja Metsäliitto Osuuskunnalle, 21.12.2006, diaari 416/61/2004.

Euroopan unioni

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/104/EU: annettu 26 päivänä marraskuuta 2014, tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, EYVL 5.12.2014 L 349/1. (kilpailunrajoitusvahinkodirektiivi)

Iso-Britannia

BIS16/6: Consultation: Implementing the EU directive on damages for breaches of competition law.

Ruotsi

Ds 2015:50: Konkurrensskadelag.

OIKEUSTAPAUKSET

Euroopan unionin tuomioistuim

Asia C-557/12: Kone AG, Otis GmbH, Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH, Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH and Thyssen Group Aufzüge GmbH v. ÖBB-Infrastruktur AG, EU:n tuomioistuimen tuomio 5.6.2014, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa, ECLI:EU:C:2014:1317.

Yhdistetyt asiat C-295/04 – C-298/04: Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA, Antonio Cannito v. Fondiaria Sai SpA and Nicolò Tricarico and Pasqualina Murgolo v. Assitalia SpA, (2006) ECR I 6619 .

Yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P: Aalborg Portland A/S ym. v. Euroopan yhteisöjen komissio, (2004) ECR I 123.

Yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P ja C-254/99 P: Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. Euroopan yhteisöjen komissio, (2002) ECR I 8375.

Asia C-453/99: Courage Ltd v. Bernard Crehan, (2001) ECR I 6297.

Asia C-310/97 P: Euroopan yhteisöjen komissio v. AssiDomän Kraft Products AB, Iggesund Bruk AB, Korsnäs AB, MoDo Paper AB, Södra Cell AB, Stora Kopparbergs Bergslags AB and Svenska Cellulosa AB, (1999) ECR I 5363.

Asia C-261/95: Rosalba Palmisani v. Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS), (1997) ECR I 4025.

Korkein oikeus

KKO 2016:28

KKO 2016:11

KKO 2013:72

KKO 2012:18

KKO 1999:33

KKO 1999:32

Hovioikeus

Helsingin hovioikeus 31.3.2016, nro 533, diaari S 14/2868

Helsingin hovioikeus 21.11.2014, nro 2206, diaari S 14/1418

Käräjäoikeus

Helsingin käräjäoikeus 22.6.2016, diaari L 11/14022

Helsingin kärjäoikeus 31.3.2014, nro 14988, diaari L 07/33936

Helsingin kärjäoikeus 28.3.2014, nro 13977

Helsingin kärjäoikeus 28.11.2013, diaari L 09/49467

Helsingin kärjäoikeus 28.11.2013, diaari L 09/10623

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2013:8

Markkinaoikeus

MAO 614/09

Iso-Britannian korkein oikeus

The Supreme Court of the United Kingdom, 9.4.2014: Deutsche Bahn AG and others (Respondents) v. Morgan Advanced Materials Plc (formerly Morgan Crucible Co Plc) (Appellant).

Belgian perustuslakituomioistuin

The Constitutional Court of Belgium, 10.3.2016: Arrêt n° 38/2016.

MUUT LÄHTEET

Ari Saarnilehdon lausunto asiassa Helsingin kärjäoikeus 22.6.2016, diaari L 11/14022. (Saarnilehdon lausunto 30.11.2011)

Kari Hopun lausunto asiassa Helsingin kärjäoikeus 22.6.2016, diaari L 11/14022. (Hopun lausunto 12.10.2011)

Petri Kuoppamäen lausunto asiassa Helsingin kärjäoikeus 22.6.2016, diaari L 11/14022. (Kuoppamäen lausunto 10.10.2011)

Juha Karhun lausunto asiassa Helsingin kärjäoikeus 22.6.2016, diaari L 11/14022. (Karhun lausunto 10.10.2011)

INTERNETLÄHTEET

Kilpailuviraston tiedote 25.5.2004, Kilpailuvirasto tutkii raakapuun hankintaan liittyvää kartelliepäilyä, saatavilla osoitteessa
<http://www.kkv.fi/ajankohtaista/Tiedotteet/kilpailuvirasto/2004/kilpailuvirasto-tutkii-raakapuun-hankintaan-liittyvaa-kartelliepailya/> (tarkastettu 17.8.2016)

Kilpailuviraston tiedote 16 / 21.12.2006, Kilpailuvirasto esittää kartellisakkoja Stora Ensolle ja Metsäliitolle, saatavilla osoitteessa
<http://www.kkv.fi/ajankohtaista/Tiedotteet/kilpailuvirasto/2006/kilpailuvirasto-esittaa-kartellisakkoja-stora-ensolle-ja-metsaliitolle/> (tarkastettu 17.8.2016)

Edilexin uutinen 29.2.2016, KKO palautti puukartelliasian käräjäoikeuteen – noin 1.700 jutun käsittely jatkuu nyt käräjäoikeudessa, saatavilla osoitteessa
<https://www.edilex.fi/uutiset/47656> (tarkastettu 17.8.016)

Suurisavotta.fi, UKK, saatavilla osoitteessa
<http://suurisavotta.fi/ukk.html> (tarkastettu 17.8.2016)

Korkeimman oikeuden tiedote 22.5.2015, Puukartelliasiansa valituslupa kolmelle metsäyhtiölle, saatavilla osoitteessa
<http://korkeinoikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2015/05/puukartelliasiansavalituslupakolmellemetsayhtiolle.html> (tarkastettu 17.8.2016)

Talentum Pro Juristikirje 2.3.2016, Viikon tapaus: Työväline kartellioikeudenkäynteihin, relevantti vanhentumislain tulkinta, saatavilla osoitteessa
<http://talentumpro.fi/juristikirje/2016/03/viikon-tapaus-tyovaline-kartellioikeudenkaynteihin-relevantti-vanhentumislain-tulkinta/> (tarkastettu 17.8.2016)

ICLG - Likely impact on antitrust damages actions, The Likely Impact of the EU Damages Directive, saatavilla osoitteessa
<http://www.iclg.co.uk/practice-areas/competition-litigation/competition-litigation-2017/1-the-likely-impact-of-the-eu-damages-directive> (tarkastettu 20.8.2016)

LYHENNELUETTELO

DL	Defensor Legis
EU	Euroopan unioni
HE	hallituksen esitys
HO	hovioikeus
JT	Juridisk Tidskrift
KHO	korkein hallinto-oikeus
kilpailunrajoituslaki	Laki kilpailunrajoituksista (27.5.1992/480)
kilpailunrajoitusvahinkolaki	Laki kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista (perustuen hallituksen esitykseen 83/2016)
kilpailunrajoitusvahinkodirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/104/EU
KKO	korkein oikeus
KKV	Kilpailu- ja kuluttajavirasto

KO

käräjäoikeus

OJ

Oikeustiede-Jurisprudentia

SEUT

Sopimus Euroopan unionin toiminnasta

vanhentumislaki

Laki velan vanhentumisesta (15.8.2003/728)

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Kilpailuoikeudellinen vahingonkorvaus on toistaiseksi pieni, mutta merkitykseltään jatkuvasti kasvava ja kehittyvä kilpailuoikeuden osa-alue. Tämä johtuu erityisesti siitä, että EU:ssa on jo pitkään pidetty koko kilpailuoikeudellisen soveltamisjärjestelmän kannalta tärkeänä, että yksityisoikeudelliset vahingonkorvauskanteet kilpailuoikeuden rikkomuksista lisääntyvät.¹ Tässä merkityksessä EU on antanut pitkän lainsäädäntötyön² päätteeksi kilpailuoikeudellisia vahingonkorvauskanteita koskevan direktiivin³, joka tulee kansallisesti voimaan viimeistään vuoden 2016 lopussa. Sekä EU- että kansallisen kilpailuoikeuden rikkomuksia koskeva direktiivi pyrkii tehostamaan kilpailuoikeudellisia vahingonkorvauskanteita, mutta myös yhteensovittamaan tiettyjä vahingonkorvauskanteiden ja julkisoikeudellisen täytäntöönpanon välisiä ristiriitoja.

Samaan aikaan EU-tason kehityksen kanssa myös Suomessa on koettu viime vuosina jonkinasteinen kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen herääminen. Varsinainen kilpailuoikeudellinen vahingonkorvaussäännös on ollut meillä voimassa vuodesta 1998 lähtien, mutta vasta paljon julkisuutta saaneet ja laajat kartellitapaukset (esimerkiksi niin sanotut varaosakartelli⁴, asvaltতিকartelli⁵ ja raakapuukartelli⁶) ovat nostaneet kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen laajaan tietoisuuteen. Samalla kartellitapaukset ovat tuoneet konkreettisesti esiin niitä lukuisia käytännön ja juridisia ongelmia, joita kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen toteuttamiseen liittyy. Esimerkiksi vahingon määrän sekä syy-yhteyden näyttäminen ja todisteiden saatavuus ovat monimutkaisten kilpailunrajoitusvahinkojen osalta kantajan kannalta erittäin vaikeita asioita. Korkeat oikeudenkäyntikulut yhdistettynä korvausoikeuden epävarmuuteen nostavat prosessiriskin hyvin suureksi.

Riitaa on syntynyt myös erityisesti korvausoikeuden vanhentumisesta, joka on ollut vastaajien suosittu puolustus korvausoikeudenkäynneissä. Vanhentumispuolustuksen suosio on helppo ymmärtää, sillä onnistuessaan se voi pienentää korvausoikeutta mer-

---

¹ Ks. esim. Aine 2011, s. 237: ”Yksityisoikeudellisen soveltamisen merkityksen lisääminen on kuitenkin yksi EU:n kilpailuoikeuden kehittämisen pitkän aikajänteen painopisteistä—”.

² Aine 2015, s. VI: ”Kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen harmonisointi on ollut pitkään esillä unionitason keskusteluissa. Konkreettisen valmisteluprosessin avasi kilpailuoikeudellista vahingonkorvausta käsittelevän vihreän kirjan antaminen vuonna 2005.”.

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/104/EU.

⁴ Ks. Helsingin HO 31.3.2016, nro 533, S 14/2868.

⁵ Ks. esimerkiksi Helsingin KO 28.11.2013, diaari L 09/49467.

⁶ Ks. esimerkiksi KKO 2016:11.

kittävästi tai jopa poistaa sen kokonaan. Toisaalta vanhentumispuolustuksen suosioon on vaikuttanut säännöksiin liittyvä aito tulkinnanvaraisuus, jolloin avustajien on ollut helppo muotoilla tulkinta asiakkaansa edun mukaiseksi.

Tämän tutkielman mielenkiinto kohdistuu juuri kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumiskysymyksiin. Tutkielman tavoitteena on systematisoida kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumissääntöjä ja esittää niistä mahdollisuuksien mukaan tulkintasuosituksia. Säännösten systematisointi on erittäin tärkeää, sillä vanhentumisella on todella suuri käytännöllinen merkitys ja edellä kuvatulla tavalla oikeustilaamme vaivaa aito epävarmuus säännösten tulkinnasta.

On huomioitava, että tutkielman kirjoittamishetkellä kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen oikeustila on muuttunut edellä kuvatuista lähtökohdista ja se muuttuu edelleen. Oikeuskäytännössä kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumisriidat ovat koskeneet yleensä vanhan kilpailunrajoituslain mukaista vanhentumista. Korkeimman oikeuden ensimmäinen ennakkoratkaisu kilpailuoikeudellisesta vahingonkorvauksesta, KKO 2016:11, teki tiettyjä kilpailunrajoituslain vanhentumista koskevia peruslinjauksia ja vastasi kahtia jakautuneeseen oikeustieteelliseen keskusteluun. Toisaalta nykyisessä kilpailulaissa (12.8.2011/948) on siirrytty toisenlaiseen ja osin selkeämpään vanhentumisnormistoon, mutta sen vanhentumissääntöjä ei ole pystytty testaamaan oikeuskäytännössä. Lisäksi nämä säännökset tulevat jälleen muuttumaan, kun EU:n direktiivi kilpailuoikeudellisesta vahingonkorvauksesta saatetaan kansallisesti voimaan. Vanhatkin säännökset pysyvät kuitenkin relevantteina vielä pitkään, joten on tärkeää pyrkiä ymmärtämään kilpailunrajoitusvahinkojen vanhentumisjärjestelmää kokonaisuudessaan.

1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen rajaus

Tutkielma pyrkii systematisoimaan ja tulkitsemaan vanhan kilpailunrajoituslain, nykyisen kilpailulain ja tulevan EU:n kilpailunrajoitusvahinkodirektiivin pohjalta säädettävän kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista annetun lain (kilpailunrajoitusvahinkolaki) vanhentumissäännöksiä. Näin ollen tutkielma on rajattu koskemaan varsinaisia kansallisia kilpailunrajoitusvahingon korvaussäännöksiä.⁷

---

⁷ Kilpailunrajoitusvahinkoja voi tulla korvattavaksi myös yleisen vahingonkorvausoikeuden tai sopimusoikeuden nojalla, mutta niihin liittyviä vanhentumiskysymyksiä ei ole mahdollista tässä tarkastella. Sa-

Tutkielman lähestymistapa on ongelmalähtöinen. Vanhentumisen yleistä systematiikkaa ja toimintaa on selvitetty vain siinä määrin kuin se tukee aiheen ymmärtämistä. Erityistä huomiota on kuitenkin kiinnitetty säännösten tulkintaongelmiin, joista osaa on komplisoitu aiemmin oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa. On taas on uusia. Laajana tutkimuskysymyksenä on *mitä tulkinta- ja soveltamisiongelmia kilpailunrajoitusvahinkojen vanhentumissäätöihin liittyy ja miten ongelmat on ratkaistava?* Tutkielma antaa löydettyihin tulkintaongelmiin perusteltuja vastauksia silloin, kun se on mahdollista. On selvää, että moni kysymyksistä jää vielä ilman vastausta tulevan oikeuskäytännön ja jatkotutkimuksen varaan.

1.3 Tutkimusmetodi

Tutkielmassa käytetty metodi on oikeusdogmaattinen, eli voimassa olevaa oikeutta tutkiva lainoppi.⁸ Tutkielma pyrkii systematisoimaan ja selvittämään oikeustilaa tulkinnan avulla.

Tutkielman aihe on siinä mielessä rikas, että se sijoittuu kilpailuoikeuden ja vahingonkorvausoikeuden terävään leikkauspisteeseen. Vielä tarkemmassa tarkastelussa tutkielman aihe sijoittuu tämän leikkauspisteen alalohkoon. Yleisesti ottaen vanhentuminen on vahingonkorvausoikeudessa huomioon otettava osakysymys, jolla on vahingonkorvaukseen nähden omat tavoitteet ja oma periaatepohja. Kaikkien näiden kolmen oikeustieteen osa-alueen erityispiirteet on siis otettava tutkimuksessa riittävällä tavalla huomioon.

Tämä on mielenkiintoista, mutta aiheuttaa tutkijalle merkittäviä haasteita. Vahingonkorvaus- ja velvoiteoikeus laajemmalti ovat perinteisesti oikeustieteen aloja, joissa systemaattisella⁹ ja objektiivisella¹⁰ tulkinnalla on vahvat perinteet. EU-oikeudesta perustuksensa saava kilpailuoikeus taas vahvasti tavoite- ja periaatelähtöisenä oikeuden alana on soveltuva teleologiselle eli tarkoitukselliseksi tulkintadoktriinille. Täten kilpailuoikeudellisessa vahingonkorvauksessa monien säännösten tulkintaa voidaan lähestyä

---

moin on rajattu pois muiden kilpailuoikeuden yksityisoikeudellisten seurausten, kuten pätemättömyyden tai perusteettoman edun palautuksen käsittely.

⁸ Ks. lainopista Hirvonen 2011, s. 36.

⁹ Hirvonen 2011, s. 39: ”Systemaattisessa tulkinnassa lakitekstin ilmaisua tulkittaessa otetaan huomioon muut oikeusnormit, oikeudenalan yleiset opit, lainopin teoriat, oikeusjärjestyksen systematiikka ja logiikka sekä oikeusjärjestys kokonaisuudessaan.”

¹⁰ Hirvonen 2011, s. 40: ”Objektiivisessa tulkinnassa lakitekstin ilmaisulle annetaan vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön perustuva objektiivinen tai auktoriteettiperusteinen tulkinta.”

systemaattisesti ja objektiivisesti tai teleologisesti, jolloin näkökulmasta riippuen loppupäätelmä voi olla erilainen. Viime kädessä tapauskohtaisesti on päätettävä, mikä tulkintaratkaisu on kulloinkin valittava.

Tutkielmassa on kuitenkin valittu lähtökohdaksi objektiivinen laintulkinta. Tutkielmassa yhtäältä selvitetään ja ennustetaan, miten nykyisessä oikeustilassa tuomioistuimet soveltavat tiettyä säännöstä ja toisaalta löydetään ne säännösten aukkokohtat, joista tällaisten ennusteiden tekeminen on vaikeaa. Tutkielmassa teleologia supistuu objektiivisen tulkinnan apupariksi. Tutkielmassa ei siten selvitetä, miten säännöksiä tulisi kilpailuoikeuden tavoitteiden mukaan parhaiten tulkita, vaan miten säännöksiä nykyisessä oikeustilassa todennäköisesti tulkitaan. Tässä arvioinnissa kilpailuoikeuden tavoitteilla on luonnollisesti oma osansa lainsäädännön tulkintaa ohjaavana elementtinä.

Aiemmassa kilpailuoikeudellisessa oikeuskirjallisuudessa kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumista on käsitelty osana kilpailuoikeudellista soveltamisjärjestelmää.¹¹ Sellaisen tutkimuksen selvänä ansiona on kokonaisuuksien täysi hahmottaminen ja ymmärtäminen. Kuitenkin vanhentumiseen liittyy niin paljon omia käsiteltäviä kysymyksiään, että niitä on oikeuskäytännönkin perusteella perusteltua tarkastella myös itsenäisesti ja kriittisesti. Tutkielman metodina on tältä osin kiinnittää vanhentumiskysymykset kilpailuoikeudelliseen ja vahingonkorvausoikeudelliseen taustaansa, mutta antaa niille oma tilansa.

1.4 Tutkielman rakenne ja lähteet

Johdannon jälkeen tutkielman 2. ja 3. luvut johdattavat aiheeseen ja pyrkivät tarjoamaan lukijalle perustiedot kilpailunrajoituksista ja vanhentumisen systematiikasta. Tämän perustavan pohjan ymmärtäminen on välttämätöntä, jotta voisi ymmärtää toisaalta kilpailuoikeuden erityiset taustat ja toisaalta vanhentumisinstituution periaatteet.

Neljäs luku koostuu korkeimman oikeuden ennakkotapauksen KKO 2016:11 arvioinnista. Tapauksen käsittelylle on varattu kokonainen pääluke, koska korkeimman oikeuden ratkaisu paaluttaa joitakin kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumisen peruskiviä. Tutkielman tutkimusmetodi ja lähestymistapa on oikeusdogmaattinen, jolloin kiinnostus kohdistuu nimenomaisesti siihen, miten tuomioistuimet säännöksiä käy-

---

¹¹ Aine 2015 ja Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010.

tännössä tulkitsevat. Kuitenkin tapausta käsitellessä on ollut lisäksi mahdollisuus antaa tilaa aiemmalle oikeustieteelliselle keskustelulle. Luvussa kuljetetaan mukana ennen tuomion antamista käytyä dialogia suhteessa korkeimman oikeuden ratkaisuun.

Ennakkotapauksen käsittelyn jälkeen tutkielma aloittaa ikään kuin puhtaalta pöydältä ja varsinaisissa käsittelyluvuissa arvioidaan oikeustilaa sellaisena kuin KKO 2016:11 sen määrittä. Tutkielman loput pääluvut 5–7 on jaettu sovellettavien lakien mukaan siten, että erikseen käsitellään kilpailunrajoituslain, kilpailulain ja kilpailunrajoitusvahinkolain mukaista vanhentumista. Valittu käsittelytapa on käytännöllinen ja selkeyttä tavoitteleva, vaikka viitauksia muihin lukuihin joudutaankin päällekkäisyyksien välttämiseksi tekemään. Luvussa 8. tehdään vielä tutkielman loppuyhteenvedo.

Tärkeimmät käytetyt lähteet ovat olleet Olli Norroksen *Vahingonkorvausvelan vanhentuminen* (2015), joka on laajuudessaan ainutlaatuinen kotimainen perusteos vahingonkorvausvelkojen vanhentumiskysymyksistä sekä Antti Aineen *Kilpailunrajoitusvahinko* (2015), joka myös on laajuudessaan ensimmäinen kotimainen perusteos kilpailuoikeudellisesta vahingonkorvauksesta. Tärkeänä lähteenä on ollut myös *Kilpailuoikeudellinen vahingonkorvaus* (2010), joka on hieman suppeampi teos Katri Havulta, Toni Kalliokoskelta ja Olli Wikbergiltä.

Oikeuskäytännöstä lähteenä korostuu korkeimman oikeuden ratkaisu 2016:11, joka on ensimmäinen ja toistaiseksi ainut kansallinen ennakkoratkaisu kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumisesta. Lisäksi lähteenä on käytetty kotimaista alioikeuskäytäntöä ja EU-oikeuskäytäntöä.

Virallislähteistä tärkeimpiä ovat olleet kilpailulait ja niiden esityöt sekä vanhentumislaki valmisteluaineistoinen. Uuden kilpailunrajoitusvahinkolain osalta lähteinä on käytetty EU-direktiiviä ja sen valmisteluaineistoa sekä kansallisen implementoinnin valmisteluaineistoa. Tutkielma perustuu lainsäädäntöön, oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen, jota on seurattu 20.9.2016 asti.

2. Kilpailunrajoitusvahinko

2.1 Mitä ovat kielletyt kilpailunrajoitukset?

2.1.1 Käytetyistä termeistä

Tämän tutkielman aiheena on *kilpailunrajoitusvahingon vanhentuminen Suomen oikeudessa*. Tutkimuskohteen kannalta on välttämätöntä ensin määritellä, mitä tarkoitetaan kilpailunrajoitusvahingoilla. Kilpailuoikeus on oikeudenalana suhteellisen uusi, eikä varsinkaan kilpailuoikeuteen liittyvien vahingonkorvausten yhteydessä käytetty termistö ole täysin vakiintunutta. Eri yhteyksissä kirjoittajat ovat päätyneet käyttämään esimerkiksi termejä *kilpailuoikeudellinen vahingonkorvaus*¹² ja *kilpailunrajoitusvahinko*¹³. Myös termiä *kilpailuvahinko*¹⁴ on käytetty. Tässä tutkielmassa on päädytty käyttämään kahta ensimmäistä. Tutkielmassa kilpailunrajoitusvahingolla tarkoitetaan *kielletystä kilpailunrajoituksesta aiheutunutta vahinkoa*. Kilpailuoikeudellisella vahingonkorvauksella taas tarkoitetaan *kielletystä kilpailunrajoituksesta aiheutuneen vahingon korvaamista*.

Kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen saamisen mahdollisuuden välttämätön elementti on kielletty kilpailunrajoitus, josta on (väitetyksi) aiheutunut vahinkoa.¹⁵ Kielletyn kilpailunrajoituksen merkitys korvausvastuun edellytyksenä liittyy siihen, että kilpailunrajoitusvahinkojen kuuluminen aiheuttajansa vastuulle on poikkeus yleisesti valitsevasta pääsäännöstä, jonka mukaan erilaisten markkinatoimijoiden (toistensa toiminnan johdosta) kokemat varallisuusaseman muutokset ovat lähtökohtaisesti kunkin toimijan omalla vastuulla.¹⁶ Toisin sanoen on aivan normaalia ja sallittua markkinatoimintaa aiheuttaa taloudellista vahinkoa toisille markkinatoimijoille. Kilpailijan tai kilpailijoiden onnistuneiden liiketoimien vuoksi jokin alan toimija saattaa mennä jopa konkurssiin, mikä aiheuttaa merkittävää vahinkoa muun muassa konkurssiyritykselle, sen omistajille ja velkojille. Tällaisen vahingon aiheuttaminen on siis lähtökohtaisesti sallittua, eikä se aktivoi vahingonkorvausoikeutta tai -velvollisuutta. Myöskään esimerkiksi valtiotukien väärinkäytöllä aiheutetut vahingot eivät ilman niihin liittyvää kiellettyä kilpailunrajoitusta kuulu tämän tutkielman tarkastelun piiriin, vaikka niitä voitaisiin laajasti

---

¹² Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010.

¹³ Aine 2015.

¹⁴ Kalliokoski – Virtanen 2014, s. 39.

¹⁵ Havu 2013, s. 85.

¹⁶ Havu 2013, s. 120.

ajateltuna pitää kilpailuoikeudellisina vahinkoina, joihin voi liittyä myös vahingonkorvaus.

Tutkielman vanhentumiskysymysten tarkastelu rajoittuu siis laissa kielletyillä kilpailunrajoituksilla aiheutettuihin vahinkoihin. Kilpailuoikeuden normein ilmaistuna tutkimuksen kohteena ovat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artiklojen 101:n ja 102:n sekä sisällöltään lähes vastaavien kotimaisten normien¹⁷ rikkomisella aiheutetut vahingot. On hyvä huomata, että aineellisen kilpailulainsäädännön mukaan kielletyt kilpailunrajoitukset ovat unionin ja Suomen oikeudessa kiellettyjä ”automaattisesti”, ab initio, eikä niiden lainvastaisuus edellytä erillistä päätöstä tai tuomiota.¹⁸ Kuitenkin kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen saamisen mahdollisuuden edellytyksenä on, että kielletyn kilpailunrajoituksen olemassaolo vahvistetaan viimeistään samassa vahingonkorvausoikeudenkäynnissä, jossa tutkitaan kilpailunrajoituksen johdosta nostettu vahingonkorvauskanne.¹⁹

2.1.2 Oikeudellinen sääntelykehys

Kielletyt kilpailunrajoitukset on tapana luokitella kolmeen pääluokkaan, joita ovat horisontaaliset ja vertikaaliset kilpailunrajoitukset sekä määräävän markkina-aseman väärinkäyttö. Ensinnäkin SEUT 101(1) artiklan mukaan:

Sisämarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua sisämarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy sisämarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat:

- a) joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja;
- b) joilla rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita, teknistä kehitystä taikka investointeja;
- c) joilla jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä;
- d) joiden mukaan eri kauppakumppaneiden samankaltaisiin suorituksiin sovelletaan erilaisia ehtoja kauppakumppaneita epäedulliseen kilpailuasemaan asettavalla tavalla;

---

¹⁷ Kilpailulain 5 ja 7 §, Kilpailunrajoituslain 4 ja 6 §

¹⁸ Havu 2013, s. 120.

¹⁹ Näin voi olla niin sanottujen itsenäisten kanteiden kohdalla, sillä korvausvaatimuksen tekeminen ei edellytä, että vahingonaiheuttajan menettely olisi todettu lainvoimaisesti kilpailurikkomukseksi.

e) joiden mukaan sopimuksen syntymisen edellytykseksi asetetaan se, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppataivan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.

Vastaava kielto sisältyy kilpailunrajoituslain 4 §:ään ja kilpailulain 5 §:ään. Säännöksistä ilmenee, että kiellettyjä ovat kilpailua rajoittavat sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat elinkeinonharjoittajien välillä tai niiden yhteenliittymien toimesta. Tällaiset kilpailunrajoitukset voivat kuitenkin olla poikkeuksellisesti sallittuja SEUT 101(3):n tai vastaavien kotimaisten säännösten nojalla²⁰. Sopimusten, päätösten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen käsitteet eivät ole toisistaan riippumattomia, irrallisia käsitteitä, vaan osittain päällekkäisiä. Käsitteinä sopimuksia, päätöksiä ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja sovelletaan hyvin laajasti ja joustavasti.²¹

Kiellettyjä kilpailunrajoituksia on ryhmitelty ja jäsenelty lukuisissa kilpailuoikeudellisissa perusteoksissa. Useimmiten kilpailua rajoittavien sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen tarkastelu on eriytetty horisontaalisiin ja vertikaalisiin kilpailunrajoituksiin. Horisontaalisilla kilpailunrajoituksilla tarkoitetaan samalla tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien yritysten välisiä kilpailunrajoituksia.²² Horisontaalisina kilpailunrajoituksina on pidetty vakiintuneesti esimerkiksi hinta- ja tarjouskartelleja, tuotannonrajoituksia ja markkinoiden jakamista. Vertikaalisissa kilpailunrajoituksissa taas on kysymys eri tuotanto- tai jakeluportailla toimivien yritysten välisistä eli vertikaalisista yhteistyösopimuksista ja mahdollisista kilpailunrajoituksista. Ne koskevat osapuolille asetettuja tiettyjen hyödykkeiden ostoon, myyntiin ja jälleenmyyntiin sovellettavia ehtoja.²³ Tyypiesimerkki vertikaalisesta (eri tuotantoportaiden välisestä) kilpailunrajoituksesta on määrähinnoittelu, jossa valmistaja määrää jälleenmyyntiportaalle tuotteen vähimmäishinnan.

Kyse on kuitenkin vain erilaisten kilpailunrajoitusten systematisoivasta luokittelusta ja ryhmittelystä. Kilpailuoikeudellista vahingonkorvausta koskevien sääntöjen soveltumisen kannalta sillä, onko tarkasteltava kilpailunrajoitus horisontaalinen vai vertikaalinen, ei ole oikeastaan itsenäistä merkitystä. Kuitenkin vahingonkorvaukseen liittyviä kysymyksiä arvioitaessa luokittelu voi muun muassa nopeuttaa sen havainnoimista, mitkä ovat järjestelyyn liittyvät tyypilliset vahingonaiheutumistavat ja mitkä toimijat tyypillisimpiä vahingonkärsijöitä.²⁴ Kilpailunrajoitusvahingon vanhentumisen kannalta keskei-

---

²⁰ Kilpailulain 6 § ja kilpailunrajoituslain 5 §.

²¹ Wikberg 2011, s. 45-46.

²² Wikberg 2011, s. 213.

²³ Wikberg 2011, s. 235.

²⁴ Havu 2013, s. 92.

sessä asemassa on kilpailunrajoituksen ja sillä aiheutetun vahingon havaitseminen, sillä kilpailunrajoituslaissa ja hallituksen esityksessä uudeksi laiksi kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista²⁵ vanhentumisen alkaminen on kytketty muun muassa tuohon ajankohtaan. Kilpailunrajoituksen havaitsemismahdollisuus on erilainen eri kilpailunrajoitustyypeissä ja eri vahingonkärsijöillä. Esimerkiksi kartelleja on pidetty erityisen vaikeina havaita, jolloin vahingonkorvauksen vanhentumisen alkaminen saattaa joissain tapauksissa erota muista kilpailunrajoitustyypeistä. Kysymykseen palataan tutkielman kappaleessa 5.2.2.

SEUT 101 artikla sisältää esimerkkiluettelon niin sanotuista paljaista kilpailunrajoituksesta, joita on lähtökohtaisesti pidettävä kiellettyinä. Kilpailua rajoittavien sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kieltäminen on kuitenkin laadittu avoimeksi siten, että uudensuomenlainen, kirjallisuudessa käsittelemättömiäkin kilpailunrajoitustyyppiä voi tulla arvioitavaksi sen mukaan. Säännöksen soveltumisen kannalta merkitystä on vain sillä, onko elinkeinonharjoittajien välisen sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelyn tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy.

Yksittäistapauksissa joudutaan luonnollisesti punnitsemaan aina muun muassa poikkeussäännösten soveltumista kuhunkin väitetysti kiellettyyn kilpailunrajoitukseen. Rajanvetoon sallitun ja kielletyn kilpailunrajoituksen välillä ei ole kuitenkaan tämän tutkielman rajoissa mahdollisuutta ottaa kantaa. Kysymys on edellä todetulla tavalla kuitenkin periaatteellisesti erittäin tärkeä, sillä vain kielletyn kilpailunrajoituksen vuoksi vahinkoa kärsinyt voi olla oikeutettu kilpailuoikeudelliseen vahingonkorvaukseen, jonka vanhentumista tutkielma käsittelee.

Kiellettyä kilpailun rajoittamista on SEUT 101 artiklassa kiellettyjen kilpailua rajoittavien sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen lisäksi määräävän markkina-aseman väärinkäyttö. SEUT 102 artiklan mukaan:

Sisämarkkinoille soveltumatonta ja kiellettyä on yhden tai useamman yrityksen määräävän aseman väärinkäyttö sisämarkkinoilla tai niiden merkittäväällä osalla, jos se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Tällaista väärinkäyttöä voi olla erityisesti:

- a) kohtuuttomien osto- tai myyntihintojen taikka muiden kohtuuttomien kauppaehtojen suora tai välillinen määrääminen;
- b) tuotannon, markkinoiden tai teknisen kehityksen rajoittaminen kuluttajien vahingoksi;

---

²⁵ HE 83/2016 vp, s. 77.

- c) erilaisten ehtojen soveltaminen eri kauppakumppaneiden samankaltaisiin suorituksiin kauppakumppaneita epäedulliseen kilpailuasemaan asettavalla tavalla;
- d) sen asettaminen sopimuksen syntymisen edellytykseksi, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppataivan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.

Asiallisesti sama säännös sisältyy kilpailulain 7 §:ään ja kilpailunrajoituslain 6 §:ään. EU:n perussopimukset eivät määrittele määräävän markkina-aseman käsitettä, mutta kilpailulain 4 §:n mukaan määräävällä markkina-asemalla tarkoitetaan yhdellä tai useammalla elinkeinonharjoittajalla taikka elinkeinonharjoittajien yhteenliittymällä olevaa koko maan tai tietyn alueen kattavaa yksinoikeutta tai muuta sellaista määräävää asemaa tietyillä hyödykemarkkinoilla, joka merkittävästi ohjaa hyödykkeen hintatasoa tai toimitusehtoja taikka vastaavalla muulla tavalla vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin tietyllä tuotanto- tai jakeluportaalla. Sekä EU- että kotimaiset säännökset ovat sisällöltään yhdenmukaisia, ja niitä tulkitaan yhdenmukaisella tavalla, joten käytännössä ei ole merkitystä sillä, kumpaa säännöstä sovelletaan.²⁶

Määräävän markkina-aseman väärinkäytön kiellon soveltaminen on kaksivaiheista. Ensin on tarkasteltava, onko elinkeinonharjoittajalla määräävä markkina-asema relevantteilla markkinoilla. Sen jälkeen on arvioitava, onko elinkeinonharjoittajan toiminta katsottava määräävän markkina-aseman väärinkäytöksi.²⁷ Molempien edellytysten on luonnollisesti toteuduttava, jotta kyseessä olisi kielletty kilpailunrajoitus, jolla voidaan aiheuttaa kilpailunrajoitusvahinkoa.

Määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä voivat olla esimerkiksi erilaiset hinnoittelun liittyvät järjestelyt, kuten kohtuuttoman korkeiden hintojen asettaminen ja saalistushinnoittelu eli hyvin matalien hintojen kohdistettu käyttö markkinaosuuden kasvattamiseksi ja markkinoiden sulkemiseksi.²⁸

2.2 Vahingon aiheutuminen kielletystä kilpailunrajoituksesta

2.2.1 Vahinko kilpailunrajoitusten kontekstissa

Kilpailunrajoitusvahinko on kielletystä kilpailunrajoituksesta aiheutunutta vahinkoa. Edellä on määritelty, mitä tarkoitetaan kielletyillä kilpailunrajoituksilla. Siten jää vielä

---

²⁶ Wikberg 2011, s. 252.

²⁷ Havu 2013, s. 107.

²⁸ Havu 2013, s. 107.

määritettäväksi, mitä tarkoitetaan *vahingolla* ja sen *aiheutumisella kilpailunrajoituksesta*.

Vahingonkorvausoikeudessa vahinko määritellään yleensä differenssinä eli erotuksena kahden eri tapahtumakulun välillä.²⁹ Odotettu tapahtumakulku on silloin ajateltu (hypoteettinen tapahtumakulku), ja sattunut tapahtumakulku on todellinen. Vahinko hahmotuu negatiivisena erotuksena näiden kahden tapahtumakulun välillä.³⁰

Kilpailunrajoitusvahinko hahmottuu samojen peruseriaatteiden mukaisesti. Tyypillinen kilpailunrajoitusvahinko on esimerkiksi kartelliyhtiön asiakkaan maksama ylihintaa tai ostoboiotin vuoksi markkinoilta syrjäytetyn yhtiön saamatta jääneet voitot. Kilpailunrajoitusvahinkoa voi olla myös esimerkiksi kartellin ulkopuolisen asiakkaan maksama ylihintaa, jos ylihintaa on johtunut kartellista (*umbrella pricing*).³¹

Kilpailunrajoitusvahinko on yleensä aina niin sanottua puhdasta varallisuusvahinkoa, eli taloudellista vahinkoa, jolla ei ole yhteyttä esine- tai henkilövahinkoon. Taloustieteellisesti voidaan korvattavan kilpailunrajoitusvahingon määrää arvioida kilpailunrajoituksen tehokkuusvaikutusten avulla.³² Korvattava vahinko kattaa tällöin kilpailunrajoituksesta aiheutuneen staattisen ja dynaamisen tehottomuustappion.³³

Vanhan kilpailunrajoituslain 18 a §:n (30.4.1998/303) mukaan (kilpailuoikeudellinen) vahingonkorvaus käsittää korvauksen kuluista, hinnanerosta, saamatta jääneestä voitosta sekä muusta välittömästä tai välillisestä taloudellisesta vahingosta, joka kilpailunrajoituksesta on aiheutunut. Nykyisen kilpailulain esitöissä taloudellisen vahingon käsite mainitaan myös sellaisenaan³⁴, mutta uudessa laissa kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista ei vastaavaa rajoitusta enää ole.³⁵ Tulevaisuudessa mahdollinen, joskin hyvin epätodennäköinen skenaario voisi siis olla, että kilpailunrajoitusvahinkona tulisi korvattavaksi myös henkilö- tai esinevahinko. Henkilö voi esimerkiksi sairastua vakavaan masennukseen menetettyään koko elinkeinonsa vakavan kilpailunrajoituksen seurauksena ja tulla työkyvyttömäksi. Syy-yhteys sairastumisen ja kilpailunrajoituksen

---

²⁹ Vrt. Viljanen 2008, s. 262-265. Viljanen haastaa perinteisen differenssiopin liiketoimintaa kohtaavissa vahingoissa ja asettaa vahingon määrittelyn perustaksi yrityksen sisäisen laskentainformaation.

³⁰ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 9.

³¹ Ks. asia C-557/12: Kone AG, Otis GmbH, Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH, Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH and Thyssen Group Aufzüge GmbH v. ÖBB-Infrastruktur AG, EU:n tuomioistuimen tuomio 5.6.2014, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa, ECLI:EU:C:2014:1317.

³² Aine 2015, s. 39. Ks. myös Ashton – Henry 2013, s. 104.

³³ Aine 2015, s. 39. Ks. tarkemmin esim. Aine – Koponen 2004, s. 99–101.

³⁴ HE 88/2010 vp, s. 66.

³⁵ HE 83/2016 vp, s. 39-43.

välillä voisi olla näytettävissä, mikäli historialtaan terveen ihmisen elämässä ei olisi tapahtunut muita sairaudelle altistavia tekijöitä.

Kilpailunrajoitusvahingon luonnehdintaan ei pääsääntöisesti³⁶ vaikuta myöskään vahingonkäräjän henkilö, vaan korvattavaksi tulevat niin elinkeinonharjoittajien, julkisyhteisöjen kuin kuluttajienkin kärsimät vahingot. EU-oikeuden perusteella myös kilpailunrajoitukseen itsekkin osallistunut vahingonkäräjä voi olla oikeutettu vahingonkorvaukseen, mikäli hänen roolinsa kilpailunrajoituksessa ei ollut merkittävä.³⁷

2.2.2 Syy-yhteydestä ja tuottamuksesta

Aiheutuneen vahingon lisäksi vahingonkorvausoikeudessa vahingon korvaamisen edellytyksiksi katsotaan perinteisesti vahingon yhteys oletetun vahingonaiheuttajan toimintaan sekä yleensä myös vahingonaiheuttajan toiminnan tuottamuksellisuus.³⁸ Kilpailunrajoitusvahinko korvataan samojen periaatteiden mukaan. Säädöstatolla tämä ilmenee kilpailulaista, jonka 20 §:n vahingonkorvaussäännöksen 1 momentin mukaan elinkeinonharjoittaja tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä, joka *tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo* 5 tai 7 §:ssä taikka Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 tai 102 artiklassa säädettyä kieltoa, on velvollinen korvaamaan *kilpailunrajoituksesta aiheutuneen vahingon*.³⁹

Syy-yhteyden vaatimus edellyttää, että sattunut vahinko on aiheutunut juuri kilpailunrajoituksesta, eikä jostakin muusta seikasta. Syy-yhteyden arviointi voi yksinkertaisimmillaan tarkoittaa, että tarkastellaan, olisiko käsillä oleva vahinko syntynyt ilman ratkaisevaksi epäiltyä vahingonaiheuttajatapahtumaa, eli tässä tapauksessa kiellettyä kilpailunrajoitusta.⁴⁰ Sen näyttäminen, että taloudellinen vahinko aiheutui juuri kilpailunrajoituksesta on kuitenkin monissa tapauksissa vaikeaa, sillä taloudelliset kausaaliketjut ja -suhteet ovat monimutkaisia ja markkinoiden toimintaan vaikuttaa moni muukin seikka

---

³⁶ Kilpailunrajoituslain 18 §:n vahingonkorvaussäännöksen nojalla korvausta saattoi hakea vain elinkeinonharjoittaja. Kuluttajien ja julkisyhteisöjen, jotka eivät olleet elinkeinonharjoittajia, oli tuolloin käytettäviä muiden lakien mukaisia oikeuskeinoja saadakseen korvausta kilpailunrajoitusvahingosta. Kilpailulaista lähtien vahingonkäräjän henkilöön liittyvät rajoitukset on poistettu.

³⁷ Ks. asia C-453/99: *Courage Ltd v. Bernard Crehan*, (2001) ECR I 6297, erityisesti kohdat 24 ja 33.

³⁸ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 89.

³⁹ Kursiivit lisätty tässä.

⁴⁰ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 91.

kuin kilpailunrajoitukset.⁴¹ Ilman oikeudellisesti merkittävää syy-yhteyttä kilpailunrajoitukseen, vahinko ei ole korvattava kilpailunrajoitusvahinko.

Korvauskelpoisen kilpailunrajoitusvahingon edellytyksiin kuuluu siis se, että sovellettavasta säännöksestä riippuen joko kielletty kilpailunrajoittaminen on tuottamuksellista⁴² tai kielletyllä kilpailunrajoituksella on aiheutettu vahinko tuottamuksellisesti⁴³. Tuottamusvastuu vahingonkorvausoikeudessa käsittää sekä tahallisella teolla että huolimattomuudella tai varomattomuudella aiheutetut vahingot.⁴⁴ Tuottamusta voidaan luonnehtia vaadittavan huolellisuuden laiminlyönniksi tai moitittavaksi riskinotoksi.⁴⁵ Tuottamusarviointi ei yleensä aiheuta ongelmia kilpailuoikeudellisessa vahingonkorvauksessa. Tämä johtuu siitä, että kilpailua rajoittavien sopimusten ja määräävän markkina-aseman väärinkäytön kiellot ovat luonteeltaan sellaisia, että toiminnan on lähtökohtaisesti oltava tietoista ja harkittua, jotta säännöksiä rikottaisiin.⁴⁶ Tosin esimerkiksi määräävän markkina-aseman väärinkäytön piiriin voi tulla toiminta, jota yritys on harrastanut jopa vuosia täysin laillisesti, kun sillä ei vielä ollut määräävää markkina-asemaa. Tällöin väärinkäyttö ei välttämättä ole tietoista, mutta lähtökohtaisesti kuitenkin huolimaton.

2.3 Kilpailunrajoitusvahingon korvaaminen yksityisoikeudellisessa täytäntöönpanossa

Edellä on selvitetty mitä ovat kielletyt kilpailunrajoitukset, mitä vahinkoa niistä aiheutuu ja mitä muita edellytyksiä korvauskelpoiselle kilpailunrajoitusvahingolle on asetettu. Tässä luvussa on tarkoitus tiivistetysti selvittää, millä tavoin kilpailunrajoitusvahingonkärsijä voi saattaa vahingonkorvausoikeutensa voimaan prosessikeinoin.

Yleisesti voidaan todeta, että kilpailunrajoituksista voi olla niiden tekijälle kahdenlaisia oikeudellisia seuraamuksia: julkisoikeudellisia ja yksityisoikeudellisia. Vastaavasti puhutaan kilpailuoikeuden julkisesta ja yksityisestä täytäntöönpanosta. Kielletyn kilpailunrajoituksen paljastumista seuraavassa viranomaisprosessissa määrätään yleensä pääasiallisena seuraamuksena hallinnollinen seuraamusmaksu, jota kutsutaan EU-

---

⁴¹ Ks. HE 83/2016 vp, s. 11 ja kilpailunrajoitusvahinkodirektiivi, johdantokappale 45, s. 9.

⁴² Kilpailulaki 20:1 §.

⁴³ Vahingonkorvauslaki 2:1:1 §.

⁴⁴ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 79.

⁴⁵ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 84.

⁴⁶ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 101.

oikeudessa omaksutun nimityksen mukaisesti usein myös sakoksi.⁴⁷ Hallinnollinen kilpailuviranomaisten johtama prosessi on kilpailuoikeuden julkista täytäntöönpanoa.

Tämän tutkielman tiedonintressi on kuitenkin kilpailuoikeuden yksityisessä täytäntöönpanossa (*private enforcement*) toteutettavassa vahingonkorvauksessa ja sen vanhentumisessa. Laajasti ottaen kilpailuoikeuden yksityisellä täytäntöönpanolla tarkoitetaan kaikkia tilanteita, joissa asianosaiset esittävät vaatimuksiaan joko kansallisissa tuomioistuimissa tai julkisuudelta suojassa välimiesmenettelyssä.⁴⁸ Kannetyyppejä on erilaisia ja samassa prosessissa asianosaisilla voi olla monia rinnakkaisia tai vaihtoehtoisia yksityisoikeudellisia vaatimuksia. Kilpailuoikeuden nojalla voidaan vaatia muun muassa sopimuksen julistamista pätemättömäksi⁴⁹, perusteettoman edun palautusta, turvaamistoimea ja vahingonkorvausta. Tämän tutkielman tiedonintressi kohdistuu vahingonkorvaukseen ja nimenomaisena osakysymyksenä vahingonkorvauksen vanhentumiseen. Käytännön tilanteissa on kuitenkin hyvä huomioida myös muiden oikeuskeinojen mahdollisuus.

Kilpailuoikeudelliset vahingonkorvauskanteet jakautuvat edelleen eri korvaussäännösten perusteella nostettuihin kanteisiin, sillä kilpailunrajoitusvahingosta kärsinyt voi asemastaan riippuen ja eri säännösten ajalliset soveltamisedellytykset huomioiden vedota kilpailunrajoituslakiin, kilpailulakiin, vahingonkorvauslakiin ja sopimusoikeuteen. Lisäksi EU:n kilpailunrajoitusvahinkodirektiiviin pohjaava kansallinen laki kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista tulee voimaan viimeistään 2016 vuoden loppuun mennessä.

Periaatteessa kilpailunrajoitusvahingon korvaaminen noudattaa normaalia vahingonkorvausoikeudellista doktriinia, mutta kilpailuoikeuden läsnäolo tuo korvausoikeudenkäynteihin oman elementtinsä. Kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen poikkeavuudelle perinteisestä vahingonkorvauksesta on kolme pääasiallista syytä.⁵⁰ Ensinnäkin erona on kilpailuoikeuden läsnäolo, joka vahvasti pakottavana, julkisen edun toteuttamiseen pyrkivänä oikeudenalana saattaa muuttaa joitakin velvoiteoikeuden totuttuja tulkintoja. Toiseksi kilpailunrajoitusvahinkojen laajuus ja monimutkaisuus eroaa huomattavasti esimerkiksi perinteisistä esinevahingoista. Kolmanneksi taloustieteellisellä analyysillä on kilpailuoikeudellisessa vahingonkorvauksessa korostettu merkitys. Tutkielman tiedonintressin kannalta on olennaista selvittää, johtaako kilpailuoikeuden läsnäolo jollain

---

⁴⁷ Wikberg 2011, s. 389.

⁴⁸ Wikberg 2011, s. 465.

⁴⁹ Ks. pätemättömyysseurauksesta esimerkiksi Aine 2013.

⁵⁰ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 1.

lailla erilaisiin tulkintoihin myös vanhentumisen saralla, joka on hyvin perinteinen velvoiteoikeuden ala.

Kilpailuoikeudelliset kanteet voivat olla myös itsenäisiä, mutta useimmiten ne seuraavat julkista täytäntöönpanoa, jolloin kielletystä kilpailunrajoituksesta on jo olemassa päätös, mikä helpottaa kantajan todistustaakkaa yksityisoikeudellisessa prosessissa. Toisaalta julkinen täytäntöönpano kestää yleensä kauan, jolloin on herännyt kysymys siitä, voivatko kilpailunrajoitusvahingot vanhentua jossain tapauksissa jo kesken julkisen täytäntöönpanon, jolloin seurannaiskanteiden nostaminen ei enää onnistuisi. Kilpailunrajoituslakia sovellettaessa näin voikin käydä, mutta kilpailulaissa ja kilpailunrajoitusvahinkolaissa tällainen mahdollisuus on poistettu.⁵¹

2.4 Kilpailunrajoitusvahingon korvaamisen tavoitteet

Kilpailuoikeudellista vahingonkorvausta voidaan lähestyä sekä kilpailuoikeuden että vahingonkorvausoikeuden suunnasta.⁵² Kilpailuoikeuden yleinen lähtökohta on suojata kilpailuprosessia vapaassa markkinataloudessa.⁵³ Kilpailulla tavoitellaan erinäisiä tärkeitä yleisen edun tavoitteita, kuten taloudellisen tehokkuuden ylläpitäminen ja kuluttajien etu. Kilpailuoikeuden kannalta on olennaista, miten vahingonkorvaus voi tukea näitä kilpailuoikeuden tausta-arvoja ja tavoitteita.⁵⁴

Vahingonkorvauksen tavoitteet taas on jaettu perinteisesti kahteen funktioon: vahingon jälkikäteiseen hyvittämiseen ja vahinkoja ennaltaehkäisevään funktioon.⁵⁵ Vahingonkorvauksen täyden korvauksen periaate tarkoittaa, että varallisuus pyritään jakamaan siten, että vahinkoa kärsinyt taho asetetaan siihen asemaan, jossa hän olisi ollut, jos vahinkoa ei olisi tapahtunut.⁵⁶ Samalla vahingonkorvausvelvollisuuden mahdollisuus saa rationaalisesti toimivat tahot toimimaan huolellisemmin ja välttämään vahinkoa, joka saattaa kanavoitua takaisin heihin itseensä.

Kuoppamäen mukaan kilpailuoikeudellisten vahingonkorvaussäännösten tulkinnassa on huomioitava, että niiden tarkoituksena on *tehostaa* vahinkoa kärsineen oikeutta saada

---

⁵¹ Ks. tutkielman kappaleet 5, 6 ja 7.

⁵² Aine 2015, s. 37.

⁵³ Alkio – Wik 2009, s. 13.

⁵⁴ Aine 2015, s. 37. Ks. kilpailuoikeudellisen sääntelyn päämääristä tarkemmin Aine 2011, s. 195–305.

⁵⁵ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 17.

⁵⁶ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 397.

korvausta verrattuna siihen, mikä tilanne olisi pelkästään vahingonkorvauslain nojalla.⁵⁷ Kyse on erityissäännöksistä ja kilpailuoikeudellisesta vahingonkorvausnormeista, joita tulee tulkita normien tavoitteet ja kilpailuoikeudellinen soveltamisympäristö huomioon ottaen.⁵⁸

Kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen tavoitteista on kuitenkin ollut epäselvyyttä.⁵⁹ Havu – Kalliokoski – Wikberg on asemoinut kilpailunrajoitusvahingon korvaamisen siten, että se on nähtävä osana kilpailuoikeuden soveltamisjärjestelmää, eikä niinkään omana kokonaisuutenaan.⁶⁰ Tämän on ymmärrettävä liittyvän erityisesti siihen kuinka läheisessä suhteessa yksityinen täytäntöönpano on julkiseen täytäntöönpanoon nähden erityisesti seurannaiskanteissa. Julkisella ja yksityisellä täytäntöönpanolla onkin selkeitä relaatioita toisiinsa. Julkinen täytäntöönpano tuottaa yksityisiä kanteita hyödyttävää näyttöä.⁶¹ Toisaalta yksityisten kanteiden mahdollisuus saattaa vaikuttaa negatiivisesti yritysten leniency-halukkuuteen, sillä seuraamusmaksusta vapautumisesta huolimatta kilpailunrajoituksen paljastamisesta voi seurata yritykselle vahingonkorvausvastuu. Myöskään Aineen mukaan kilpailuoikeudellista vahingonkorvausta ei ole perusteltua arvioida vain yksinomaan kilpailuoikeuden tai vahingonkorvausoikeuden näkökulmasta. Ratkaisevaa on kilpailuoikeuteen ja vahingonkorvausoikeuteen liittyvien tekijöiden yhteisvaikutus.⁶²

Havu – Kalliokoski – Wikberg on esittänyt, että vaikka kilpailuoikeuden yksityisellä täytäntöönpanolla on tärkeä tehtävä kilpailulainsäädännön noudattamisen täytäntöönpanon tehostumisessa, sen keskeisin tavoite on kuitenkin tarjota oikeuskeinoja yksityisille tahoille, jotka ovat kärsineet vahinkoa kielletyistä kilpailunrajoituksista.⁶³ Kanta on luettavissa myös kilpailunrajoitusvahinkodirektiivin johdanto-osasta, jonka mukaan:

”kun kansalliset tuomioistuimet ratkaisevat yksityisten oikeussubjektien välisiä kiistoja, ne suojelevat unionin oikeuden mukaisia subjektiivisia oikeuksia esimerkiksi myöntämällä vahingonkorvausta rikkomisen vuoksi vahinkoa kärsineille. SEUT 101 ja 102 artiklan oikeusvaikutuksen täysimääräinen toteutuminen ja etenkin niissä määrättyjen kieltojen oikeusvaikutuksen toteutuminen käytännössä edellyttävät, että kaikki – olipa kyse yksityisestä oikeussubjektista, kuluttajat ja yritykset mukaan lukien, tai viranomaisesta – voivat hakea kansallisissa tuomio-

---

⁵⁷ Kuoppamäki 2012, s. 96.

⁵⁸ Kuoppamäki 2012, s. 96.

⁵⁹ Ks. esimerkiksi Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 17-18 *Wilsin* ja *Wahlin* välisestä keskustelusta.

⁶⁰ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 17.

⁶¹ Ks. Jones – Sufirin 2014, s. 1086-1087.

⁶² Aine 2015, s. 38.

⁶³ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 18.

istuimissa korvausta näiden määräysten rikkomisesta itselleen aiheutuneesta vahingosta.”⁶⁴

Direktiiviä on tulkittava siten, että kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen on tarkoitus erityisesti antaa suojaa oikeussubjektien kokemia oikeudenmenetyksiä vastaan, sillä muutoin kilpailuoikeuden kielloilla ei olisi oikeusvaikutusta niiden välillä. Vaikka kilpailuoikeudella laajasti suojataan kilpailua ja tätä koskee suuri julkinen intressi, on tärkeää huomata, että kilpailuoikeuden säännöt antavat oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka vaikuttavat myös suoraan ja välittömästi yksityisten välisissä suhteissa. Tällöin kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen ensisijaiseksi tavoitteeksi on katsottava vahinkoa kärsineen tahon hyvittäminen, eikä se siten poikkea tavoitteiltaan merkittävällä tavalla perinteisestä vahingonkorvauksesta.⁶⁵

Kyse on ensisijaisuudesta, eikä siitä, etteikö kilpailuoikeudellisella vahingonkorvauksella olisi merkittäviä toissijaisia tavoitteita. Julkisoikeudellinen ja yksityinen täytäntöönpano on nähtävä ikään kuin toisiaan täydentävinä vastinpareina.⁶⁶ Julkisoikeudellinen täytäntöönpanon päätehtävänä on vahvistaa kilpailuoikeudellisten sääntöjen noudattamista. Toissijaisesti julkisoikeudellinen täytäntöönpano tukee vahingonkärsijöiden vahinkojen korvaamista paljastamalla kilpailunrajoituksia ja tarjoamalla todistusaineistoa tutkimusten kautta. Yksityisoikeudellisen täytäntöönpanon päätehtävänä taas on tarjota oikeussuojaa vahingonkärsijöille. Toissijaisesti yksityisoikeudellinen täytäntöönpano tukee julkista täytäntöönpanoa ehkäisemällä kilpailunrajoituksia ja tarjoamalla vahingonkärsijöille kannustimia esimerkiksi toimenpidepyyntöjen tekemiseen.

3. Vanhentumisesta yleisesti

3.1 Mitä on velan vanhentuminen?

Edellä on selvitetty kilpailunrajoitusvahingon ja vahingonkorvauksen perustavia lähtökohtia. Velvoiteoikeudessa vahingonkorvaus voidaan jäsentää toisaalta oikeudeksi vahingonkorvaukseen ja toisaalta tuon oikeuden vastinpariksi vahingonkorvausvelaksi. Määritelmällisesti tämä tarkoittaa, että kilpailunrajoituksella toiselle vahinkoa aiheutta-

---

⁶⁴ Kilpailunrajoitusvahinkodirektiivi, kohta 3, s. 3.

⁶⁵ Mm. Wils on katsonut, että optimaalisissa kilpailuoikeusjärjestelmissä julkinen täytäntöönpano tähtää kilpailunrajoitusten selvittämiseen ja estämiseen, kun taas yksityinen täytäntöönpano tähtää vahinkojen hyvittämiseen. Wils 2009, s. 12.

⁶⁶ Samoin mm. Komninos, jonka mukaan molemmat järjestelmät ovat toisiaan täydentäviä ja tarpeellisia kilpailuoikeuden täytäntöönpanon kannalta. Komninos 2006, s. 10.

nut on tälle velkaa aiheuttamansa vahingon määrän. Korvausvelka on kuitenkin luonteeltaan riitaista. Kun tässä puhutaan oikeudesta vahingonkorvaukseen, tarkoitetaan oikeutta vahingonkorvauksen vaatimiseen.⁶⁷

Vahingonkorvausvelka voi vanhentua aivan kuten muutkin velat. Velvoitteen vanhentumisella tarkoitetaan velvoitteen raukeamista sen vuoksi, ettei velkoja ole lainsäädännössä määritellyn ajan kuluessa tai lainsäädännössä edellytetyin menettelytavoin saattanut oikeuttaan voimaan tai ettei velallinen ole samana aikana tunnustamalla uudistanut velvoitettaan.⁶⁸ Velallisen velvollisuus suorittaa velka lakkaa, kun velka vanhentuu. Vanhentuneeseen saatavaan perustuva vaatimus hylätään asianosaisen esitettyä sitä koskevan väitteen, vaikka saatava muutoin olisi oikeudellisesti pätevä. Velan vanhentumisen ajan kulumisen ja velkojan passiivisuuden perusteella on Suomen oikeudessa vanhastaan omaksuttu oikeusperiaate. Vanhentuminen on myös kansainvälisesti laajalti tunnettu ilmiö.⁶⁹

Velan vanhentumista koskee yleislakina laki velan vanhentumisesta (myöhemmin vanhentumislaki). Sen 2 §:n mukaan, mikäli erityislaissa on vanhentumista poikkeavia säädöksiä, noudatetaan niitä vanhentumislain sijasta. Useissa erityislaeissa on omia vanhentumista koskevia säännöksiä. Myös kilpailulaeissa on omat vanhentumissäännökset koskien kilpailunrajoituksilla aiheutettuja vahingonkorvausvelkoja:

Kilpailunrajoituslain 18.3 a §:n mukaan oikeus korvaukseen vanhenee, jollei korvauskannetta ole pantu vireille viiden vuoden kuluessa siitä, kun elinkeinonharjoittaja sai tiedon tai hänen olisi pitänyt saada tieto vahingon ilmenemisestä.

Kilpailulain 20.3 §:n (30.11.2012/662) mukaan oikeus korvaukseen vanhentuu, jollei korvauskannetta ole pantu vireille kymmenen vuoden kuluessa siitä päivästä, jona rikkomisen tapahtui, tai jatkettuna rikkomisen osalta kymmenen vuoden kuluessa siitä päivästä, jona rikkomisen päättyi. Jos korvausvaatimus perustuu kilpailunrajoitukseen, jonka Kilpailu- ja kuluttajavirasto on päätöksellään todennut I momentissa tarkoitettua kiellon vastaiseksi tai josta se on tehnyt markkinaoikeudelle esityksen seuraamusmaksun määräämiseksi, oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan katsota vanhentuneeksi, ennen kuin on kulunut yksi vuosi siitä, kun asiassa annettu ratkaisu sai lainvoiman.

Kilpailunrajoitusvahinkolain 10 §:n mukaan oikeus vahingonkorvaukseen vanhentuu viiden vuoden kuluttua siitä, kun vahinkoa kärsinyt on saanut tietää tai sen olisi pitänyt tietää kilpailuoikeuden rikkomisesta sekä vahingosta ja siitä vastuussa olevasta. Jos kilpailuviranomainen on aloittanut rikkomuksen tutkinnan tai muun rikkomusta koskevan menettelyn, vanhentumisaikojen kulumisen keskeytyy siihen asti, kunnes on kulunut vuosi lainvoimaisesta ratkaisusta tai siitä, kun asian käsittely on muuten päättynyt.

---

⁶⁷ Tämä oikeus on käytännössä muutettava vielä varsinaiseksi ulosottokelpoiseksi velaksi joko vahingonkorvausoikeudenkäynnissä, välimiesmenettelyssä tai sovintosopimuksen kautta.

⁶⁸ Aine 2015, s. 613. Ks. myös Aurejärvi – Hemmo, s. 114-115.

⁶⁹ HE 187/2002 vp, s. 16.

Oikeus vahingonkorvaukseen ei kuitenkaan ole vanhentunut, jos korvauskanne nostetaan:

- 1) kymmenen vuoden kuluessa päivästä, jona rikkominen tapahtui tai jatkettu rikkominen päättyi; taikka
- 2) vuoden kuluessa päivästä, jona asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai sen käsittely on muuten päättynyt.⁷⁰

On tärkeää huomata, että eri kilpailulakien vanhentumissäännökset eroavat merkittävästi toisistaan. Koska eri kilpailulakeja sovelletaan vain tiettyinä aikoina tapahtuneisiin kilpailunrajoitusvahinkoihin, on tärkeää tuntea kulloisessakin tapauksessa sovellettava laki. Lisäksi täytyy tuntea vanhentumislaki, sillä se täydentää aukollisia kilpailulakien vanhentumissäännöksiä säätämällä muun muassa vanhentumisen oikeusvaikutuksista ja vanhentumisen katkaisutavoista. Vanhentumislaki on myös sovellettava vanhentumissäännös silloin, kun vahingonkorvausta kilpailunrajoitusvahingosta haetaan muiden kuin kilpailulakien vahingonkorvausnormien perusteella. Näin on asia esimerkiksi silloin, kun kilpailunrajoitus on tapahtunut kilpailunrajoituslain soveltamisaikaan, mutta vahingonkärsijä ei ole elinkeinonharjoittaja.

3.2 Vanhentumissääntelyn tavoitteet ja tulkinta

3.2.1 Yleisesti vanhentumisen tavoitteista

Vanhentumisinstituution tietynlaisen ristiriitaisuuden vuoksi on hyvä ymmärtää, mitä velkojen vanhentumisella tavoitellaan. Vanhentumislain esityöt nostavat vanhentumisen ensisijaiseksi tavoitteeksi velkasuhteiden selkeyden.⁷¹ Siksi vanhentumista koskevien sääntöjen tulisi olla niin yksinkertaisia ja selkeitä, että myös vailla oikeudellista asiantuntemusta olevat asianosaiset pystyisivät ainakin tavanomaisissa tilanteissa soveltamaan niitä itse.⁷² Jos sääntely on liian monimutkaista ja tulkinnanvaraista, vanhentumismormisto ei täytä tehtäväänsä velkasuhteiden selkeyden turvaamisessa, vaan muodostuu pikemmin omaksi riitelyn aiheekseen.⁷³

Velallisen näkökulmasta vanhentuminen voidaan ymmärtää status quo'on kohdistuvan luottamuksen suojaamiseksi.⁷⁴ Riittävän pitkän ajan kulumisen vakiinnuttaa olotilan, jonka jatkumiseen oikeussubjektit alkavat vähitellen luottaa. Ajan kulumisen luo perus-

---

⁷⁰ HE 83/2016 vp, s. 77.

⁷¹ HE 187/2002 vp, s. 16.

⁷² Norros 2015, s. 40.

⁷³ Norros 2015, s. 40. Ks. myös Heidbrink 2010, s. 862. Ks. myös Zimmermann 2002, s. 80. Ks. myös HE 187/2002 vp, s. 18.

⁷⁴ Norros 2015, s. 35.

teltuja odotuksia siitä, ettei saatavaa ole olemassa tai ettei velkoja ainakaan tule sitä perimään.⁷⁵ Mahdollisuus käyttää saamisoikeutta sen jälkeen, kun tällainen olotila on vakiintunut, synnyttää epävarmuutta.⁷⁶ Tavoite suojata velallisen luottamusta vakiintuneeseen tilanteeseen korostuu vahingonkorvausvelan tyyppisissä, oikeusperustaltaan ja määrältään usein epäselvissä veloissa⁷⁷, jollaisia kilpailunrajoitusvahinkovelat tyypillisesti ovat.

Velallisen lisäksi vakiintuneen olotilan suojaamista on pidettävä arvokkaana myös laajemmasta näkökulmasta. Muidenkin kuin velallisen itsensä tulee voida kohtuullisella tavalla luottaa olemassa olevien varallisuusasemien pysymiseen.⁷⁸ Erityisesti luotonannon ja muun taloudellisen toiminnan kannalta olisi ongelmallista, jos vakavaraiselta vaikuttavan osapuolen taloudellinen asema voisi heikentyä äkillisesti kaukaa menneisyydestä juontuvan velan vuoksi.⁷⁹

Vanhentumisen yleisesti tärkeäksi tavoitteeksi on myös nostettu se, etteivät tuomioistuimet joutuisi tekemään päätöksiä heikentyneen todistusaineiston perusteella.⁸⁰ Tällöin varmuus materiaalisesti oikean lopputuloksen toteutumisesta heikkenee ja yhteiskunnan luottamus tuomioistuinlaitosta kohtaan vaarantuu.⁸¹ Velkojen vanhentuminen ylipäättään puoltaa yhteiskunnallisesti toivottavaa toimintamallia, jossa velkasuhteisiin liittyvät epäselvyydet ja erimielisyydet nostetaan esiin viivytyksettä, selvitetään nopeasti ja siirrytään eteenpäin.⁸²

On selvää, että velkoja, eli vahingonkorvausvelan tapauksessa vahingonkärsijä, vetää vanhentumisääntelyssä lyhimmän korren. Velkojan kannalta vanhentuminen merkitsee hänen olemassa olevan saamisoikeutensa lakkaamista ja siten hänen varallisuusasemansa suoraa heikkenemistä.⁸³ Velkojan kannalta miltei kaikissa tilanteissa olisi paras, mikäli velat eivät vanhenisi ollenkaan. Poikkeuksen voisivat muodostaa tilanteet, jossa vanhentuminen suojelee velkojaa turhilta oikeudenkäyntikuluilta estäen mittavat oikeudenkäynnit hatarilla todisteilla (kantajalla yleensä ollessa todistustaakka). Tämäkin nä-

---

⁷⁵ Aine 2015, s. 613. Ks. myös Rekola 1938, s. 36-37.

⁷⁶ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 493.

⁷⁷ Norros 2015, s. 36. Ks. myös Rekola 1938, s. 42.

⁷⁸ Norros 2015, s. 39. Ks. myös Rekola 1938, s. 42 ja Aurejärvi – Hemmo 2007, s. 115, alaviite 228.

⁷⁹ Norros 2015, s. 39. Ks. myös Rekola 1938, s. 42 ja Aurejärvi – Hemmo 2007, s. 115, alaviite 228.

⁸⁰ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 493.

⁸¹ Noros 2015, s. 40. Ks. myös Lindskog 2011, s. 56-57. Ks. myös HE 187/2002, s. 16. Ks. myös Rekola 1938, s. 39-40 ja 44-45.

⁸² Norros 2015, s. 39.

⁸³ Norros 2015, s. 37. Ks. myös Lindskog 2011, s. 54. On tosin huomattava, että korvausvelka on tässä asiassa hieman eri asemassa kuin muut velat. Vaikka korvaussaatava ei olisikaan vanhentunut, täytyy silti yhä oikeudenkäynnissä määrittää, onko korvausvelvollisuus olemassa.

kökulma aliarvioi velkojan kyvyn huolehtia omista prosessiriskeistään. Velkojan näkökulmasta vanhentuminen ei saa ainakaan tapahtua yllättäen.⁸⁴ Mikäli vanhentumissäännöt eivät ole selkeästi osapuolten tiedossa, eivät ne myöskään saa velkojassa aikaan toivottua aktiivisuusvaikutusta.

Yhteenvedona on todettava, että vanhentumisinstituution tavoitteena on pidettävä velka-suhteiden selkeyttä. Vanhentumisinstituutiota voidaan perustella monin selkeyden tavoittelusta kumpuavin käytännöllisin syin, mutta osin kyse on myös periaatteellisista valinnoista.⁸⁵ Velkojataholle on erittäin vaikea perustella tyydyttävästi, miksi velallisen olisi päästävä kuin koira veräjältä velkojen vanhentumisen turvin. Nähdäkseni periaatteellinen ristiriita korostuu vahingonkorvausvelkojen yhteydessä, jossa jo termit vahingonaiheuttaja ja vahingonkärsijä kuvaavat hyvin kärjistynyttä tilannetta. Toisaalta jotta voit hakea rikosoikeuden puolelta. Syyteoikeuden vanhentumisen voisi ajatella rinnastuvan velkomusoikeuden vanhentumiseen. Molemmat instituutiot voi ajatella tietyissä tilanteissa kohtuuttomiksi, mutta niiden perusteltu kuuluminen oikeusjärjestelmäämme on kuitenkin laajalti tunnustettua.

3.2.2 Kilpailunrajoitusvahingon vanhentumisen tavoitteista ja tulkinnasta

Vanhentumisinstituution liittyvät ristiriidat saavat vielä uutta pontta, kun niitä peilataan suhteessa kilpailuoikeuden ja kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen tavoitteisiin. On selvää, että vanhentumisen tavoitteet ovat syvässä ristiriidassa sen periaatteen kanssa, että kilpailuoikeudellinen vahingonkorvaus antaa suojaa kilpailurikkomuksen vahingoittamalle vahingonkärsijälle. Korvausvelan vanhentuminen johtaa nimittäin päinvastaiseen lopputulokseen. Vanhentuminen myös heikentää kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen sanktiovaikutusta, mikä on haitallista kilpailuoikeuden laajemmalle tavoitteelle edistää tervettä kilpailua.⁸⁶

Oikeusjärjestyksemme liittyvä tosiasia kuitenkin on, että myös kilpailunrajoitusvahingot vanhenevat. Lainsäätäjän tarkoitus on ollut liittää kilpailulakien vahingonkorvaussäännösten yhteyteen vanhenemista koskevat säännökset, eikä toisaalta vanhentumislakiin ole tehty mitään poikkeuksia kilpailunrajoitusvahinkojen suhteen. Tästä yksiselitteisestä lähtökohdasta huolimatta vanhentumissäännösten tulkinta ei ole ollut yhtä yk-

---

⁸⁴ Norros 2015, s. 38.

⁸⁵ Samoin Ståhlberg – Karhu 2013, s. 493.

⁸⁶ Aine 2015, s. 616.

sinkertaista. Säännökset eivät ole myöskään käytännössä osoittautuneet riittävän selkeiksi, vaan niistä on muodostunut oma riita-alueensa kilpailuoikeudellisiin vahingonkorvausoikeudenkäynteihin.

Tulkinnan lähtökohtia määrittäessä tulee muistaa ensinnäkin EU-oikeuden vaikutus silloin kun korvauskanne perustuu EU:n kilpailusääntöjen (SEUT 101 ja 102 artiklojen) rikkomiseen. Tällöinkin noudatetaan lähtökohtaisesti niin sanottua prosessiautonomian periaatetta.⁸⁷ Sen mukaan erilaiset oikeuksien toteuttamiseen liittyvät kysymykset määräytyvät kansallisen oikeuden mukaan myös silloin, kun voimaansaattamisen kohteena oleva oikeus perustuu EU-oikeuteen.⁸⁸ Prosessiautonomian periaatetta rajoittavat kuitenkin vastaavuus- ja tehokkuusperiaate, joista jälkimmäinen on käytännössä merkityksellisempi.⁸⁹ Tehokkuusperiaate ilmenee EU-oikeuskäytännössä siten, että kansallinen vanhentumissäännös ei saa tehdä vahingonkorvauksen saamista ”käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi”.⁹⁰ Norroksen mukaan voimakas sanamuoto merkitsee, että jäsenvaltioille jää lopulta hyvin vahva sääntelyautonomia, mikä ilmenee myös EU-oikeuskäytännöstä.⁹¹ On esitetty, että tehokkuusperiaatteen vastaisena saatettaisiin pitää sellaista vanhentumisaikaa, joka alkaa vahinkoa aiheuttaneen menettelyn alkamisesta erityisesti, jos vanhentumisaika lisäksi on lyhyt ja katkaisukelvoton.⁹² Oikeuskirjallisuudessa on kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen osalta todettu, että Manfredi-tapauksen valossa kotimainen vanhentumisnormisto voi tuskin joutua ristiriitaan EU-oikeuden tehokkuusperiaatteen kanssa.⁹³ Vastaavasti tapauksessa KKO 2016:11 korkein

---

⁸⁷ Norros 2015, s. 60.

⁸⁸ Norros 2015, s. 60.

⁸⁹ Norros 2015, s. 60. Ks. myös yhdistetyt asiat C-295/04 – C-298/04: Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA, Antonio Cannito v. Fondiaria Sai SpA and Nicolò Tricarico and Pasqualina Murgolo v. Assitalia SpA, (2006) ECR I 6619, perustelujen 81 kappale: ” – – koska yhteisö ei ole antanut tätä asiaa koskevia säännöksiä, kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä on vahvistettava vanhentumisaika EY 81 artiklassa kielletystä yhteistoimintajärjestelystä tai menettelytavasta aiheutuneen vahingon korvaamista koskevaa vaatimusta varten, edellyttäen kuitenkin, että vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita noudatetaan.”

⁹⁰ Norros 2015, s. 62. Ks. myös esimerkiksi asia C-261/95: Rosalba Palmisani v. Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS), (1997) ECR I 4025, perustelujen 27 ja 28 kappale sekä yhdistetyt asiat C-295/04 – C-298/04: Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA, Antonio Cannito v. Fondiaria Sai SpA and Nicolò Tricarico and Pasqualina Murgolo v. Assitalia SpA, (2006) ECR I 6619, perustelujen 82 kappale.

⁹¹ Norros 2015, s. 62.

⁹² Norros 2015, s. 62 ja yhdistetyt asiat C-295/04 – C-298/04: Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA, Antonio Cannito v. Fondiaria Sai SpA and Nicolò Tricarico and Pasqualina Murgolo v. Assitalia SpA, (2006) ECR I 6619, perustelujen 82 kappale.

⁹³ Norros 2015, s. 62-63 ja alaviite 187. Ks. Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 16. Ks. myös Kärkelä 2013, s. 72. Kärkelä toteaa, ettei kumotun KilpRajL 18a.3 §:n mukainen viisivuotinen kanneaika todennäköisesti muodostu tehokkuusperiaatteen vastaiseksi, jos määräaika alkaa juosta kilpailunrajoituksen olemassaolon todenneesta markkinaoikeuden päätöksestä, sen lainvoimaisuudesta riippumatta.

oikeus arvioi, etteivät vastaavuus- ja tehokkuusperiaate edellyttä, että poikettaisiin kansallisen oikeusjärjestyksen mukaan määrittyvistä vanhentumissäännöistä.⁹⁴

Kilpailunrajoituslain esityöt ovat vanhentumisen osalta äärimmäisen niukat ja niissä oikeastaan vain toistetaan lakipykälään päätynyt teksti.⁹⁵ Kilpailulain esitöissä ei sen sijaan lähdetä tyhjästä, vaan vertailukohtana on kilpailunrajoituslain vanhentumissäännös. Siihen nähden kilpailulain vanhentumissäännöksellä tavoitellaan vanhentumisajan laskemisen ja alkamisajankohdan selkeyttä.⁹⁶ Käytännöllisenä tavoitteena on ollut myös helpottaa seurannaiskanteita siten, ettei vanhentumista ole tarvinnut enää katkaista nostamalla kanne varmuuden vuoksi ennen lainvoimaista rikkomuspäätöstä.⁹⁷ Kilpailunrajoitusvahinkodirektiivin mukaan sen vanhentumissäännöillä tavoitellaan sen varmistamista, että kansalliset säännökset vanhentumisesta eivät aiheettomasti haittaisi kilpailuoikeudellisten vahingonkorvauskanteiden nostamista.⁹⁸

Voidaan havaita, että lainsäätäjät ei ole käyttänyt kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumisen tavoitteiden hahmotteluun liikaa aikaa, saati tarjonnut työkaluja tulkintaan. Voidaan lähteä siitä, että lähtökohtaisesti myös kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumista ja sen tulkintaa koskevat aivan samat lähtökohdat kuin muidenkin velkojen vanhentumista. Kilpailuoikeuden lainsäädännön kehityksestä on kuitenkin pääteltävissä, että jonkinlaisena perusteena on ollut vahingonkärsijän aseman parantaminen ja esteiden purku vaatimusten esittämisen tieltä. On haluttu varmistaa, etteivät kilpailuoikeuden ja kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen tavoitteet vesity liian ankarien vanhentumisaikojen seurauksena. On kuitenkin eri asia, millä tavoin ja missä laajuudessa myöhempi kehitys⁹⁹ ja tapahtunut ”kilpailuoikeudellinen heinäminen” pitäisi näin jälkikäteen ottaa huomioon esimerkiksi muita kilpailuoikeudellisia vanhentumissäännöksiä jossain määrin tiukemman kilpailunrajoituslain 18 a §:n tulkinnassa.

Aineen mukaan kilpailuoikeudellisten vanhentumiskysymysten tarkastelussa voidaan joko painottaa vanhentumiskysymysten yleisvelvoiteoikeudellista tulkintalinjaa ja pyrkiä sovittamaan kilpailunrajoitusvahinkojen ominaispiirteet tuohon viitekehykseen.¹⁰⁰

---

⁹⁴ KKO 2016:11, kohta 18. Sovellettavana tapauksessa olivat kilpailunrajoituslain ja vanhentumislain säännökset.

⁹⁵ HE 243/1997 vp, s. 32-33.

⁹⁶ HE 88/2010 vp, s. 41.

⁹⁷ HE 88/2010 vp, s. 41.

⁹⁸ kilpailunrajoitusvahinkodirektiivi, kohta 36, s. 20.

⁹⁹ Aineen mukaan EU:n kilpailuoikeudessa viime vuosikymmeninä on keskeisenä kehityspiirteenä ollut yksityisoikeudellisen soveltamisen vahvistuminen EU:n kilpailuoikeudessa. Ks. Aine 2012, s. 440.

¹⁰⁰ Aine 2015, s. 616.

Toisaalta olisi mahdollista painottaa kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen ominaispiirteitä ja poiketa joiltain osin vakiintuneista vanhentumissääntelyn tulkintalinjoista. Tällöin vahingonkorvauksen vanhenemista arvioitaisiin yhteydessä kilpailuoikeuden soveltamisjärjestelmän toimintaan ja kilpailuoikeudelliselle vahingonkorvaukselle asetettuihin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin.¹⁰¹

On mahdollista argumentoida, että kilpailusääntöjä rikkovan toiminnan moitittavuus tulee ottaa huomioon, kun punnitaan kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumiseen liittyviä näkökohtia. Näkökulman mukaan punninnassa tulisi tällöin korostaa vahingonkärsijän suojan tarvetta suhteessa vahingonaiheuttajaan.¹⁰² Näkemyksen voi ajatella käytännössä tarkoittavan, että epäselvää vanhentumiskysymystä pohdittaessa, olisi valittava säädetyn lain puitteissa se mahdollinen tulkintalinja, joka kaikista mahdollisista tulkinnoista parhaiten toteuttaisi vahingonkärsijän suojaa ja siten edistäisi kilpailuoikeuden tavoitteita.

Korkein oikeus on kuitenkin ennakkoratkaisussaan KKO 2016:11 valinnut melko puhtaspiirteisesti yleisvelvoiteoikeudellisen tulkintalinjan mukaisen lähestymistavan soveltaessaan kilpailunrajoituslakia. Oikeudenkäynti käytiin elinkeinonharjoittajien välillä, eikä ainakaan tässä ratkaisussa vahingonaiheuttajien moitittava toiminta johtanut minikäänlaisiin velkojan suojaa painottaviin tulkintoihin. Myös kilpailuoikeuden erityispiirteille annettiin ratkaisussa hyvin rajallinen merkitys.

4. Ennakkotapaus KKO 2016:11

4.1 Lähtökohtia ennen oikeudellisten kysymysten käsittelyä

4.1.1 Tapauksen merkityksestä, taustasta ja julkisoikeudellisesta menettelystä

Korkeimman oikeuden 29.2.2016 antama ratkaisu KKO 2016:11 niin sanotun puukartelliasian vanhentumiskysymyksestä on merkittävä ennakkopäätös kilpailunrajoitusvahingon vanhentumisesta monesta syystä. KKO 2016:11 on *ensinnäkin* ensimmäinen kansallinen ennakkoratkaisu kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumisesta ja siinä selvennetään monia auki olleita kysymyksiä erityisesti kilpailunrajoituslain osalta. *Toiseksi* koska prosessissa kaikki kolme oikeusastetta päätyivät pääkysymyksestä eri loppupäätelmään, ilmenee ratkaisusta monella tapaa koko se oikeustieteellisen

---

¹⁰¹ Aine 2015, s. 616.

¹⁰² Aine 2015, s. 616.

keskustelun kirjo, jota kilpailunrajoitusvahingon vanhentumisesta on ratkaisun antamiseen asti käyty. *Kolmanneksi* päätöksen perustelut heijastuvat vahvasti myös tulevan kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista annetun lain 10 §:n tulkintaan¹⁰³.

Tapauksen periaatteellinen ja käytännöllinen merkitys puoltavat tarvetta sen tarkkaan ja laajaan käsittelyyn. Tutkielman tiedonintressin kannalta tapaus toimii myös erinomaisena ja käytännönläheisenä esimerkkinä siitä, miten kilpailuoikeudelliset vahingonkorvausprosessit etenevät ja millainen rooli vanhentumiskysymyksillä voi prosessissa olla.

Kartelli alkoi paljastua julkisoikeudellisessa menettelyssä, kun Kilpailuvirasto antoi 25.2.2004 tiedotteen¹⁰⁴, jonka mukaan kolmen suuren metsäteollisuusyrityksen epäiltiin harjoittaneen kiellettyä yhteistyötä raakapuukaupassa. Virasto oli aloittanut samana päivänä yllätystarkastukset epäillyissä yrityksissä. Tutkinta oli käynnistynyt yhden epäillyn yrityksen, UPM-Kymmene Oyj:n, toimitettua virastolle kiellettyä yhteistyötä koskevia tietoja vapautuakseen seuraamusmaksusta. Tiedotteen mukaan *näytti ilmeiseltä*, että metsäteollisuusyritykset olivat muun muassa vaihtaneet keskenään luottamuksellisena pidettävää tietoa raakapuun hankintahinnoista sekä keskustelleet keinoista rajoittaa keskinäistä hintakilpailuaan raakapuun hankintamarkkinoilla. Toisaalta viraston yllätystarkastusten tavoitteena *oli selvittää*, ovatko yritykset syyllistyneet kilpailuoikeudessa kiellettyyn kartelliin.

Reilu kahden vuoden tutkinnan jälkeen, 21.12.2006, Kilpailuvirasto antoi asiassa seuraamusmaksuesityksensä¹⁰⁵ sekä julkaisi sitä koskevan tiedotteen¹⁰⁶. Tiedotteen mukaan metsäyhtiöt olivat osallistuneet kiellettyyn hintayhteistyöhön ja tietojenvaihtoon raakapuun hankinnassa. Kiellettyä yhteistyötä oli vuosina 1997–2004 ja se kattoi alueellisesti koko maan. Kilpailuvirasto piti metsäyritysten menettelyä vakavana kilpailunrajoituksena. Yritysten tarkoituksena oli ollut keskinäisen kilpailun rajoittaminen ja yhteinen raakapuun hintahallinta. Yritysten hintayhteistyö vääristi hintasuhteita ja vaikutti siten negatiivisesti markkinoiden rakenteisiin ja niiden toimintaan. Selvityksen kohteena ollut raaka-aineen ostajien välinen yhteistyö oli estänyt normaalin kysyntä- ja tarjontasuhteisiin perustuvan hinnanmuodostuksen alalla.

---

¹⁰³ Ks. HE 83/2016 vp, s. 62.

¹⁰⁴ Kilpailuviraston tiedote 25.5.2004.

¹⁰⁵ Kilpailuviraston seuraamusmaksuesitys, 21.12.2006, diaari 416/61/2004.

¹⁰⁶ Kilpailuviraston tiedote 16 / 21.12.2006.

Markkinaoikeus antoi seuraamusmaksuesityksen mukaisen ratkaisun MAO:614/09 3.12.2009. Metsäyhtiöt eivät valittaneet ratkaisusta, jolloin se tuli lainvoimaiseksi 4.1.2010.

4.1.2 Alempien oikeusasteiden ratkaisut ja kysymyksenasettelu korkeimmassa oikeudessa

Metsäyhtiöiden paljastunut puunhankintakartelli poiki lukuisia vahingonkorvauskanteita julkisen täytäntöönpanon aikana ja sen jälkeen. 29.2.2016 mennessä kanteita oli Helsingin kärjäoikeudessa vireillä noin 1700.¹⁰⁷ Kanteita ovat nostaneet ainakin Metsähallitus, noin 30 kuntaa sekä yli 1600 yksityistä metsänomistajaa. Yksityisten metsänomistajien kanteet ovat jakaantuneet niin sanottuihin Suuri Savotta 1:een ja Suuri Savotta 2:een.¹⁰⁸ Yksityisten metsänomistajien kanteissa on kyse niin sanotuista joukkokanteista (vrt. ryhmäkanne), joissa kantajat ovat lyöttäytyneet yhteen jakaakseen oikeudenkäyntikulujaan. Kanteita ei ole kuitenkaan Suomessa voinut yhdistää yhdeksi ryhmäkanteeksi, vaan jokainen kanne käsitellään erillisenä.

Suuri Savotta 1:n kanteet tulivat vireille 20.12.2011, eli päivän alle 5 vuotta siitä, kun Kilpailuvirasto antoi markkinaoikeudelle asiassa seuraamusmaksuesityksen ja julkaisi sitä koskevan tiedotteen. Koska vastaajat esittivät kanteiden vanhentuneen, Helsingin kärjäoikeus erotti joukkokanteesta 13 esimerkkitapausta ja jätti muut kanteet odottamaan näiden juttujen vanhentumiskysymyksen ratkaisua. Helsingin kärjäoikeus antoi tuomionsa esimerkkijutuissa 28.3.2014.

Tästä edespäin tutkielma käsittelee kantajan A vahingonkorvauskannetta, joka ollen yksi näistä kolmestatoista esimerkkiratkaisusta, päättyi kärjä- ja hovioikeuden kautta lopulta korkeimman oikeuden käsittelyyn ja julkaistuksi ennakkoratkaisuksi KKO 2016:11. Korkein oikeus antoi ratkaisut myös kahdestatoista muusta tapauksesta. On huomioitava, että tapauksilla voi olla joitain eriäviä piirteitä. On kuitenkin oletettavaa, että muut ratkaisut seuraavat päälinjoiltaan ensimmäisenä annettua ennakkopäätöstä, jolloin siitä tehtävät päätelmät ovat laajasti sovellettavissa.

---

¹⁰⁷ Edilexin uutinen 29.2.2016.

¹⁰⁸ Suurisavotta.fi.

Alemmissa oikeusasteissa päädyttiin erilaisiin ratkaisuihin. Helsingin kärjäoikeuden tuomio¹⁰⁹ hylkäsi A:n kanteen kokonaan vanhentuneena äänestyksen jälkeen:

Kilpailunrajoituslain 18 a §:ää voitiin soveltaa vahinkoon, joka ilmeni sellaisten puukauppasopimusten alihintaisuutena, joita koskevat velvoitteet oli puolin ja toisin täytetty vasta säännöksen voimaantulon jälkeen. Muilta osin vaatimukseen voitiin soveltaa vain sopimusperusteista vastuuta tai sopimuksenulkoista vastuuta koskevia yleisiä sääntöjä.

Kärjäoikeus arvioi kilpailunrajoituslain 18 a §:n voimassaoloaikana loppuun saatettuihin kauppasopimukseen perustuvien korvausvaatimusten vanhentumista sekä kilpailunrajoituslain että vanhentumislain perusteella. Sekä kilpailunrajoituslain 18 a §:n 3 momentissa tarkoitettut tiedot että vanhentumislain 7 §:n 1 momentin mukaiset tiedot olisi pitänyt saada jo Kilpailuviraston tiedotteesta 25.5.2004, joten korvausvaatimukset olivat vanhentuneita. Kärjäoikeus katsoi, että vanhentumislain 7 §:n 2 momentti ei koskenut kilpailunrajoituslain 18 a §:n mukaista vahingonkorvausta.

Ennen kilpailunrajoituslain 18 a §:n voimaantuloa aiheutuneisiin vahinkoihin perustuvat vaatimukset olivat vanhentuneet vanhentumislain 7 §:n 2 momentin nojalla, kun kymmenen vuotta oli kulunut kauppahintojen maksusta.

Kärjäoikeus hylkäsi kanteen vanhentuneena.

Eri mieltä ollut kärjätuomari katsoi, etteivät kannevaatimukset olleet vanhentuneita. Kilpailunrajoituslain 18 a §:n 3 momentin ja vanhentumislain 7 §:n 1 momentin mukaiset vanhentumisajat olivat alkaneet vasta, kun markkinaoikeuden päätös seuraamusmaksuista oli tullut lainvoimaiseksi. Vanhentumislain 7 §:n 2 momentin mukaisen kymmenen vuoden enimmäisajan eri mieltä ollut kärjätuomari katsoi alkaneen kartellin päättymisestä vuonna 2004.

A:n valitettua Helsingin hovioikeus päätyi ratkaisussaan¹¹⁰ päinvastaiseen tulokseen:

Hovioikeus katsoi, että kilpailunrajoituslain 18 a §:ää voitiin soveltaa vahinkoihin, jotka olivat aiheutuneet säännöksen voimaantulon jälkeen solmituista puukauppasopimuksista. Väitetty vahinko oli aiheutunut silloin, kun hinnasta tai sen määräytymisen perusteesta oli kussakin sopimuksessa sovittu.

Kilpailunrajoituslain 18 a §:n 3 momentin mukainen kanneaika oli alkanut markkinaoikeuden päätöksen tultua lainvoimaiseksi 4.1.2010. Tuossa päätöksessä oli todettu kysymyksessä olleen kielletty kilpailunrajoitus, ja vasta päätöksen jälkeen A:lla oli ollut riittävät tiedot kilpailunrajoituksesta ja vahingon ilmenemisestä. Vanhentumislain 7 § 2 momentin mukainen määräaika ei koskenut kilpailunrajoituslain 18 a §:n mukaista vahingonkorvausta.

Hovioikeus katsoi, etteivät A:n vaatimukset olleet miltään osin vanhentuneita. Hovioikeus kumosi kärjäoikeuden tuomion ja palautti asian kärjäoikeuteen käsittelemään jatkamiseksi.

Metsäyhtiöt valittivat hovioikeuden ratkaisusta ja saivat korkeimmalta oikeudelta valitusluvan.¹¹¹ Korkeimman oikeuden ratkaistavana oli täten ensinnäkin kysymys siitä,

¹⁰⁹ Helsingin KO 28.3.2014, nro 13977.

¹¹⁰ Helsingin HO 21.11.2014, nro 2206, diaari 14/1418.

mistä ajankohdasta kilpailunrajoituslain 18 a §:n 3 momentin kanneaika on tapauksessa alkanut. Toiseksi oli ratkaistava, sovelletaanko vanhentumislain 7 §:n 2 momentissa säädettyä kymmenen vuoden määräaika kilpailunrajoituslaissa säädetyn kanneajan ohella. Kolmanneksi korkeimman oikeuden oli ratkaistava, miten muihin perusteisiin kuin kilpailunrajoituslain 18 a §:ään perustuvien korvausvaatimusten vanhentumista tulisi arvioida.

Tutkielman seuraavissa kappaleissa tutkitaan tarkemmin ensimmäistä ja toista edellä esitettyä oikeuskysymystä. Kolmanteen kysymykseen ei pystytä tämän tutkielman rajoissa perehtymään.¹¹² Todettakoon kuitenkin, että ratkaisun mukaan muiden korvausperusteiden mukaista vanhentumista arvioidaan lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin kilpailunrajoituslakia sovellettaessa.

4.2 Vanhentumisen alkaminen

Ensimmäinen kysymys kanneajan alkamisesta oli äärimmäisen mielenkiintoinen, sillä intressi oli niin suuri ja oikeuskysymys aidosti epäselvä. Sovellettavan kilpailunrajoituslain 18 a §:n 3 momentin mukaan *oikeus korvaukseen vanhenee*, jollei korvauskannetta ole pantu vireille viiden vuoden kuluessa siitä, *kun elinkeinonharjoittaja sai tiedon tai hänen olisi pitänyt saada tieto vahingon ilmenemisestä*. Vanhentumisen alkaminen on siis kytketty niin sanottuun tietoisuuskriteeriin. Samankaltaista sääntelymekaniikkaa on käytetty myös vanhentumislain yleisessä vanhentumisajassa.¹¹³ Sen sijaan nykyisessä kilpailulaissa on tarkoituksella luovuttu epäselvyyttä aiheuttaneesta tietoisuuskriteeristä ja kytketty vanhentumisen alkaminen kilpailurikkomuksen tai jatkettun rikkomuksen päättymisen ajankohtaan. Uudessa direktiivin mukaisessa kilpailunrajoitusvahinkolaissa taas palataan osittain takaisin kilpailunrajoituslain 18 a §:n kaltaiseen tietoisuutta edellyttävään kriteeristöön¹¹⁴, mikä tehnee KKO 2016:11 ratkaisun oikeusohjeista relevantteja pitkälle tulevaisuuteen.

---

¹¹¹ Korkeimman oikeuden tiedote 22.5.2015.

¹¹² Tutkielma on rajattu koskemaan kilpailuoikeudellisen erityissääntelyn vanhentumiskysymyksiä, joten muita korvausperusteita käsitellä enempää kuin se on erityissääntelyn tulkinnan ymmärtämiseksi välttämätöntä. Kokonaiskuvan kannalta tämä ei tuota ongelmaa, sillä korkeimman oikeuden mukaan vanhentumislakia ja kilpailunrajoituslain mukaista vanhentumista tulkitaan lähtökohtaisesti samalla tavalla.

¹¹³ Vanhentumislaki 7 §.

¹¹⁴ Aine 2015, s. 631.

Tapauksessa oli siis kysymys siitä, milloin A:lla oli vanhentumisajan käynnistymiseen riittävä tietoisuus vahingon ilmenemisestä. Tämä kilpistyi pohdintaan siitä, missä vaiheessa A:n on pitänyt olla riittävästi selvillä kilpailunrajoituksen olemassaolosta selvittääkseen omalta osaltaan sitä, oliko hänelle aiheutunut kilpailunrajoituksesta vahinkoa. Tuosta hetkestä viiden vuoden kanneaika lähti juoksemaan.

Aiemmassa hovioikeuden ratkaisussa kanneajan kuluminen oltiin sidottu markkinaoikeuden lainvoimaiseen ratkaisuun, jolla julkisoikeudellisessa täytäntöönpanossa oltiin vahvistettu kilpailunrajoituksen olemassaolo. Hovioikeuden perustelujen mukaan seuraamusmaksuesitys merkitsi sitä, että ainakin Kilpailuvirasto itse oli vakuuttunut kilpailunrajoituksen olemassaolosta. Koska A:lla ei kuitenkaan ollut tiedossa viraston selvitysten tarkempaa sisältöä, eikä viraston päätösten perusteella voinut tehdä luotettavia päätelmiä kilpailunrajoituksen olemassaolosta, oli tieto kilpailunrajoituksesta A:lle vielä vanhentumisen alkamisen kannalta liian epävarmaa.¹¹⁵ Hovioikeuden ratkaisu mukaili tiettyjä oikeustieteessä esitettyjä puheenvuoroja¹¹⁶ sekä noudatti orastavaa alioikeuksissa muotoutunutta oikeuskäytäntöä (asvalttikartelli¹¹⁷, varaosakartelli¹¹⁸).

Sitä vastoin korkeimman oikeuden perustelujen mukaan A:n voitiin katsoa saaneen tiedon vahingon ilmenemisestä silloin, kun hän on saanut sellaisen tiedon tai hänen olisi pitänyt saada sellainen tieto yritysten välisestä kielletystä yhteistyöstä, että hän on sen perusteella voinut arvioida kielletyn yhteistyön vaikutukset hänen tekemissään puukaupoissa sovittuihin hintoihin. Edellytyksenä ei sitä vastoin ollut, että markkinaoikeuden olisi pitänyt katsoa kysymyksessä olevan kielletty kilpailunrajoitus.¹¹⁹ Näin ollen korkein oikeus otti selväsanaisesti kantaa siihen, että vanhentumisen alkamista ei voida ainakaan kategorisesti sitoa lainvoimaiseen ratkaisuun kilpailunrajoituksesta. Kanta ei vielä sellaisenaan eroa aiemmasta alioikeuskäytännöstä¹²⁰, sillä vanhentumisen alkamisen sitominen lainvoimaiseen ratkaisuun on niissäkin perustunut aina tietyllä tapaa konkreettiseen riittävästä tietoisuudesta, eikä kategorisesti kilpailunrajoituspäätöksen lainvoimaan. Korkeimman oikeuden lausumalla on kuitenkin huomattava selventävä merkitys.

Sen sijaan korkein oikeus ottaa selvän pesäeron aiempaan alioikeuskäytäntöön siinä, miten se määrittää riittävälle tietoisuudelle vaadittavan tason. Korkeimman oikeuden

---

¹¹⁵ Helsingin HO 21.11.2014, nro 2206, diaari S 14/1418, s. 12-13.

¹¹⁶ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 120-123 ja Kalliokoski 2007, s. 58-67.

¹¹⁷ Esimerkiksi Helsingin KO 28.11.2013, diaari L 09/49467, s. 299.

¹¹⁸ Helsingin KO 31.3.2014 nro 14988, diaari L 07/33936, s. 99.

¹¹⁹ KKO 2016:11, s. 16-17.

¹²⁰ Ks. esimerkiksi Helsingin HO 21.11.2014, nro 2206, diaari S 14/1418, s. 10-13.

perustelujen mukaan seuraamusmaksuesitys ja sitä koskeva tiedote ovat sisältäneet viranomaisen antamia tietoja yritysten menettelyn kielletystä luonteesta, ajallisesta ulottuvuudesta ja alueellisesta kattavuudesta sekä siihen osallistuneista yrityksistä. Tietojen julkistamisen perusteella A:n on pitänyt olla *riittävästi selvillä* kilpailunrajoituksen olemassaolosta selvittääkseen omalta osaltaan sitä, oliko hänelle aiheutunut kilpailunrajoituksesta vahinkoa. Hänellä on ollut *mahdollisuus ottaa selkoa* seuraamusmaksuesityksen sisällöstä. Näyttö on kuvattu seuraamusmaksuesityksessä niin yksityiskohtaisesti, että hän on voinut pitää siinä kuvattua tapahtumainkulkua *varsin luotettavana*.¹²¹ Korvausoikeuden vanhentuminen on voinut alkaa.

Korkeimman oikeuden perustelulausuma sisältää monia mielenkiintoisia elementtejä, jotka selventävät vanhentumisen alkamisen aiheuttavan tietoisuuden syntymistä kilpailunrajoitustapauksissa. *Ensinnäkin* korkein oikeus antaa merkitystä sille, että tietoa on saatu viranomaiselta. Edellä on mainittu, että markkinaoikeuden lainvoimaista rikkomispäätöstä ei tarvittu tietoisuuden syntyyn, mutta virallistahon kannanotto on silti asiassa merkityksellinen. *Toiseksi* riittävä tieto on menettelyn kielletyn luonteen lisäksi täytynyt olla sen ajallisesta ulottuvuudesta, alueellisesta kattavuudesta ja osallisista. *Kolmanneksi* korkein oikeus tuntuu samaistavan selonottovelvollisuuden ja tietoisuuden syntymisen alkukohdan.

4.3 Riittävä tiedon luotettavuus

4.3.1 Aiempi oikeustieteellinen keskustelu

Viranomaisen antama tieto on kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumiskysymyksissä merkityksellistä useammalla kuin yhdellä tavalla. Oikeustieteessä on pohdittu erityisesti kysymystä tosiseikkojen (kilpailunrajoituksen olemassaolo) oikeudellisen vahvistamisen merkityksestä. Toisaalta voidaan pohtia myös luottamuksensuojan merkitystä, kun viranomainen antaa tietoa. Toisin sanoen sitä, kuinka luotettavana viranomaisen antamia tietoja on lähtökohtaisesti pidettävä.

Yksi näkökulma kilpailunrajoituksen oikeudellisen vahvistamisen tarpeeseen on ollut, että koska kilpailunrajoituksen olemassaolo on niin vakava lainvastaista menettelyä koskeva väite, ja koska kilpailunrajoituslain mukaisen vanhentumisen voi katkaista vain

---

¹²¹ KKO 2016:11, s. 20.

kanteella, ei riittävää tietoa kilpailunrajoituksesta ole voinut olla kuin vasta lainvoimaisen kilpailunrajoitus päätöksen jälkeen.¹²² Tällöin huomio on kiinnittynyt kilpailunrajoitusten erityiseen ja kompleksiseen luonteeseen¹²³, jolloin luotettavaa tietoa niistä voi yleensä saada vasta viranomaistutkimuksen seurauksena. Viime kädessä siis oikeuden tutkittua tapauksen ja annettua siitä lopullisen päätöksen, jolloin tietoa kilpailunrajoituksesta voidaan lähtökohtaisesti pitää varmana.¹²⁴

Toinen näkökulma on ollut velvoiteoikeuden tulkintaperinteistä kumpuava. Vanhentumisen systematiikassa ei nimittäin ole perinteisesti edellytetty tiedolta varmuutta, jotta se olisi ”tietoa” myös vanhentumisen aloittavalla tavalla.¹²⁵ On sen sijaan edellytetty, että vahingonkärsijällä on riittävät tiedot maksuvaatimuksen esittämiseen.¹²⁶ Tähän niin sanottuun vaatimismahdollisuuden periaatteeseen on viitattu aiemmin muun muassa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2012:18.¹²⁷

Norros huomauttaa aiheellisesti, että maksuvaatimuksen esittämismahdollisuuteen viittaaminen ei kovin tarkasti yksilöi, miten täsmällisiä ja varmoja tietoja velkojalla voidaan edellyttää olevan, jotta vanhentumisaika alkaisi kulua.¹²⁸ Norroksen mukaan lähtökohtana täytyy pitää sitä, että jos kanneajan käynnistyminen on sidoksissa joidenkin tietojen saamiseen, tietojen edellytetään olevan täsmällisyydeltään ja varmuudeltaan sellaisia, jotka riittävät kohtuullisella tavalla perustellun kanteen nostamiseen.¹²⁹

Aine on omassa tutkimuksessaan kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumista voi lähestyä kahdesta eri tulkintasuunnasta, päätyen luonnollisesti hyvin erilaisiin päätelmiin.¹³⁰ Vanha velvoiteoikeuden ja vanhentumisopin perinteistä kumpuava tulkintalinja korostaa tiukasti riittävän tiedon merkitys-

---

¹²² Ks. esimerkiksi Aine 2015, s. 624, Helsingin HO 21.11.2014, nro 2206, diaari S 14/1418, s. 10 ja Helsingin KO 31.3.2014 nro 14988, s. 99.

¹²³ Erityisesti kartelleille tyypillistä on niiden salaisuus. Toisaalta kartellin paljastuttuakin tietoa on vaikea saada muuta kuin viranomaistietä.

¹²⁴ Kysymys hallintoprosessissa annetun tuomion positiivisesta oikeusvoimavaikutuksesta siviiliprosesseissa on ollut osin epäselvä ennen kilpailuvahinkodirektiivin voimaantuloa. (ks. Norros 2015, s. 219) Laajasti on kuitenkin katsottu, että päätös kilpailunrajoituksen olemassaolosta sitoo myöhempää siviilituomioistuinta. Toki on hyvä huomata, että kysymys tietoisuus-kriteerin ylittämisestä vanhentumisen käynnistävin seurauksin ei tyhjene yksin tietoisuuden kilpailunrajoituksen olemassaolosta. Lisäksi on oltava riittävä tieto siitä, millä tavalla kilpailunrajoitus aiheutti velkojalle vahinkoa.

¹²⁵ Ks. myös KKO 2016:28, kohta 14: ”Vanhentumislainsäädännölle asetetut tavoitteet huomioon ottaen vanhentumisaikojen alkaminen ei lähtökohtaisesti voi lykkääntyä pelkästään siitä syystä, että vahingonkorvausvaatavan voimassaoloon vaikuttava oikeuskysymys on epäselvä.”

¹²⁶ HE 187/2002 vp, s. 19, 45 ja 48 sekä Saarnilehto 2011, s. 118.

¹²⁷ KKO 2012:18, kohta 25.

¹²⁸ Norros 2015, s. 209. Ks. myös Saarnilehto 2011, s. 122.

¹²⁹ Norros 2015, s. 212.

¹³⁰ Aine 2015, s. 624-626.

tä, eikä ole kovin kiinnostunut kilpailuoikeuden soveltamisjärjestelmän toiminnasta kokonaisuutena.

Sen sijaan kilpailuoikeudesta kumpuava tulkintalinja keskittyy enemmän kantajan tosiasiallisiin kannemahdollisuuksiin ja kilpailuoikeuden tavoitteiden edistämiseen, jolloin harkinnassa voitaisiin poiketa vanhentumissääntelyn vakiintuneista tulkintalinjoista.¹³¹ Koska valtaosa kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauskanteista on seurannaiskanteita, reaalisin¹³² ja kilpailuoikeuden tavoitteista kumpuavin argumentein on puolustettu vanhentumisen alkamisen kytkemistä vasta lainvoimaiseen päätökseen.

Aineen kuvailema tulkintalinjojen kahtiajakoisuus on selvästi havaittavissa kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumista koskevassa tai sitä sivuavassa oikeustieteellisessä kommentoinnissa. Erityisesti Norros sekä Havu – Kalliokoski – Wikberg ovat esittäneet oikeuskirjallisuudessa kilpailevia näkemyksiä.

Norros on omassa tutkimuksessaan tullut vanhentumislain 7.1 §:n mukaisen vanhentumisajan¹³³ alkamisen suhteen siihen lopputulokseen, ettei vanhentumisajan alkaminen edellytä korvauserusteen muodostavan tosiseikaston tai sen osan vahvistamista viranomaismenettelyssä. Poikkeuksena voi olla tilanne, jossa tosiseikastosta ei ylipäättään saa luotettavaa kuvaa muutoin kuin viranomaistutkinnan kautta, kuten asia voi olla juurikin kartellitapauksissa. Tällöinkin vanhentumisajan on kuitenkin katsottava alkavan kulua siitä, kun vahingonkärsijä sai tai hänen olisi pitänyt saada tieto ensimmäisen asteen viranomaispäätöksestä. Päätöksen ei-lainvoimaisuus ei lykkää vanhentumisajan alkamista.¹³⁴ Norroksen mukaan (vanhentumis)lain säätäjän tarkoituksena ei selvästikään ole ollut se, että vahingonkärsijällä tulisi vanhentumisajan alkaessa olla täysi varmuus korvaussaatavan perustavista tosiseikoista.¹³⁵ Toiseksi Norroksen mukaan lainvoimaisen päätöksen odottelu lykkäisi vanhentumisajan alkamista kohtuuttomasti verrattuna prosessin velkojalle tuottamaan lisäinformaatioon ja siihen, miten velkojan riittävää tietoisuustasoa arvioidaan muunlaisissa tilanteissa.¹³⁶

Siinä missä Norros hylkää ajatuksen vanhentumisen alkamisen sitomisesta lainvoimaiseen päätökseen, hän ei mainitse mitään kilpailuoikeuden tavoitteiden merkityksestä

---

¹³¹ Aine 2015, s. 616.

¹³² Ks. Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 122-123.

¹³³ Tulkinta on relevantti myös kilpailunrajoituslain 18 a §:n tulkinnan kannalta.

¹³⁴ Norros 2015, s. 228.

¹³⁵ Norros 2015, s. 224. Ks. myös Könkkölä 2009, s. 232 ja Vapaavuori 2005, s. 178.

¹³⁶ Norros 2015, s. 224-225.

vanhentumissääntöjen tulkinnassa.¹³⁷ Hän tosin näkee kilpailunrajoitusvahingon erityistyyppisenä vahinkona, sillä sen havainnointimahdollisuus kytkeytyy usein viranomais-toimiin.¹³⁸ Kilpailuoikeuden tavoitteiden mainitsematta jättämisen voisi tulkita myös siten, että kilpailuoikeuden tavoitteilla ei olisi Norroksen mielestä ainakaan kovin suurta merkitystä tulkinnassa (esimerkiksi tietoisuusvaatimusta korottaen). Tällöin kilpailuoikeuden merkitys supistuu kilpailunrajoitusten erityiseen luonteeseen, jota verrataan konkreettisesti vahingonkärsijän mahdollisuuteen saada tietoa.

Havu, Kalliokoski ja Wikberg ovat kirjassaan sen sijaan päätyneet tukemaan kantaa, jonka mukaan vanhentuminen alkaisi vasta lainvoimaisesta kilpailunrajoituksen toteavasta päätöksestä.¹³⁹ Heidän mukaansa tulkintaa tukee epäsuorasti kilpailunrajoituslain esitöiden lausuma, jonka mukaan:

”Jos saman kilpailunrajoitusasian käsittely kilpailuviranomaisessa on kesken tai siihen on haettu muutosta, vahingonkorvausasiaa käsittelevän tuomioistuimen tulee ottaa tämä asianmukaisesti huomioon. Tarpeen vaatiessa tuomioistuin voi lykätä vahingonkorvausasian odottamaan kilpailunrajoitusasian lainvoimaista ratkaisua.”¹⁴⁰

Lisäksi he perustelevat tulkintakannanottoaan viidellä reaalilla argumentilla, jotka tukevat tietoisuuden synnyn kytkemistä lainvoimaiseen ratkaisuun.¹⁴¹ Havu – Kalliokoski – Wikbergin mukaan tietoisuuden kytkeminen vasta lainvoimaiseen kilpailurikkomuspäätökseen *ensinnäkin* estäisi laittoman toiminnan avulla taloudellista hyötyä keränneitä elinkeinonharjoittajia hyötymästä teostaan ja estäisi vahingonkärsijöiden oikeudenmenetyksen.¹⁴² On selvää, että siinä missä kilpailuoikeudellinen vahingonkorvaus on vahingonkärsijää suojaava instrumentti, vanhentumissäännöstö suojaa puolestaan vahingonaiheuttajaa. Ainoa keino suojautua täysin vahingonkärsijöiden oikeudenmenetyksiltä, olisi luopua vanhentumisesta kokonaan. Toisaalta vanhentumisen alkamisen kytkeminen viranomaispäätökseen voisi johtaa oikeudenmenetyksiin niiden vahingonkärsijöiden kohdalla, jotka eivät saa tietoa viranomaispäätöksestä.¹⁴³ On huomattava, että jossain määrin kaikki velat johtuvat ”laittomasta toiminnasta”, mikäli sillä tarkoitetaan menettelyä lain vastaisesti. Vaikka velan peruste olisi laillinen (esimerkiksi

---

¹³⁷ Norros ei käsittele suoraan kilpailunrajoituslakia, vaan käy keskustelua epäsuorasti vanhentumislain kautta, jota on sisänsä sovellettu kilpailunrajoitusasioissa yhtenevästi kilpailunrajoituslain kanssa. Ks. Norros 2015, s. 222.

¹³⁸ Norros 2015, s. 222.

¹³⁹ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 121. Samoin Kalliokoski 2007, s. 62.

¹⁴⁰ HE 243/1997 vp, s. 33. Joskin on huomattava, että tästä mahdollisuudesta huolimatta tuomioistuin voi kuitenkin aina halutessaan ratkaista vahingonkorvausasian odottamatta kilpailuviranomaisten ratkaisua. Ks. Mentula 2002, s. 153.

¹⁴¹ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 122-123.

¹⁴² Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 122.

¹⁴³ Ks. myös Saarnilehto 2011, s. 124-125.

kauppa), velallinen menettelee lainvastaisesti siinä vaiheessa, kun jättää maksuvelvoit-
teensa syystä tai toisesta täyttämättä.

Ei ole kuitenkaan poissuljettua, etteikö velan perustavan menettelyn lainvastaisuuden ja
moitittavuuden taso voitaisi ottaa vanhentumiskysymyksissä huomioon. Näin on tehty
säädöstasolla rikosten osalta. Vanhentumislain 7.3 §:n poikkeussäännön mukaan rikok-
sesta johtuvaa velkaa ei katsota vanhentuneeksi niin kauan, kun rikosasiassa voidaan
nostaa syyte tai kun rikosasian käsittely on vireillä tuomioistuimessa. Toisaalta on huo-
mattava, että edes rikokseen perustuvassa vahingonkorvauksessa ei ole mahdollista
odottaa lainvoimaista päätöstä rikoksesta ennen kuin rikokseen perustuvan korvauksen
vanhentumisaika on useimmiten jo alkanut kulua. Vanhentumisen alkaminen on tällöin-
kin sidottu riittävään tietoisuuteen, kuten vanhentumissystematiikassa yleensä. Rikoksia
koskeva vanhentumislain 7.3 §:n poikkeussäännös vain takaa sen, että missään tilan-
teessa rikokseen perustuva vahingonkorvaus ei ole vielä siinä vaiheessa vanhentunut,
kun rikosta käsitellään tuomioistuimessa. Sen sijaan se voi vanhentua vaikka heti tuo-
mion tultua lainvoimaiseksi ja asian vireilläolon lakattua.

Toiseksi Havu – Kalliokoski – Wikbergin mukaan turhat kanteet vähenevät, kun kannet-
ta ei tarvitse nostaa varmuuden vuoksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.¹⁴⁴ Perus-
te on aiheellinen ja se on erikseen mainittu myös yhtenä syynä kilpailulaissa tehtyyn
muutokseen, jolla mahdollistettiin se, että kilpailunrajoitukset voidaan käsitellä ensin
hallinnollisessa prosessissa ennen kuin niihin liittyvät siviilioikeudelliset vaateet vanhe-
nevat:

Kilpailunrajoitusasioihin liittyvät vahingonkorvauskanteet perustuvat usein käy-
tännössä Kilpailuviraston, markkinaoikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden
antamiin ratkaisuihin. Ehdotettu yhden vuoden vanhentumisaika näissä tilanteissa
mahdollistaisi sen, että kilpailuasiala tulisi tarvittaessa käsiteltyä julkisessa täytän-
töönpanojärjestelmässä ennen vahingonkorvauskanteen nostamista. *Vahingon-
korvauskanteiden nostaminen ennakolta varmuuden vuoksi ei olisi enää tar-
peen.*¹⁴⁵

Toisaalta on suhtauduttava varauksella siihen, että tavoiteltu lopputulos ja prosessieko-
nomia vaikuttaisivat liikaa aineellisoikeudellisen kysymyksen tulkintaan. On huomatta-
va, että kilpailulaissa tehtiin tietoinen lainmuutos vanhan oikeustilan muuttamiseksi,
ilmeisesti, koska katsottiin, että vanha sääntely ei ollut tältä osin tarkoituksenmukaista.

---

¹⁴⁴ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 122.

¹⁴⁵ HE 88/2010 vp, s. 41. Lisätty kursivointi.

Kolmanneksi Havu – Kalliokoski – Wikbergin mukaan asia ei vaikuta vastaajan asemaan merkittävästi, sillä taloudellisesti rationaalinen kantaja panisi joka tapauksessa kanteen vireille mahdollisimman varhain, kunhan odotusarvo on riittävän suuri.¹⁴⁶ Peruste tekee sellaisia oletuksia vahingonkärsijän toiminnasta vahingonkorvausprosessissa, että irtaannutaan jo kauaksi vanhentumissääntelyn perustavasta pohjasta. Kantajan odotusarvoon jutun lopputuloksesta vaikuttavat muutkin seikat kuin kilpailunrajoituksen oikeudellinen vahvistaminen. Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi todisteiden saatavuus ja mahdolliset muiden kantajien oikeudenkäynnit samassa asiassa. Taloudellisesti rationaalinen kantaja ei ainakaan välttämättä nosta kannetta heti kun odotusarvo on riittävän suuri, vaan mahdollisesti vasta sitten, kun odotusarvo on maksimaalisen suuri ja prosessiriski mahdollisimman pieni. Monessa tapauksessa tämä voi tarkoittaa koko vanhentumisajan hyödyntämistä, jolloin vastaajan kannalta on suurikin merkitys sillä, milloin vanhentumisaika alkaa ja päättyy.

Neljänneksi Havu – Kalliokoski – Wikbergin mukaan sovinto on helpompi saavuttaa, kun kummankin osapuolen oikeusasema ja siten arvio voiton ja tappion mahdollisuudesta on mahdollisimman selvä.¹⁴⁷ Perusteeseen on varmasti vaikuttanut se, että sen kirjoitushetkellä monissa oikeudenkäynneissä on riidanaiheena ollut juuri vanhentuminen, eikä asiasta ole ollut oikeuskäytäntöä tai -kirjallisuutta. Ajatus on ollut, että mikäli vanhentumisesta ei olisi ollut epäselvyyttä, asianosaisten huomio olisi voitu suunnata sovitteluun. Argumenttia jossain määrin heikentää se, että myös tietoisuus-kriteerin soveltaminen kehittyy oikeuskäytännön myötä ja oikeustila muuttuu selkeämmäksi. Näin vielä enemmän, mikäli tietoisuus-kriteerin tulkinnassa pidättäydytään velvoiteoikeudellisen tulkintaperinteen vanavedessä. Kilpailulaissa tosin tavoitteena oli nimenomaan osapuolten asemien selkiyttäminen tarkoilla vanhentumissäännöillä: ”Uusi vanhentumisaikaa koskeva säännös selkeyttäisi myös vastaajan asemaa vahingonkorvausprosessissa, koska se asettaisi korvauksen hakemiselle nykyistä selkeämmän takarajan.”¹⁴⁸

Viidenneksi Havu – Kalliokoski – Wikbergin mukaan vanhentumisen kytkeminen lainvoimaiseen ratkaisuun vähentäisi vastaajan kannustimia pitkittää kilpailuprosessia.¹⁴⁹ Peruste pitää varmasti joissain tilanteissa paikkansa. Voidaan spekuloida, että vastaajan järjestelmällinen vastuun kieltäminen ja kilpailunrikkomuspäätöksen riitauttaminen saattavat kalvaa epäilystä kannetta suunnitteleviin vahingonkärsijöihin. Tämä epäily

---

¹⁴⁶ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 122-123.

¹⁴⁷ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 123.

¹⁴⁸ HE 88/2010 vp, s. 41.

¹⁴⁹ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 123.

voi olla niinkin suuri, että vahingonkärsijä pidättäytyy oikeudenmenetyksenkin uhalla kanteen nostamisesta ennen lainvoimaista päätöstä, mistä saattaa seurata hyötyä vastajille. Kuinka suuri rooli vanhentumiskysymyksillä on kilpailuprosessin ”pitkittämiselle”¹⁵⁰, kun rinnalla on mahdollisuus myös seuraamusmaksun alentamiseen tai siitä vapautumiseen, on hyvin spekulatiivista.

4.3.2 Arviointia

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2016:11 selvensi merkittävästi kysymystä tiedon oikeudellisen vahvistamisen tarpeesta ja viranomaistiedon luotettavuudesta kilpailuoikeudellisissa vahingonkorvaustapauksissa. Norroksen perustelluilla tulkintakannanotoilla on saattanut olla ratkaisun lopputuloksen kannalta merkitystä, sillä korkein oikeus tuntuu hyväksyneen Norroksen kantaa mukailevan tulkintaratkaisun sellaisenaan.¹⁵¹ Korkein oikeus ei perustele ratkaisuaan kattavasti, mutta isona kuvana välittyy halu tulkita kilpailunrajoituslain vanhentumissääntöä mahdollisimman yhdenmukaisesti vanhentumislain mukaisen vanhentumisen kanssa ja siten ylläpitää eri normistoista löytyvien vanhentumissääntöjen koherenttia ja yhdenmukaista tulkintaa.

Näin voi perustellusti päätellä siitä, että korkeimman oikeuden mukaan kilpailunrajoituslain 18 a §:n mukaista vanhentumista on tulkittava lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin vanhentumislain 7.1 §:n 3 kohtaa, sillä säännösten sanamuodot ovat yhtäläiset. Kuitenkin tulkinnassa on otettava korkeimman oikeuden mukaan huomioon se, että kysymyksen ollessa puunostajaryitysten kartellista, yksittäisen puunmyyjän voi olla vaikeaa selvittää käytännössä vahingon aiheuttaneen kilpailurikkomuksen luonnetta, aiheutunutta vahinkoa ja rikkomukseen syyllistyneitä. Tulkinnassa on lisäksi otettava huomioon, että säännöksen mukaan vanhentuminen voidaan katkaista vain kanteen nostamisella.¹⁵² Lausutusta huolimatta vaikuttaa siltä, ettei jälkimmäisellä perusteella ollut aikanaan tässä tapauksessa merkittävää tulkintavaikutusta, sillä ratkaisussa myös vapaa-

---

¹⁵⁰ Hallintoprosessin asianosaisilla on perustuslaillinen muutoksenhakuoikeus. Muutoksenhaun motiivit voivat tosiasissa olla monenlaiset, mutta liikoihin yleistyksiin on suhtauduttava pidättyvästi.

¹⁵¹ Norros: ”Olen kovasti odottanut korkeimman oikeuden ratkaisua, koska asiasta on oikeuskirjallisuudessaakin esitetty erilaisia näkemyksiä. Olen itse ollut myös kannalla, jonka korkein oikeus nyt otti, joten olen luonnollisesti tyytyväinen”. *Talentum Pro Juristikirje* 2.3.2016.

¹⁵² KKO 2016:11, s. 14-15.

muotoisesti katkaistavissa olleet vaihtoehtoiset kanneperusteet vanhenivat samasta ajankohdasta alkaen, eli tietoisuusvaatimusta tulkittiin niiden osalta yhtä tiukasti.¹⁵³

Edellytyksenä vanhentumisen alkamiselle ei ratkaisun mukaan ole se, että kilpailunrajoitus olisi oikeudellisesti vahvistettu. Edellytyksenä on sen sijaan, että vahingonkärsijällä on riittävä tieto kilpailunrajoituksen olemassaolosta ja varsin luotettava kuva tapahtumainkulusta, jota verrata itselleen aiheutuneeseen vahinkoon.

Korkeimman oikeuden mukaan laajaan todistusaineistoon ja tutkintaan perustuva viranomaistieto onkin riittävän luotettavaa vanhentumisen käynnistävällä tavalla, vaikka tieto ei ole varmaa ja tuomioistuimet voivat myöhemmin päätyä viranomaiselvityksen vastaiseen lopputulokseen. Tällaista viranomaisen antamaa tietoa on pidettävä ”varsin luotettavana”.¹⁵⁴ Saarnilehto on myös aiemmin kiinnittänyt huomiota siihen, että korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöstä on löydettävissä periaate, jonka mukaan sellaisiin tietoihin, jotka annetaan tai jotka voidaan perustellusti ymmärtää annetuksi virkaa tai muuta julkista tehtävää hoidettaessa, saa luottaa tai että on ainakin perusteltu syy luottaa niihin.¹⁵⁵ KKO 2016:11 vaikuttaa vahvistavan tätä periaatetta.¹⁵⁶

Ratkaisun jälkeen on osin epäselvää, onko ensimmäisen asteen viranomaisen kannanotto joka tilanteessa välttämätön vai voiko tieto olla muutoin tarpeeksi luotettavaa. Ratkaisussa annetaan merkitystä sille, että viranomaisen mukaan yritysten menettely on ollut luonteeltaan kiellettyä. Tieto yhteistyön kielletystä luonteesta vaikuttaa syntyneen nimenomaisesti viranomaisten kannanoton perusteella, eikä esimerkiksi sillä perusteella, että viranomaiset ovat paljastaneet menettelyn taustalla olleen tapahtumainkulun, josta vahingonkärsijän olisi tullut tehdä omat päätelmänsä.¹⁵⁷ Tämän voidaan katsoa eroavan siitä peruseriaatteesta, että jokaisen on tunnettava laki.¹⁵⁸

---

¹⁵³ KKO 2016:11, s. 25.

¹⁵⁴ KKO 2016:11, s. 20.

¹⁵⁵ Saarnilehto 2011, s. 120. Ks. myös KKO 1999:32 ja KKO 1999:33. Ks. myös KKO 2016:28, kohta 24: ”Valtion ja yksityishenkilön välisessä suhteessa yksityishenkilön on lähtökohtaisesti voitava luottaa siihen, että ylimmän tuomioistuimen oikeuskäytäntö on voimassa olevan oikeuden mukaista.”

¹⁵⁶ On tosin huomattava, että mainittu korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö koskee valtion vahingonkorvausvastuuta virassa annettujen tietojen aiheuttamasta vahingosta. Valtio tuskin kuitenkaan on ainaakaan yleensä vastuussa vahingoista, jotka aiheutuvat, mikäli vahingonkärsijä nostaa seuraamusmaksuesityksen perusteella korvauskanteen, ja jonka jälkeen seuraamusmaksuesitys kaatuisi myöhemmässä prosessissa. Tilanne voisi olla toinen, mikäli seuraamusmaksuesityksessä olisi ollut suoranaisia virheitä.

¹⁵⁷ Vrt. Norros 2015, s. 218 ja 228.

¹⁵⁸ Ks. myös KKO 2016:28, kohta 13: ”Koska tietämättömyydelle oikeussäännösten sisällöstä ei oikeusjärjestyksemme mukaan pääsääntöisesti anneta merkitystä, vahingonkärsijällä on lähtökohtaisesti tieto vahingonkorvauksen perusteena olevista seikoista heti, kun unionin oikeuden vastainen verotuspäätös on tullut hänen tietoonsa, vero on peritty ja vahingonkorvausvastuun muut edellytykset ovat täyttyneet.”

Kannanoton merkitystä vähentää tosin se, että tapauksen tosiseikastossa viranomaisen otti selväsanaisesti kantaa kilpailunrajoituksen olemassaolon puolesta (samalla kun itse tapahtumainkulku paljastui), eikä muunlainen tilanne ollut arvioitavana. Kannanotto jää osin tulkinnanvaraiseksi. Voidaan vain todeta, kun huomioidaan, että vahingonkärsijän omat ominaisuudet vaikuttavat arviointiin, että tässä tapauksessa tietoisuus menettelyn kielletystä luonteesta syntyi viranomaisen annettua siitä tiedon.

Epäselväksi jää, onko tietoisuuskriteeri aina yhtä korkea. Esimerkiksi mikä on tilanne silloin, jos asiantuntijaksi määriteltävä vahingonkärsijä saa jo muuta kuin viranomais-tietä varsin luotettavaa tietoa kielletyksi yhteistyöksi mielletävästä menettelystä ja sen tosiseikastosta. Onko tällöin vanhentumista lykkäävää merkitystä sillä, mikäli edes ensi-asteen viranomaisen ei ole ottanut menettelyn kiellettyyn luonteeseen kantaa. Toisin sanoen, miten itsenäiset kanteet vanhenevat kilpailunrajoituslain alla vai vanhenevatko ne.

Näkemykseni mukaan korkeimman oikeuden ratkaisua on tulkittava kuitenkin niin, että tieto menettelyn kilpailuoikeutta rikkovasta luonteesta ei vaadi joka tilanteessa viranomaisen kannanottoa, vaikka tässä tapauksessa tieto yksittäiselle puunmyyjälle syntyi sitä kautta. Näin on tulkittava siksi, että korkein oikeus ei missään tapauksessa edellyttänyt, että markkinaoikeus olisi vahvistanut kyseessä olleen kilpailunrajoitus. Voi siis perustellusti väittää, ettei kaikissa tilanteissa olisi merkitystä myöskään sillä, vaikka menettelyn kilpailuoikeutta rikkovasta luonteesta ei olisi edes ensimmäisen asteen viranomaispäätöstä. Arviossa on merkitystä kuitenkin vahingonkärsijän henkilöllä ja tämän mahdollisuuksilla ymmärtää ja selvittää menettelyn kilpailuoikeutta rikkovaa luonetta.¹⁵⁹

On myös tarpeen pohtia, onko olemassa tilanteita, joissa tiedon olisi oltava varmempaa kuin nyt määriteltä ”varsin luotettavaa” ollakseen riittävää vanhentumisen käynnistävällä tavalla. Tällainen tilanne voisi tulla kyseeseen poikkeuksellisesti. Edellä on todettu, että tietoisuuskriteerin tulkinnassa otetaan vakiintuneesti huomioon vahingonkärsijän asema, mikä vaikuttaa siihen, mitä hänen tulisi ymmärtää ja miten hänen tulisi toimia.¹⁶⁰ KKO 2016:11 ratkaisussa vahingonkärsijänä oli yksityinen elinkeinonharjoittaja, jonka tuli seuraamusmaksuesityksen ja siinä esitetyn perusteella kyetä ymmärtämään kilpailunrajoitus ja siitä itselleen aiheutunut vahinko. Ratkaisusta huolimatta on ajateltavissa tilanteita, joissa tietoisuuskriteeriä olisi sovellettava korotetusti siten, että vielä ensim-

---

¹⁵⁹ KKO 2012:18, kohta 25, KKO 2016:28, kohta 9, KKO 2016:11, kohta 24.

¹⁶⁰ KKO 2012:18, kohta 25, KKO 2016:28, kohta 9, KKO 2016:11, kohta 24.

mäisen asteen viranomaispäätös ja siitä ilmenevät tiedot eivät loisi riittävän varmaa tietoa.

Huomioitava on muun muassa kuluttajien asema vahingonkärsijöinä. Kuluttajien kärsimät vahingot eivät voi tulla arvioitavaksi kilpailunrajoituslain nojalla, mutta on oletettavaa, että KKO 2016:11 ratkaisun tietoisuusarvioinnin lähtökohtia sovelletaan jatkossa myös muihin perusteisiin, joiden nojalla voi hakea korvausta kilpailunrajoitusvahingosta.¹⁶¹ Korotettua tietoisuuskriteeriä voitaisiin soveltaa tilanteessa, jossa heikomman suojan tarve olisi vieläkin suurempi kuin se tapauksessa 2016:11 oli. Tällainen tilanne voisi olla käsillä esimerkiksi, jos vahingonkärsijänä on maallikko-kuluttaja ja kyseessä olisi uudenlainen tai epäselvä kilpailunrajoitus. Korkeimman oikeuden tuoreessa oikeuskäytännössä on tosin suhtauduttu melko tiukasti myös maallikon mahdollisuuksiin saada tietoa:

KKO 2016:28 Korkein oikeus katsoo, että vanhentumislainsäädännölle asetetut tavoitteet huomioon ottaen vanhentumisajan alkaminen ei lähtökohtaisesti voi lykkääntyä pelkästään siitä syystä, että vahingonkorvaussaatavan voimassaoloon vaikuttava oikeuskysymys on epäselvä. Epäselvän oikeuskysymyksen vuoksi myös vahingonkorvausvelvollinen on epätietoinen siitä, onko hän korvausvastuussa. Jos velkoja on pitkään passiivinen, korvausvelvollinen voi perustellusti luottaa siihen, ettei velkoja katso korvausvastuulle olevan edellytyksiä eikä aio esittää vaatimuksia.

Oikeustilan epäselvyys voi kuitenkin olla sellainen, ettei velkojalla ole ollut syytä epäillä, että hänelle olisi aiheutunut korvaukseen oikeuttavaa vahinkoa. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun lainsäädäntö ja ylimpien tuomioistuinten oikeuskäytäntö viittaavat yksiselitteisesti siihen, että velkojalle vahinkoa aiheuttanut menettely on ollut voimassa olevan oikeuden mukaista.

Korkein oikeus katsoo, että arvioitaessa vanhentumisajan alkamista tällaisessa tilanteessa on keskeistä, voidaanko normaalia huolellisuutta noudattavan velkojan edellyttää havainneen oikeustilan epäselvyyden. Tulkinnanvaraisessakin tilanteessa velkoja voi katkaista vanhentumisen. Jos taas epäselvyys on ollut sellainen, ettei velkoja ole sitä havainnut eikä voinut havaita, tulee edellä kuvatut vanhentumislain tavoitteet sekä asianomaisen tapauksen olosuhteet huomioon ottaen arvioida, onko oikeustilan epäselvyydestä johtuvan riskin asettaminen velkojan kannettavaksi kohtuullista.¹⁶²

Korotettu tietoisuus-kriteeri saattaisi aktualisoitua myös esimerkiksi tilanteessa, jossa vahingonaiheuttaja on pyrkinyt tarkoituksellisesti antamalla vääriä tietoja johtamaan

---

¹⁶¹ Kilpailunrajoituslain mukainen arviointi koskee vain elinkeinonharjoittajille aiheutuneita vahinkoja. Ratkaisusta ilmenee jo lähtökohtien samanlaisuus suhteessa vahingonkorvauslakiin ja sopimusperusteiseen vahingonkorvaukseen. On oletettava, että myös uuden kilpailunrajoitusvahinkolain tietoisuus-kriteeriä arvioidaan samoista lähtökohdista.

¹⁶² KKO 2016:28, kohdat 14-17. Tapauksessa arvioitiin sitä, tuliko maallikon ymmärtää pelkän verotuspäätöksen ja unionin oikeuskäytännön perusteella hänelle aiheutuneen vahinkoa, vaikka korkein hallinto-oikeus oli antanut päinvastaisia päätöksiä. Analogiaa heikentää se, että tapauksessa annettiin merkitystä myös sille, että korvausvelan vanhentuminen oli vapaamuotoisesti katkaistavissa toisin kuin kilpailunrajoituslaissa. Tapauksessa katsottiin lopulta, että korvausvelka ei ollut vanhentunut.

vahingonkärsijöitä harhaan. Selvää on, että merkitystä on myös sillä, millaisia tietoja vahingonkärsijän tietoon tuleva seuraamusmaksuesitys (ensimmäisen asteen viranomaispäätös) sisältää. Mikäli se on puutteellinen siten, ettei siitä selviä riittävän yksityiskohtaisia tietoja, ei tietoisuus voi syntyä vielä sen perusteella. Tietojen kattavuuden merkitykseen palataan tutkielman seuraavassa kappaleessa 4.4.

On selvää, että korkeimman oikeuden ratkaisulle voi antaa kritiikkiä siitä, ettei kilpailuoikeuden erityispiirteitä ole otettu ratkaisussa erityisemmin huomioon. Ratkaisun perustelut eivät sisällä esimerkiksi lainkaan arvopunnintaa kilpailuoikeuden tavoitteiden ja vanhentumisen tavoitteiden välillä, jollei tehokkuusperiaatteeseen viittaamista¹⁶³ oteta huomioon. Tältä osin mielenkiintoista kontrastia antaa tuore Belgian perustuslakituomioistuimen ratkaisu¹⁶⁴, jossa katsottiin Belgian perustuslain vastaiseksi se, että kilpailunrajoitusvahinko saattoi vanhentua samankaltaisten vanhentumissääntöjen myötä ennen kuin kilpailurikkomuspäätös on lainvoimainen. Ratkaisussa viitattiin muun muassa kilpailunrajoitusvahinkodirektiivin säännöksiin¹⁶⁵, joissa vanhentuminen ennen lainvoimaista ratkaisua on estetty vaihtoehtoisilla vanhentumisajoilla ja vanhentumisen keskeyttämisellä.¹⁶⁶ Korkeimman oikeuden ratkaisussa ei kilpailunrajoitusvahinkodirektiiviin viitattu, vaan oikeuskysymykset ratkaistiin puhtaasti kansallisen voimassa olleen oikeusjärjestyksen mukaan.

Toisaalta on huomattava, ettei korkeimman oikeuden vaihtoehtona ollut esimerkiksi se, että vanhentumisen alkaminen oltaisiin asetettu kuten nyt, mutta vanhentumisen kulumisen olisi keskeytetty. Valittavana olleista vaihtoehdoista tietoisuuskriteerin asettaminen valitulla tavalla tekee ratkaisusta käyttökelpoisen myös tulevan kilpailunrajoitusvahinkodirektiiviin perustuvan kilpailunrajoitusvahinkolain 10 §:n tulkinnassa, joka tietoisuuselementin lisäksi keskeyttää vanhentumisajan kulumisen julkisoikeudellisen prosessin ajaksi sekä sisältää lainvoimaisesta ratkaisusta alkavan vaihtoehtoisen vanhentumisajan.¹⁶⁷ Näin ollen ratkaisu pysyy suuntaa näyttävänä ennakkoratkaisuna myös tulevaisuudessa, mikä vakiinnuttaa oikeustilaa.

---

¹⁶³ KKO 2016:11, kohta 18. Korkeimman oikeuden mukaan vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteet eivät edellytä sitä, että poikettaisiin Suomen kansallisen oikeusjärjestyksen mukaan määräytyvistä vanhentumisajoista.

¹⁶⁴ The Constitutional Court of Belgium 10.3.2016, 38/2016.

¹⁶⁵ The Constitutional Court of Belgium 10.3.2016, 38/2016, kohta B.12.

¹⁶⁶ Ks. tutkielman kappale 7.3.

¹⁶⁷ Ks. kilpailunrajoitusvahinkolain mukaisesta vanhentumisesta tutkielman luku 7.

4.4 Riittävä tiedon kattavuus

4.4.1 Menettelyn kielletystä luonteesta

Edellä on selostettu kuinka korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan vanhentumisen aloittavan tietoisuuden vahingon ilmenemisestä tuli perustua riittävän luotettavaan tietoon kilpailurikkomuksen olemassaolosta. Tämä ei tarkoittanut vaatimusta kilpailurikkomuspäätöksen lainvoimaisuudesta, vaan seuraamusmaksuesitys ja siitä ilmenevä ensimmäisen asteen viranomaispäätös oli riittävän luotettava tieto. Luotettavuuden lisäksi tiedon tuli olla kuitenkin riittävän kattavaa.

Korkeimman oikeuden ratkaisu konkretisoikin sitä aiemmin epäselvää seikkaa, millaisia tietoja voidaan pitää laajuudeltaan sellaisina, joiden nojalla vahingonkärsijä voisi ”esittää maksuvaatimuksensa”, ja siten vanhentuminen alkaa. Kyse on siis vaatimismahdollisuuden periaatteen soveltamisesta.

Selvä lähtökohta on, että tiedon on katettava menettelyn kielletty luonne, sillä kyseessä on kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen perusedellytys. Tapauksessa seuraamusmaksuesityksen jälkeen yksittäisellä puunmyyjällä oli tai tuli olla tieto yritysten yhteistyön kielletyn luonteen lisäksi myös rikkomukseen osallistuneista sekä ajallisesta ja alueellisesta ulottuvuudesta. Näin tieto oli paitsi riittävän luotettavaa, myös riittävän kattavaa.

4.4.2 Kiellettyyn menettelyyn osallisista

On selvää, että korvausvelan vanhentuminen ei voi alkaa ennen kuin vahingonkärsijä tietää tai hänen pitäisi tietää, kuka vahingosta on vastuussa. Sama periaate ilmenee säädöstasolla myös vanhentumislain 7.1 §:n 3 kohdassa ja tulevassa kilpailunrajoitusvahinkodirektiivissä. Mielenkiintoista asiassa on se, että tietoisuutta ja vanhentumisen alkamista on arvioitu samalla tavalla kaikkien menettelyyn osallistuneiden kesken. Merkitystä ei ole annettu sille, että UPM-Kymmene Oyj myönsi oman menettelynsä jo antaessaan kartellin ilmi, mikä ilmeni julkisesti kilpailuviraston 25.5.2004 julkaistusta tiedotteesta.

4.4.3 Ajallisesta ja alueellisesta ulottuvuudesta

Kysymys kilpailunrajoitusten ajallisesta ja alueellisesta ulottuvuudesta oli mahdollisesti seikka, joka ehkä selkeimmin ratkaisi sen, ettei tapauksessa vanhentuminen alkanut ainakaan ensimmäisestä julkaistusta tiedotteesta. Korkein oikeus konkretisoi ratkaisullaan osuvasti sitä, mitä vaatimismahdollisuuden periaate käytännössä tarkoittaa ja millaista laajuutta tiedolta voidaan edellyttää vanhentumisen käynnistävin seurauksin. Pelkkä yleinen tieto kilpailunrajoituksesta (joka olisi perustellusti saattanut olla ainakin UPM-Kymmenen osalta muutoin) ei nimittäin vielä riitä, vaan tietojen tulee olla myös sellaisia, joiden avulla vahingonkärsijä voi arvioida itselleen aiheutuneita vahinkoja. On selvää, että tämä edellyttää muun ohella tietoa siitä, millä alueella kilpailunrajoitus on vaikuttanut ja milloin se on vaikuttanut.

4.5 Selonottovelvollisuuden merkitys

Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan tapauksessa vanhentumisaika alkoi, kun kilpailuvirasto toimitti 21.12.2006 seuraamusmaksuesityksen markkinaoikeudelle ja julkaisi siitä tiedotteen. Tietojen julkistamisen perusteella A:n on pitänyt olla riittävästi selvillä kilpailunrajoituksen olemassaolosta *selvittääkseen* omalta osaltaan sitä, oliko hänelle aiheutunut kilpailunrajoituksesta vahinkoa. Hänellä on ollut *mahdollisuus ottaa selkoa* seuraamusmaksuesityksen sisällöstä.¹⁶⁸

Kilpailunrajoituslain mukainen kilpailunrajoitusvahingon vanhentuminen alkaa siitä, kun vahinkoa kärsinyt elinkeinonharjoittaja sai tiedon tai hänen *olisi pitänyt saada tieto* vahingon ilmenemisestä. Sääntelytapa on sama kuin vanhentumislain 7.1 §:n eri sanamuodoissa, joissa ”olisi pitänyt havaita” tai ”olisi pitänyt tietää”. Vanhentumisajan alkamishetken kannalta ei ole ratkaisevaa pelkästään vahingonkärsijän tosiasiallinen tietoisuus vaan se, mitä hänen kohtuudella voidaan edellyttää tienneen.¹⁶⁹ Näin ollen vahingonkärsijällä voidaan katsoa olevan eräänlainen selonottovelvollisuus.¹⁷⁰ Norros hahmottelee omassa tutkimuksessaan selonottovelvollisuuden sisältöä. Hänen mukaansa kun selonottovelvollisuus on syntynyt, alkaa kulua tapauskohtaisesti määräytyvä aika

---

¹⁶⁸ KKO 2016:11, s. 20.

¹⁶⁹ Norros 2015, s. 202.

¹⁷⁰ Ks. HE 187/2002 vp, s. 46 ja 48-49.

selon ottamiseksi korvaussaatavan perustana olevista seikoista.¹⁷¹ Tällöin vanhentumis-aika alkaisi vasta selonottoajan kuluttua.

Jossain määrin on ollut epäselvää, onko erillistä selonottoaikaa lainkaan olemassa, vai sisältyykö selonotolle varattava aika yleiseen vanhentumisaikaan.¹⁷² Norros kuitenkin puolustaa erillisen selonottoajan olemassaoloa. Hänen mukaansa, kun laissa puhutaan hetkestä, jolloin vahingon ilmenemisestä ”olisi pitänyt saada tieto”, sen on kirjaimellisesti ymmärrettävä tarkoittavan sitä hetkeä, jolloin tiedon saaminen todella olisi ollut mahdollista, mukaan lukien selon ottamiseen tarvittava aika.¹⁷³

Korkeimman oikeuden ratkaisu ei puolla Norroksen näkemystä tässä kysymyksessä. Kilpailuviraston 25.5.2004 julkaistun tutkintaa koskevan tiedotteen perusteella A:lla on ollut aihetta epäillä, että yritysten välinen yhteistyö oli voinut aiheuttaa hänelle vahinkoa.¹⁷⁴ Voidaan ajatella, että epäilyn perusteella A:lle on tällöin syntynyt selonottovelvollisuus. Tosiasiassa hänellä on kuitenkin ollut mahdollisuus ottaa selko vasta seuraamusmaksuesityksen tultua julki. Onkin huomattava, että korkeimman oikeuden mukaan vanhentuminen on alkanut tuolloin välittömästi samana päivänä, kun selonotto on ollut mahdollista. Erillistä selonottoaikaa A:lle ei ole varattu, vaikka on selvää, ettei yli sata sivua kattavasta juridisesta erikoisalaa koskevasta materiaalista ja sen vaikutuksista omiin sopimuksiin tosiasiassa saa tai pidä kohtuudella saada välittömästi tietoa vain koska se on mahdollisesti saatavilla. Korkeimman oikeuden ratkaisu vaikuttaa tässä tapauksessa olevan, että selonottoaika sisältyy vanhentumisaikaan.

On hieman epäselvää, onko ratkaisussa mennyt ikään kuin lapsi pesuveden mukana. Selonottovelvollisuus ei ollut varsinaisena ennakkopäätöskysymyksenä, joskin se kyllä kuuluu osakysymyksenä vanhentumisajan alkamisen määrittämiseen. Eräät ratkaisun sanamuodot voisi tulkita niin, että ratkaisussa ei annettu definitiivistä ratkaisua vanhentumisen alkamisajankohdasta:

Näillä perusteilla Korkein oikeus katsoo, ettei kilpailunrajoituslain 18 a §:ssä tarkoitettu korvausvaatimuksen kanneaika *ole alkanut ennen* kuin Kilpailuvirasto on 21.12.2006 toimittanut seuraamusmaksuesityksen markkinaoikeudelle ja julkaisut siitä tiedotteen. Koska A on pannut kanteen vireille 20.12.2011, kanneaika ei ole umpeutunut.

Kohdan voisi tulkita niinkin, ettei kanneaika ole alkanut ainakaan ennen 21.12.2006, mutta ei välttämättä juuri tasan tarkkaan 21.12.2006. Ratkaistessaan muiden vastuupe-

---

¹⁷¹ Norros 2015, s. 203.

¹⁷² Norros 2015, s. 203-204.

¹⁷³ Norros 2015, s. 204. Ks. myös Hemmo 2005, s. 224.

¹⁷⁴ KKO 2016:11, s. 18.

rusteiden vanhentumisesta, korkein oikeus kuitenkin paljastaa, että vanhentuminen tosiaan alkoi sen mukaan tasan 21.12.2006: ”Vanhentumisaika on siten *myös* mainittujen vastuuperusteiden osalta alkanut kuluu 21.12.2006.”¹⁷⁵

Ratkaisu on selonottovelvollisuuden osalta hieman kyseenalainen. Se sotii sitä vaatimismahdollisuuden periaatteen perusajatusta vastaan, että vanhentuminen alkaisi vasta, kun vahingonkärsijällä tosiasiallisesti on tai objektiivisesti arvioiden pitäisi olla riittävä tietoisuus vahingon ilmenemisestä. Kohtuullista mielestäni ei ole, että tiedon oletetaan olevan samana päivänä, kun selon ottaminen on ylipäätään mahdollista. Ratkaisulla on tällaisena kuitenkin selkeyttävä rooli, sillä jo yksin tietoisuuden syntymisen arviointi aiheuttaa edellä tutkielmassa kuvatulla tavalla epäselvyyttä. Periaatteellisesti olisi kuitenkin ollut perusteltua varata selon ottamiseen tämän kokoluokan asiassa muutama päivä aikaa.

4.6 Vanhentumislain 7.2 §:n rinnakkainen soveltaminen

4.6.1 Aiempi oikeustieteellinen keskustelu

Ratkaisu siitä, voiko vanhentumislain 7.2 §:ää soveltaa rinnakkain kilpailunrajoituslain mukaisen vanhentumisen kanssa, oli tuomioistuimille helpompi pala purtavaksi kuin vanhentumisen alkamiseen vaadittavan tietoisuuden määrittäminen. Näin voi päätellä siitä, että kaikki tuomioistuimet olivat yhtämielisiä, että vanhentumislain 7.2 §:ää, eli ”toissijaista kymmenen vuoden vanhentumisaikaa”, ei tule soveltaa kilpailunrajoituslain viiden vuoden kanneajan rinnalla. Korkein oikeus antoi kysymyksestä joka tapauksessa viimeisen sanan:

36. Vanhentumislain 7 §:n 2 momentin mukaan vahingonkorvauksen tai muun hyvityksen vanhentuminen on katkaistava ennen kuin kymmenen vuotta on kulu-
nut sopimusrikkomuksesta taikka vahinkoon johtaneesta tai edun palautuksen pe-
rusteena olevasta tapahtumasta.

37. Korkein oikeus toteaa, että vanhentumislain 2 §:n 1 momentin mukaan muus-
sa laissa olevia vanhentumislaita poikkeavia erityissäännöksiä velan vanhentu-
misajasta tai muusta vanhentumiseen liittyvästä seikasta noudatetaan vanhentu-
mislain sijasta. Pykälän 3 momentin mukaan sama koskee soveltuvin osin erityis-
säännöstä, jonka mukaan velkaa koskeva kanne on pantava vireille määräajassa.
Tätä säännöstä koskevan hallituksen esityksen (HE 187/2002 vp s. 39 – 40) mu-
kaan vanhentumislain säännökset tulevat sovellettaviksi siltä osin kuin erityis-
laissa ei ole nimenomaisesti säädetty toisin. Jos erityissäännöksessä on vain to-

---

¹⁷⁵ KKO 2016:11, s. 25. Kursivointi lisätty.

dettu, missä ajassa velka vanhentuu, vanhentumislain säännökset määräävät muun muassa sen, millä tavoin vanhentuminen voidaan katkaista ja mitkä ovat katkaisemisen ja vanhentumisen oikeusvaikutukset.

38. Kilpailunrajoituslain 18 a §:n mukaisesta vahingonkorvausta koskevasta kanneajasta on säädetty kyseisen pykälän 3 momentissa. Vanhentumislain 7 §:n 2 momentti koskee muun ohella vahingonkorvausvelkaa, mutta siinä määritellään vanhentumisaika ja sen alkaminen sekä katkaiseminen eri tavoin kuin kilpailunrajoituslain 18 a §:ssä. Näiltä osin kilpailunrajoituslain 18 a §:ää on siten pidettävä säännöksessä tarkoitettuja vahingonkorvausvelkoja koskevana erityissäännöksenä, joka syrjäyttää vanhentumislain 7 §:n 2 momentin. Tämän vuoksi viimeksi mainittu säännös ei tule asiassa sovellettavaksi.¹⁷⁶

Aiemmin oikeuskirjallisuudessa Havu – Kalliokoski – Wikberg ovat päätyneet päinvas-
taiseen lopputulokseen.¹⁷⁷ Perusteluna on tällöin ollut se, että vanhentumislakia tulisi
soveltaa täydentävästi, kun kilpailunrajoituslaissa ei mainita kymmenen vuoden takara-
jasta mitään. Myös Aineen mielestä vaikuttaa ilmeiseltä, että muodollisen laintulkinnan
perusteella vanhentumislain 7.2 §:ää olisi sovellettava kilpailunrajoitusvahinkoihin.¹⁷⁸
Aine huomauttaa, että näkemys voidaan perustellusti haastaa teleologisella laintulkinnalla.¹⁷⁹ Korkeimman oikeuden linjalla olevat Aurejärvi ja Hemmo puolestaan toteavat,
että vanhentumislain 2 §:ää on tulkittava niin, että vanhentumista koskeva erityisnormi
estää kokonaan vanhentumislain mukaisen vanhentumisajan soveltuvuuden. Kukin oi-
keussuhde on siten vain joko erityislain tai vanhentumislain mukaisen vanhentumisajan
alainen.¹⁸⁰

Varsinaisen oikeuskirjallisuuden lisäksi oikeusoppineet ovat kiistelleet kysymyksestä
ainakin asiantuntijalausunnoissa, jotka on annettu Metsähallituksen puunostokartellin
vuoksi nostamassa vahingonkorvausasiassa.¹⁸¹ Saarnilehto on asiantuntijalausunnossaan
katsonut, että kilpailunrajoituslaissa säädetty kanneaika ei voi olla samalla sekä vanhen-
tumislain vanhentumisajan ja vanhentumisen katkaisemisen enimmäisajan korvaava
säännös.¹⁸² Saarnilehto katsoo lisäksi, että vanhentumislaki on säädetty kilpailunrajoi-
tuslain jälkeen, joten merkitystä on annettava sille, että vanhentumislain 7.2 §:ssä ei ole
säädetty poikkeusta koskien kilpailunrajoitusvahinkoja.¹⁸³

---

¹⁷⁶ KKO 2016:11, s. 21-22.

¹⁷⁷ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 116. Ks. myös Joutsimo – Saraste – Silaskivi 2005, s. 1070.

¹⁷⁸ Aine 2015, s. 627.

¹⁷⁹ Aine 2015, s. 628.

¹⁸⁰ Aurejärvi – Hemmo 2007, s. 125.

¹⁸¹ Lausuntoja on annettu niin kantajien kuin vastaajien pyynnöstä asiassa Helsingin KO 22.6.2016, diaari L 11/14022.

¹⁸² Saarnilehdon lausunto 30.11.2011, s. 26. Lausunto on annettu UPM-Kymmene Oyj:n pyynnöstä asias-
sa Helsingin KO 22.6.2016, diaari L 11/14022. Ks. myös Saarnilehto 2011, s. 125, jossa tämä ehdottaa
että vanhentumislain 7.2 §:ään oltaisiin voitu säätää poikkeussääntö koskemaan kilpailunrajoitusvahinko-
ja.

¹⁸³ Saarnilehdon lausunto 30.11.2011, s. 26.

Hoppu puolestaan huomauttaa vanhentumislain esitöiden lausumasta, jonka mukaan

Ehdotetun 2 §:n (*suhde erityissäännöksiin*) 1 momentin 1 virkkeen mukaan muussa laissa olevaa säännöstä velan vanhentumisajasta noudatetaan vanhentumislaisissa säädetyn vanhentumisajan sijasta. Eri lakeihin perustuvia vanhentumisaikoja ei siten sovelleta samanaikaisesti, vaan sovellettavaksi tulee ainoastaan erityissäännöksen mukainen määräaika. Tämä vastaa ehdotetussa vanhentumislaisissa muutoinkin omaksuttua ratkaisua, jonka mukaan velkaa koskee samanaikaisesti vain yksi keskeytettävissä oleva vanhentumisaika.¹⁸⁴

Hopun tulkinnan mukaan hallituksen esityksessä todetaan selkeästi, että eri lakeihin perustuvia vanhentumisaikoja ei sovelleta samanaikaisesti. Täten sovellettavaksi tulee ainoastaan erityissäännöksen mukainen määräaika. Näin ollen erityislain mukainen vanhentumisaika syrjäyttää sekä vanhentumislain mukaisen yleisen kolmen vuoden, että toissijaisen kymmenen vuoden mukaisen määräajan soveltamisen.¹⁸⁵

Karhu on taas sitä mieltä, että samaan vahinkotilanteeseen ei tulisi soveltaa rinnakkain vanhentumislain ja erityislain vanhentumisaikaa, vaan ainoastaan yhtä eli erityislaisissa säänneltyä. Vasta jos erityislain kanneaika olisi umpeutunut, tulisi vanhentumislain kymmenen vuoden vanhentumisaika sovellettavaksi.¹⁸⁶ Perusteenaan Karhu vetoaa vanhentumislain esityölausumaan, jonka mukaan:

Järjestelmä rakentuisi vanhentumisaikojen erillisyydelle siten, että yleislain mukainen vanhentumisaika ei kuuluisi erityisen ajan rinnalla. Kutakin velkaa koskisi vain yksi katkaistavissa oleva vanhentumisaika. Yleislaki tulisi kuitenkin muilta osin täydentävästi sovellettavaksi. Esimerkiksi kanneajan umpeutumisen jälkeen velka katsottaisiin vanhentuneeksi yleislain mukaisesti.¹⁸⁷

Mielestäni Karhun esiin nostama perustelulausuma ennemminkin kumoaa hänen päätelmänsä siltä osin kuin hän väittää, että kymmenen vuoden vanhentumisaika tulee sovellettavaksi, jos erityislain kanneaika on umpeutunut. Esityölausumassa nimittäin selväsanaisesti todetaan, että kanneajan jälkeen velka katsotaan vanhentuneeksi (yleislaista ilmenevin oikeusseurauksin). Jos velka on vanhentunut, ei tietenkään sovelleta myöskään väistyvää, toissijaista kymmenen vuoden vanhentumisaikaa.

---

¹⁸⁴ HE 187/2002 vp, s. 40.

¹⁸⁵ Hopun lausunto 12.10.2011, s.12. Lausunto on annettu Metsähallituksen pyynnöstä asiassa Helsingin käräjäoikeus 22.6.2016, diaari L 11/14022. Ks. myös Kuoppamäen lausunto samassa asiassa 10.10.2011, s. 15.

¹⁸⁶ Karhun lausunto 10.10.2011, s. 11. Lausunto on annettu Metsähallituksen pyynnöstä asiassa Helsingin käräjäoikeus 22.6.2016, diaari L 11/14022.

¹⁸⁷ HE 187/2002 vp, s. 28.

4.6.2 Arviointia

Lähtökohtaisesti on selvää, että erityislain vanhentumissääntely syrjäyttää vanhentumislaissa säädetyn. Siltä osin kuin erityislaki vaikenee, sovelletaan vanhentumislakia täydentävästi. Kilpailunrajoituslaki sisältää tietoisuuteen perustuvan kanneaikasäännöksen, mutta vaikenee siitä, mikä on kanneajan lopullinen takaraja, mikäli tietoisuutta ei synny. Sen sijaan vanhentumislain 7 §:ään on otettu tietoisuus-kriteerin rinnalle ”toissijainen vanhentumisaika”, jotta velat eivät pysyisi voimassa määräämätöntä aikaa. Kysymys kuuluukin, onko vanhentumislain 7.2 §:n ”toissijainen vanhentumisaika” siinä määrin yleisestä vanhentumisajasta erillinen säännöksensä, että se ei syrjäydy yksinomaan sillä perusteella, että erityislaissa säädetään yleisen vanhentumisajan syrjäyttävällä tavalla. Toinen vaihtoehto on pitää yleistä ja ”toissijaista vanhentumisaikaa” kokonaisuutena, joka myös syrjäytyy kokonaisuutena erityissääntelyn tieltä.

Korkein oikeus tuntuu valinneen ikään kuin kolmannen vaihtoehdon. Tietoisuuden kriteeristä puhuessaan korkein oikeus samaistaa kyllä kilpailunrajoituslain 18 a §:n 3 momentin ja vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 3 kohdan tiedostaen, että säännösten sanamuodot ovat lähes yhteneväisiä.¹⁸⁸ Täältä osin on selvää, että vanhentumislain 7 §:n 1 momentin yleinen vanhentumisaika väistyy kilpailunrajoituslain 18 a §:n 3 momentin soveltamisen tieltä. Korkein oikeus tulkitsee lakia kuitenkin siten, että myös vanhentumislain 7.2 §:n mukainen ”toissijainen vanhentumisaika” väistyy kilpailunrajoituslain vanhentumissäännöksen vuoksi. Perusteluja ei ole muotoiltu siten, että erityislain vanhentumissäännös syrjäyttäisi vanhentumislain 7 §:n vanhentumissäännökset (yleisen ja toissijaisen) kokonaisuudessaan, vaan kilpailunrajoituslain vanhentumissäännöstä on verrattu erikseen ja itsenäisesti vanhentumislain 7.2 §:ään. Loppupäätelmä on silti sama. Kun vanhentumislain 7.2 §:ssä on määritelty vanhentumisaika ja sen alkaminen sekä katkaiseminen eri tavoin kuin kilpailunrajoituslain 18 a §:ssä, syrjäyttää jälkimmäinen pykälä erityissääntelynä ensin mainitun. Perustelu on muodollinen. Tästä huolimatta voidaan pohtia, onko kokonaisuudella ja sen hahmottumisella ollut korkeimman oikeuden säännöksen muodollista tulkintaa johonkin suuntaan ohjaava vaikutus.

Korkeimman oikeuden ratkaisu merkitsee, että kilpailunrajoituslain mukainen vahingonkorvausvelka voi olla teoriassa ikuisesti voimassa, mikäli vahingon ilmeneminen ei tule tai sen ei pitäisikään tulla potentiaalisen vahingonkäräjän tietoon. Sinänsä tällainen oikeustila ei ole oikeusjärjestyksessämme lainkaan tuntematon, sillä henkilö- ja ympä-

---

¹⁸⁸ KKO 2016:11, s. 15.

ristövahinkojen osalta tilanne on juurikin näin.¹⁸⁹ Voi ajatella, että korkeimman oikeuden ratkaisu tässä mielessä tasapainottaa ratkaisua joka tietoisuus-kriteerin soveltamisen osalta kohteli vahingonkärtsijöitä tiukemmin kuin aiemmin oli alioikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa¹⁹⁰ ehdotettu.

Korkeimman oikeuden ratkaisu myös katkoo siivet siltä ajatukselta, että vanhentumisen katkaisun enimmäisaika olisi sellainen erillisen merkityksen omaava säännös, joka tulisi aina liittää vahingonkorvausvelkoihin. Eli joko sellaisesta olisi säädetty erityislaissa tai sitten erityislakia täydennettäisiin soveltamalla vanhentumislakia. Norros onkin kiinnittänyt huomiota siihen, että on olemassa velkatyyppejä, joissa sovelletaan vain joko ainoastaan yleistä vanhentumisaikaa tai toissijaista vanhentumisaikaa.¹⁹¹ Se, että vanhentumislain mukaisiin korvausvelkoihin henkilö- ja ympäristövahinkoja lukuun ottamatta on liitetty yleisen vanhentumisajan lisäksi myös vanhentumisen katkaisun enimmäisaika, ei korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan tarkoita, että näin tulisi menetellä myös kilpailunrajoituslain mukaisen korvauksen kanssa.

Pohdittavan arvoista on vanhentumislain 7.2 §:n luonne. Ainakin omaa ymmärtämistäni on jossain määrin hämärtänyt oikeuskirjallisuudessa vakiintunut *toissijaisen vanhentumisajan* käsite. Oikeampaa olisi puhua korvausvelan vanhentumisen katkaisun enimmäisajasta, kuten lain pykälän otsikostakin ilmenee. Vanhentumislain esitöistä on luettavissa, että siinä toissijaisella kymmenen vuoden vanhentumisella on tarkoitettu alun perin nimenomaisesti vanhentumislain 8 §:n mukaista vanhentumisaikaa.¹⁹² Lain 8 §:ssä on kyse varsinaisesta vanhentumisajasta sillä perusteella, että vanhentumisen katkaisun oikeusvaikutus määrittyy vanhentumislain 13.1 §:n mukaan. Pykälässä säädetään, että vanhentumisen katkaisusta alkaa kulua uusi, entisen pituinen vanhentumisaika. Vanhentumislain 8 §:n kymmenen vuoden vanhentumisajan katkaisusta alkaakin kulua uusi kymmenen vuoden vanhentumisaika.¹⁹³

Vaikuttaisi sen sijaan siltä, että vanhentumislain 7.2 §:ssä ei ole kyse varsinaisesti vanhentumisajasta sanan täydessä merkityksessä, vaan ainoastaan vanhentumisen katkai-

---

¹⁸⁹ Vanhentumislain 7.2 §:ssä on säädetty erikseen poikkeus koskemaan näitä vahinkolajeja.

¹⁹⁰ Sekä Aineen että Havu – Kalliokoski – Wikbergin puheenvuorot, joissa suhtaudutaan pidättyvästi tietoisuuteen sidotun vanhentumisen alkamiseen ennen lainvoimaista päätöstä, ovat lähteneet siitä lähtökohdasta, että vanhentumislain 7.2 § soveltuisi kilpailunrajoituslain rinnalla. Ks. Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 116 ja Aine 2015, s. 627-628.

¹⁹¹ Norros 2015, s. 9.

¹⁹² HE 187/2002 vp, s. 43. Ks. myös Saarnilehto 2004, s. 18 ja 26-27.

¹⁹³ HE 187/2002 vp, s. 63.

semisen enimmäismääräajasta.¹⁹⁴ Katkaisutoimesta alkaakin tällöin uusi kolmen vuoden yleinen vanhentumisaika ja kymmenen vuoden enimmäisaika väistyy merkityksensä menettäneenä.¹⁹⁵ 7.2 §:n mukainen määräaika ei ole siis ainakaan sellainen vanhentumisaika, jota tarkoitetaan vanhentumislain 13 §:ssä.

Sanottua tukee myös esitöiden lausuma, jonka mukaan ehdotetussa vanhentumislaisissa on omaksuttu ratkaisu, jossa velkaa koskee samanaikaisesti vain yksi keskeytettävissä oleva vanhentumisaika.¹⁹⁶ Vanhentumislain mukaisia vahingonkorvausvelkoja sen sijaan voi koskea samaan aikaan sekä yleinen vanhentumisaika että 7.2 §:n mukainen enimmäisaika, sillä enimmäisaika kuuluu yhä yleisen vanhentumisajan alkamisen jälkeen, kunnes vanhentuminen on katkaistu.¹⁹⁷

Vaikuttaa siltä, että korkein oikeus on kuitenkin mieltänyt vanhentumislain 7.2 §:n mukaisen vanhentumisen katkaisun enimmäismääräajan vanhentumisajaksi tai ainakaan ei ole tehnyt mitään eroa näiden suhteen. Tämä tulkinta on saattanut vaikuttaa ratkaisuun, sillä edellä todetulla tavalla erityislaki syrjäyttää yleislain, mutta vain siltä osin kuin jostain tietystä asiasta on siinä säädetty toisin. On helposti perusteltavissa, että erityislain vanhentumisaika syrjäyttää yleislain vanhentumisajan. On vaikeampaa perustella, että erityislain vanhentumisaika syrjäyttää yleislain vanhentumisen katkaisun enimmäismääräajan. Korkeimman oikeuden ratkaisutarkkuus voidaan kyseenalaistaa huomauttamalla, että vanhentumislain 7.2 §:ssä ei ole määritelty ”vanhentumisaika ja sen alkaminen sekä katkaiseminen eri tavoin kuin kilpailunrajoituslain 18 a §:ssä”, vaan vanhentumislain 7.2 §:ssä on säädetty vanhentumisen katkaisun enimmäismääräajasta ja sen alkamisesta, kun taas kilpailunrajoituslakiin ei sisälly niitä koskevaa säännöstä lainkaan.

Korkeimman oikeuden ratkaisu on kuitenkin ymmärrettävä erityisesti myöhempään lainsäädäntöön peilaten. Voidaan ajatella, että korkeimman oikeuden hahmottama kilpailunrajoituslain mukainen vanhentuminen on yksiportainen tietoisuuteen perustuva vanhentumisen sääntelymalli. Se siis eroaa tässä suhteessa vanhentumislain korvausvelkoja koskevasta kaksiporlaisesta sääntelymallista, joka perustuu tietoisuuteen ja katkaisun enimmäisaikaan. Huomionarvoinen on myös kilpailulain esitöiden lausuma, jonka mukaan kilpailunrajoituslain vanhentumista koskeva säännös ei riittävän selkeästi mää-

---

¹⁹⁴ Ks. samoin Saarnilehto 2004, s. 26. Vanhentumisajasta puhuminen ei ole kuitenkaan siinä mielessä väärin, että enimmäisajan kulumisen loppuun aiheuttaa velan vanhentumisen. Kyseessä on vanhentumisaikaan rinnastettava määräaika, hieman samoin kuin kanteen nostamisen määräaika.

¹⁹⁵ HE 187/2002 vp, s. 51.

¹⁹⁶ HE 187/2002 vp, s. 40.

¹⁹⁷ Norros 2015, s. 9. Ks. myös KKO 2013:72.

ritä ehdotonta takarajaa korvauksen hakemiselle, koska vanhentumisaika alkaa kulua vasta siitä, kun vahingon syntymisestä on saatu tai olisi pitänyt saada tieto, vaikka vahinkotapahtumasta olisi kulunut kuinka pitkä aika tahansa.¹⁹⁸

Toisaalta, kun tarkastellaan kilpailulain 20.3 §:n vanhentumissäännöstä, on siinä omaksuttu jälleen erilainen kaksiportainen sääntelymalli.¹⁹⁹ Siinä vanhentuminen perustuu tietoisuudesta riippumattomaan vanhentumisaikaan ja lainvoimaiseen päätökseen sidottuun erilliseen lyhyempään vanhentumisaikaan. Sitten vielä kilpailunrajoitusvahinkodirektiivin mukaisessa mallissa on siirrytty kolmiportaiseen järjestelmään, joka on yhdistelmä kaikista edellä mainituista.²⁰⁰

Muodostuu varsin selväksi yleiskuvaksi, että erityislaeissa voi olla tavalla tai toisella vanhentumislain normeista poikkeavia vanhentumisen sääntelyratkaisuja. Tällöin on otettava erityislain sääntelyratkaisu kokonaisuutena huomioon, eikä sitä voi tahattomasti muuttaa soveltamalla täydentävästi vanhentumislain 7.2 §:n enimmäismääräaika.²⁰¹ Sama tulkintaperiaate koskenee tulevaisuudessa kaikkia erityislakien mukaisia vanhentumissäännöksiä.

4.7 Yhteenveto ja vaikutuksista

Korkeimman oikeuden ratkaisu 2016:11 jää varmasti historiaan merkittävänä ensimmäisenä kansallisena kilpailuoikeudellista vahingonkorvausta koskevana ennakkoratkaisuna. Jo ratkaisun välittömät seuraukset olivat suuret. Sen mukaisesti Suuri Savotta 1:n kanteet eivät olleet vanhentuneita, mutta Suuri Savotta 2:n olivat. Tällä oli suora vaikutus tuhansien ihmisten elämään sekä alempien oikeusasteiden työtaakkaan. Samoin Helsingin käräjäoikeus sovelsi KKO 2016:11 ratkaisun oikeusohjeita monipuolisesti Metsähallituksen vahingonkorvausvaatimuksia koskevassa asiassa arvioiden muun muassa tietoisuutta ja kilpailunrajoituslain ajallista soveltamista.²⁰²

Oikeustieteen tasolla ratkaisu säilytti joitakin klassisen velvoiteoikeuden elementtejä ja otti pienen irtioton toisista. Tietoisuus-kriteerin määrittely rikkomuspäätöksen lainvoi-

---

¹⁹⁸ HE 88/2010 vp, s. 27.

¹⁹⁹ Ks. myös HE 88/2010 vp, s. 41. Kilpailulain esitöiden mukaan lain vanhentumisaikaa koskeva säännös selkeyttäisi myös vastaajan asemaa vahingonkorvausprosessissa, koska se asettaisi korvauksen hakemiselle nykyistä selkeämmän takarajan. On siis tehty tietoinen lainsäädäntömuutos entiseen yksiportaiseen järjestelmään.

²⁰⁰ HE 83/2016 vp, s. 77.

²⁰¹ Samoin Aine 2015, s. 628, jossa hän päätyy ratkaisuun lainsäädännön teleologisen tulkinnan kautta.

²⁰² Helsingin KO 22.6.2016, L 11/14022, s. 245-255.

masta riippumatta oli perusteltu ratkaisu vanhentumissäännösten yhtenäisyyden näkökulmasta. Ratkaisua puolsi erityisesti tuleva kilpailunrajoitusvahinkodirektiivin mukainen sääntelyratkaisu, jota ajatellen oli tarpeen saada selkeyttä tietoisuus-kriteerin soveltamiseen. Tietoisuus-kriteerin tiukahkoa (verrattuna kilpailuoikeuden tavoitteisiin) tulkintaa tasapainottaa vanhentumislain 7.2 §:n rinnakkaisen soveltamisen poissulkeva tulkinta, jonka voi nähdä kunnioittavan kilpailunrajoituslain sääntelyn erityistä luonnetta.

Tutkielman seuraavissa pääluvuissa noudatetaan ja sovelletaan tässä määriteltyä jaottelua. Omissa luvuissaan käsitellään yksiportaista kilpailunrajoituslain vanhentumissäännöstä, kaksiportaista kilpailulain vanhentumissäännöstä ja kolmiportaista kilpailunrajoitusvahinkolain vanhentumissäännöstä.

5. Kilpailunrajoituslain yksiportainen vanhentuminen

5.1 Ajallinen soveltaminen ja vahingon aiheutumishetki

Tässä luvussa jatketaan kilpailunrajoituslain vanhentumissäännöksen systematisointia KKO 2016:11 ratkaisun jälkeinen oikeustila ja kaikki edellä esitetty huomioiden. Tarkeemmalle analyysille on 4 luvun kattavasta tapauksen käsittelystä huolimatta tarve.

Kilpailunrajoituslain 18 a § sisältää kilpailunrajoituksia koskevan vahingonkorvaussäännöksen ja sen nojalla esitettyjä vaatimuksia koskevan vanhentumisaikaan vaikutuksiltaan rinnastettavan kanneajan. Pykälän kolmannen momentin mukaan *oikeus korvaukseen vanhenee, jollei korvauskannetta ole pantu vireille viiden vuoden kuluessa siitä, kun elinkeinonharjoittaja sai tiedon tai hänen olisi pitänyt saada tieto vahingon ilmenemisestä*. Kilpailunrajoituslain mukaiseen vanhentumiseen sovelletaan vain tätä edellä mainittua kanneaikaa, eikä vanhentumislain 7.2 §:n enimmäismääräaika tule täydentävänä sovellettavaksi.²⁰³

Kilpailunrajoituksista annetun lain muuttamisesta annetun lain (303/1998) voimaantulosäännöksen mukaan kilpailunrajoituslain 18 a § soveltuu 1.10.1998 jälkeen toteutettuihin kilpailunrajoituksiin. Oikeuskäytännön mukaan koska voimaantulosäännöksestä ei ilmene, että mainittua 18 a §:ää olisi tarkoitettu soveltaa taannehtivasti, sitä voidaan soveltaa vain 1.10.1998 alkaen aiheutuneisiin kilpailunrajoitusvahinkoihin.²⁰⁴ Niiden

---

²⁰³ Ks. tämän tutkielman luku 4.6 ja KKO 2016:11.

²⁰⁴ KKO 2016:11, s. 11-12.

vahinkojen korvattavuutta, jotka ovat aiheutuneet aikaisemmin kuin 1.10.1998, tulee arvioida tuolloin voimassa olleiden sopimusperusteista tai sopimuksenulkoista vahingonkorvausta koskevien periaatteiden mukaisesti. Kilpailunrajoituslaki on kumottu tällä hetkellä voimassa olevalla kilpailulalla, mutta sitä sovelletaan yhä joissain yksityisoikeudellisissa riidoissa,²⁰⁵ sillä kilpailulakia sovelletaan vasta 1.11.2011 alkaen tapahtuneisiin kilpailunrajoituksiin.²⁰⁶ Kilpailunrajoitukset voivat kestää pitkään ja kilpailunrajoitusvahingot ilmetä vasta pitkän ajan kuluttua, jolloin vanhakin säännös voi tulla sovellettavaksi.

Kilpailunrajoituslain vanhentumissäännös soveltuu siis 1.10.1998-31.10.2011 välisenä aikana aiheutuneisiin kilpailunrajoitusvahinkoihin. Myös kilpailuoikeuden rikkomisen on täytynyt tapahtua lain voimassaolon aikana, jotta pykälää sovelletaan. Tapauksessa KKO 2016:11 ei annettu lain soveltamiskysymyksessä merkitystä väitteelle siitä, että ennen 1.10.1998 ja sen jälkeen jatkunut puunostokartelli olisi muodostanut yhden kilpailuoikeutta rikkovan toiminnallisen kokonaisuuden. Kilpailunrajoituslain ajallista soveltuvuutta tarkasteltiin kunkin aiheutuneen vahinkoerän osalta erikseen.²⁰⁷

Ajallisen sovellettavuuden osalta keskeistä on siis vahingon aiheutumisen ajankohta. Havu – Kalliokoski – Wikbergin mukaan vahingon aiheutumisella tarkoitetaan hetkeä, jolloin vahingonkärsijän asema on heikentynyt suhteessa siihen, mitä se olisi ollut ilman kilpailunrajoitusta.²⁰⁸ Ei ole kuitenkaan mahdollista omaksua yhtä ainoaa vahingon tapahtumisen ajankohdan määrittelyä.²⁰⁹ On tarkoituksenmukaista hyödyntää analyyttistä tarkastelutapaa, prosessikäsitystä.²¹⁰ Vahinko on yleensä useita vaiheita sisältävä tapahtuma (prosessi), eikä sitä tule ymmärtää pistemäisesti.²¹¹ Vahingon aiheutumisen hetki määrittyy eri lailla erilaisten kilpailunrajoitusvahinkojen ja eri vahingonkärsijätahojen yhteydessä. Kaikkia mahdollisia tilanteita ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista käydä läpi tämän tutkielman puitteissa. Jonkinlaisia yleisiä linjauksia voidaan silti esittää.

Havainnollistava esimerkki on vahingon aiheuttamishetken määrittely viime luvussa käsitellyssä tapauksessa KKO 2016:11. Tapauksessa vahinko ilmeni ostokartellin aiheuttamana hinnanerona (alihinta). Tällöin voidaan lähtökohtaisesti ajatella, että vahin-

---

²⁰⁵ Havu 2015, s. 107.

²⁰⁶ Kilpailulaki 6 luku 50 §.

²⁰⁷ KKO 2016:11, s. 11.

²⁰⁸ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 117.

²⁰⁹ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 14.

²¹⁰ Ks. prosessikäsitetyksen soveltamisesta kilpailunrajoituksiin Aine 2015, s. 629.

²¹¹ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 15. Ks. myös Pöyhönen 1999, s. 351-359.

ko syntyisi joko sopimuksen solmimishetkellä tai sillä hetkellä, kun osapuolet ovat täyttäneet sopimusvelvoitteensa. Havu – Kalliokoski – Wikberg huomauttavat, että vahingonkärsijälle ei tosiasiaassa ole aiheutunut vahinkoa pelkällä sopimuksen tekemisellä ja suosittelevat jälkimmäistä vaihtoehtoa.²¹² Korkein oikeus kuitenkin määrittä merkitykselliseksi vahingon *aiheuttamisajankohdaksi* sopimuksen solmimishetken, jolloin sopijapuolet ovat sitoutuneet suorituksiin. Vahinko on siis ostokartellin alihintatapauksessa aiheutunut silloin, kun puukaupassa on sovittu kauppahinnasta, mikäli kauppahinta on maksettu sovitun perusteen mukaisesti. Sitä vastoin vahingon aiheutuminen ei ole ollut riippuvainen siitä, milloin kauppahinta on kokonaan maksettu.²¹³

Korkein oikeus ei harmittavasti perustele mielenkiintoista ratkaisuaan laajemmin. Havu – Kalliokoski – Wikbergin huomio siitä, että vahinkoa ei tosiasiaassa synny vielä sopimuksen solmimisen hetkellä, on aiheellinen. On vaikea nähdä, että esimerkiksi vahingonkorvausta voisi vaatia pelkän epäedullisen sopimussitoumuksen perusteella. Vahinko ei ole sopimuksen solmimishetkellä vielä ”kypsä”. Toisaalta kiistatta jo kilpailunrajoituksen rasittamaan sopimukseen sitoutumisella on negatiivisia varallisuus oikeudellisia seurauksia tulevalle vahingonkärsijälle. ”Kypsään” vahinkoon johtava velvoite on tällöin syntynyt, riippumatta siitä milloin suoritukset tosiasiallisesti tehdään.

Korkeimman oikeuden ratkaisusta vahvistuu käsitys vahingosta prosessina, eikä vain yhtenä pisteenä. Sen mukaan vahingon voidaan jälkikäteen katsoa aiheutuneen sopimuksen tekohetkellä, kun tiedossa on, että maksut suoritettiin sovitun perusteen mukaisesti. Määritelmä on siis ehdollinen ja tarkastelutapa jälkikäteinen. Korkein oikeus käyttää samassa tarkoituksessa termejä ”vahingon aiheuttamisajankohta” ja ”vahinko on aiheutunut silloin, kun”. Vahingon aiheutuminen kilpailunrajoituslain ajallisen soveltamisen merkityksessä vaikuttaakin rinnastuvan jossain määrin vanhentumislain 7.2:ssä tarkoitettuun vahinkoon johtaneeseen tapahtumaan.²¹⁴ Vahinkoon johtanut tapahtuma on välttämätön ja ensimmäinen tosiseikka, joka sittemmin johtaa vahingon konkretisoitumiseen.²¹⁵ Korkeimman oikeuden määrittämä vahingon aiheuttamisajankohta näyttää muodostuneen samojen periaatteiden mukaisesti.

---

²¹² Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 117.

²¹³ KKO 2016:11, s. 11.

²¹⁴ Samasta korkeimman oikeuden ratkaisusta löytyy väitettä tukeva vastaajien lausuma ”Metsäliitto, Stora Enso ja UPM-Kymmene ovat muutoksenhakemuksissaan vedonneet siihen, että kilpailunrajoituslain 18 a §:ssä säädetyn kanneajan ohella on sovellettava vanhentumislain 7 §:n 2 momentin mukaista kymmenen vuoden määräaika ja että kanne on tämän vuoksi hylättävä vanhentuneena siltä osin kuin kysymys on aikaisemmin kuin 21.12.2001 *aiheutuneesta vahingosta*.” Lisätty kursivointi. KKO 2016:11, s. 21.

²¹⁵ Ks. ”vahinkoon johtaneen tapahtuman” käsitteestä Norros 2015, s. 133-138.

Vielä vaikeampi on kysymys vahingon aiheutumisen hetkestä tapauksissa, joissa vahinko ei ole liitettävissä mihinkään yksittäiseen objektiivisesti havaittavaan seikkaan, kuten sopimuksen syntymiseen.²¹⁶ Kysymys tulee esiin esimerkiksi kartellin ajaessa kilpailijan ulos markkinoilta yhdenmukaistamalla hintojaan tai muulla tavoin. Markkinoilta sulkemisesta voi aiheutua vahingonkärsijälle esimerkiksi liikevoiton menetystä. Aine on huomauttanut, että kilpailunrajoituksia ei ole perusteltua erotella yksittäisiin paloihin, vaan niitä tulisi arvioida kokonaisuutena. Kielletyn kilpailunrajoituksen vaikutukset heijastuvat markkinoihin koko sinä aikana, kun kilpailunrajoitusta sovelletaan.²¹⁷ Havu – Kalliokoski – Wikbergin mukaan vahingon aiheutumishetkenä olisi markkinoilta sulkemisen tapauksessa periaatteessa se hetki, jolloin hypoteettinen asiakas jättää sellaisen ostoksen tekemättä, jonka hän tekisi ilman kilpailunrajoitusta. Koska vahingon syntyhetken määrittäminen tällä tavoin on mahdotonta, Havu – Kalliokoski – Wikberg ehdottavat, että kyseisten vahinkojen aiheutumishetkeksi määritettäisiin kunkin vuoden osalta tilikauden päätyminen.²¹⁸

Korkeimman oikeuden ratkaisusta ei saa paljoa tukea kysymykseen siitä, miten vahingon aiheutumishetki olisi markkinoilta sulkemisen tapauksessa tehtävä. Merkittävänä erona on sopimuksen puuttuminen, jolloin vahinko aiheutuu osin täydellisen sattumanvaraisesti pitkällä aikavälillä. Ero on tehtävä siinä, voidaanko vahingon aiheutuminen jakaa perustellusti pienempiin osiin vai onko se mahdotonta. Havu – Kalliokoski – Wikbergin ehdotus siitä, että markkinoilta sulkemisen tapauksessa liikevoiton menetyksen aiheutumishetki voidaan kytkeä tilikauden päättymiseen, on kannatettava. On kuitenkin huomattava, että markkinoilta sulkemisesta voi aiheutua myös muunlaista vahinkoa, jonka aiheutumishetki määrittyy eri tavoin. Mikäli kilpailunrajoituksen rasittama liiketoiminta myydään ja kauppahinta jää pienemmäksi kuin ilman kilpailunrajoitusta, aiheutuu myyntitappio kauppasopimuksen tekohetkellä.²¹⁹

---

²¹⁶ Edellä on tosin todettu kuinka vahingon aiheutuminen ei ole sinänsä yksinkertaisemmissa alihintata-pauksissakaan yksioikoista, vaan ennemmin etenevä prosessi.

²¹⁷ Aine 2015, s. 629-630.

²¹⁸ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 119.

²¹⁹ Ks. myös Helsingin HO 31.3.2016, nro 533, diaari S 14/2868, s. 27.

5.2 Tietoisuus vahingon ilmenemisestä ja vanhentumisen alkaminen

5.2.1 Vahingon ilmenemisestä

Edellä on käsitelty kilpailunrajoituslain ajallisen soveltamisen yhteydessä kysymystä kilpailunrajoituslain mukaisesta vahingon aiheutumisen hetkestä. Käsitellystä ratkaisusta KKO 2016:11 on myös tehtävä se johtopäätelmä, että vahingon aiheutumisella tarkoitettiin tapauksessa jotain muuta kuin vahingon ilmenemistä.²²⁰

Vahingon ilmenemistä ei ole määritelty, mutta kilpailunrajoituslain 18 a §:n sanamuodosta voi päätellä, että vahingon ilmennyttyä on sen oltava myös sillä tavoin ”kypsä” ja havaittavissa, että siitä voi ainakin teoriassa saada tiedon.²²¹ Vahinko ei voi myöskään ilmetä ennen kuin se on korvauskelpoinen, sillä se olisi vastoin tietoisuuskriteerin liitettyä vaatimismahdollisuuden periaatetta.²²² Vahinko ei ollut tällä tavoin ilmentynyt vielä sopimukseen sitoutumisen hetkenä, mihin korkein oikeus määrittä vahingon aiheutumisen hetken. Ilmennyt vahinko voidaan käänteisesti määrittää korvauskelpoiseksi, konkreettisesti ja tosiasiallisesti aiheutuneeksi vahingoksi, joka on havaittavissa siten, että siitä on mahdollisuus saada tieto.

Kilpailunrajoituksesta aiheutuneet vahingot voivat kehittyä ja ilmetä eri aikoina. Näin ollen on perusteltua päätyä siihen, että välillisten vahinkojen vanheneminen alkaa ainakin useimmiten välittömiä vahinkoja myöhemmin. Ratkaisevaa on se, milloin vahingonkärsijä voi arvioida syntyneet vahingot ja esittää niitä koskevan korvausvaatimuksensa.²²³

Tiedon tosiasiallinen tai oletettu saanti (olisi pitänyt saada) vahingon ilmenemisestä käynnistää kilpailunrajoituslain mukaisen vahingonkorvauksen vanhentumisen. Vanhentumisen alkaminen edellyttää lisäksi riittävän varmaa tietoa siitä, että vahinko on johtunut kilpailulainsäädännönvastaisesta menettelystä (kielletystä kilpailunrajoituksesta), sillä ainoastaan tällöin sovelletaan kilpailunrajoituslain 18 a §:ää.²²⁴ On myös katsottu, että tieto on oltava myös vahingonaiheuttajasta.²²⁵

---

²²⁰ Vrt. Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 118, jossa samaistetaan vahingon aiheutuminen ja ilmeneminen.

²²¹ ”Vaiheittain ilmenevän vahingon osalta vanhentumisaika (voi) alkaa kulua, kun vahinko on tullut kokonaan havaittavaksi.” Komiteanmietintö 2001:4, s. 88.

²²² Lisäksi Saarnilehdon mukaan asteittain pahenevien vahinkojen katsotaan ilmenevän, kun vahinko on tullut niin merkittäväksi, että korvausvaatimuksen esittämistä voidaan pitää perusteltuna. Saarnilehto 2004, s. 25.

²²³ Aine 2015, s. 623.

²²⁴ Aine 2015, s. 619.

²²⁵ Saarnilehto 2011, s. 118 ja Aine 2015, s. 619.

5.2.2 Tiedon saannista yleensä

Vanhentumisen käynnistävää tietoisuutta on tutkittu jo edellä tapauksen KKO 2016:11 tutkimisen yhteydessä luvussa 4, eikä siinä todettua aleta tässä toistaa. On kuitenkin huomattava, että kilpailuoikeudelliset vahingonkorvaustapaukset voivat vaihdella huomattavasti. Jatkotutkimusta siis tarvitaan. KKO 2016:11:n pohjalta on löydettävissä apuja ja kehityssuuntia, joiden mukaan yleisesti sovellettavia tulkintasuosituksia voidaan esittää.

Yleissääntönä voidaan KKO 2016:11 jälkeen pitää sitä, että tietoisuus vahingon ilmenemisestä on, kun vahingonkärsijällä on tai pitäisi olla riittävä tieto kilpailunrajoituksen olemassaolosta sekä varsin luotettava tieto kilpailunrajoituksen muodostavan menettelyn tosiseikastosta, jota hän voi verrata sattuneeseen tapahtumainkulkuun. Tällöin vahingonkärsijä voi ja hänen pitää havaita itselleen aiheutunut ja ilmennyt vahinko. On vielä korostettava, ettei tietoisuus kilpailunrajoituksesta edellytä sitä, että kilpailunrajoitus olisi vahvistettu lainvoimaisella tuomiolla. Tulkintaohjetta on muokattava ja sovellettava yksittäistapauksiin sen mukaan, millainen kilpailunrajoitus on kyseessä, millaista vahinkoa siitä aiheutuu ja kenelle tuo vahinko aiheutuu.

Kartellioikeudenkäyntien saatua paljon julkisuutta ja ennakkopäätösten koskiessa niitä, on hyvä muistaa, että tiedon saannilla tai sillä, että jostain pitäisi saada tieto, tarkoitetaan konkreettisesti juuri sitä. Vanhentumisen alkaminen on siis kytkeyty ensi sijassa tiedon saantiin, eikä viranomaistoimiin. Vaikka tapauksessa KKO 2016:11 pohditut mahdolliset hetket saada tietoa kytkeytyivät viranomaistoimiin (tiedottaminen, seuraamusmaksuesitys, tuomio), mitenkään välttämättä näin ei ole. Tällä seikalla on monia vaikutuksia.

Jos kilpailunrajoitus(tutkinta) ei saa merkittävää julkisuutta, eivät muut kuin asianosaiset saa siitä mitenkään automaattisesti tietoa.²²⁶ Ihmisillä ei ole yleistä velvollisuutta seurata viranomaisten toimintaa.²²⁷ Oletettu tietoisuus voi kuitenkin muodostua juuri viranomaistoimien ja niiden saaman julkisuuden myötävaikutuksella.²²⁸ Toisaalta mikäli KKV julkistaa kilpailunrajoitusta koskevia tietoja verkkosivuillaan, mutta niistä ei

---

²²⁶ Ks. toisensuuntaisesti Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 121, joiden mukaan vahingonkärsijän voidaan edellyttää saaneen tieto viranomaisen tai tuomioistuimen ratkaisusta suoraan sillä perusteella, että päätökset ovat julkisia.

²²⁷ Norros 2015, s. 223, alaviite 624.

²²⁸ Ks. Saarnilehto 2011, s. 123.

uutisoida näkyvästi, voidaan kuitenkin mahdollisesti edellyttää, että alan asiantuntijat saavat sitä kautta tiedon.²²⁹

Toisaalta riittävän tiedon saamisen ei kaikissa tilanteissa pitäisi vaatia viranomaistoimia lainkaan, mikäli riittävän luotettavaa tietoa on muulla tavoin saatavissa. Korkeimman oikeuden ratkaisusta päätellen viranomaisen jakamalla tiedolla on merkitystä silloin, kun yksittäisen vahingonkärsijän on vaikea selvittää kilpailurikkomuksen luonnetta.²³⁰ Viranomaistiedolla on merkitystä myös, kun itse tapahtumainkulku on muutoin epäselvä.²³¹ Tilanne on tällainen oletettavasti jopa useimmissa tapauksissa.

Voidaan kuitenkin ajatella poikkeuksellisia tilanteita, joissa vahingonkärsijä on muutoin tarkkaan tietoinen kilpailusääntöjä rikkovan menettelyn sisällöstä. Hän voi olla mukana kilpailunrajoituksessa²³² tai saada tiedon suoraan esimerkiksi kilpailunrajoitukseen osallistuneen yrityksen työntekijältä²³³. Mikäli tällöin kilpailunrajoituksen tosiseikasto on riittävän luotettavalla tavalla ja riittävän laajasti vahingonkärsijän tiedossa, eikä menettelyn kilpailuoikeutta rikkovasta luonteesta ole epäselvyyttä, ei viranomaistoimien puutteella voi olla tiedon saannin kannalta enää merkitystä vanhentumisen alkamista lykäävästi.

5.2.3 Erialaisten kilpailunrajoitusten merkitys

Kilpailunrajoituksen luonteella on merkitystä arvioinnissa. Aine on huomauttanut, että vahingonkärsijöiltä ei voida edellyttää yleistä kykyä luokitella ja tunnistaa markkinoilla kohtaamiaan menettelyitä kilpailunrajoituksiksi. Huomio liittyy kilpailunrajoituksia koskevan tosiseikaston puutteellisen saatavuuden ohella kilpailunrajoitusvahinkojen komplisoituun luonteeseen.²³⁴ Toisaalta voidaan nostaa esiin yleinen periaate siitä, että jokainen tuntee lain. Kilpailulainsäädännön nykyinen malli perustuu juuri yritysten it-

---

²²⁹ Tällaista erityistä asiantuntijuutta voi olla esimerkiksi suuryrityksillä, alan etujärjestöillä tai valtiolla. Ks. tutkielman kappale 5.2.4.

²³⁰ KKO 2016:11, s. 15.

²³¹ Samoin Norros 2015, s. 228.

²³² EU-oikeuskäytännön mukaan kaikilla, myös kilpailunrajoitukseen osallisella, on oikeus vaatia vahingonkorvausta. Ks. yhdistetyt asiat C-295/04 – C-298/04: Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA, Antonio Cannito v. Fondiaria Sai SpA and Nicolò Tricarico and Pasqualina Murgolo v. Assitalia SpA, (2006) ECR I 6619.

²³³ Tällöin on arvioitava myös tiedon luotettavuutta. Siis esimerkiksi sitä, onko asiasta asiakirjanäyttöä.

²³⁴ Aine 2015, s. 621.

sesääntelyyn.²³⁵ Yritysten oletetaan tuntevan kilpailusääntöjen sisältö²³⁶ ja niiden tulee kyetä soveltamaan säännöksiä omaan toimintaansa. Tämä ilmenee esimerkiksi siten, että väite kilpailusääntöjen tuntemattomuudesta ei poista tuottamusta.²³⁷

Voidaan siis ajatella, että myös samassa asemassa olevan ja samalla asiantuntijuudella varustetun vahingonkärsijän tulisi yhtä lailla kyetä tunnistamaan kohtaamansa menettely kilpailunrajoitukseksi, mikäli hänellä on asiasta riittävät tosiseikat tiedossaan. Vanhentumissääntöjen yleinen lähtökohta on se, että oikeussääntöä koskeva tietämättömyys ei lykkää vanhentumisajan alkamista.²³⁸ On kuitenkin korostettava, että aiemmin esitetyllä tavalla tällaista riittävän luotettavaa tietoa tosiseikastosta on ilman viranomaistointia mahdollista saada vain poikkeuksellisesti.

On toisaalta selvää, että vahingonkärsijän kyky havaita kohtaamansa menettely kilpailunrajoitukseksi (sen jälkeen kun hänellä on tiedossaan riittävät tosiseikat) riippuu myös siitä, kuinka selkeästi menettely on kilpailulakien vastaista. Periaate on sama silloin kun vahingonaiheuttajan tuottamusta voidaan arvioida toisin, mikäli kilpailusääntö on epäselvä tai tulkinnanvarainen.²³⁹ Rajanvetoa voidaan tehdä ainakin paljaiden kilpailunrajoitusten ja muiden kilpailunrajoitusten suhteen. Arviointiasteikko on liukuva. Mitä selkeämmin menettelyssä on kyse kilpailunrajoituksesta, sitä helpommin ”olisi pitänyt tietää” -kriteeri täyttyy menettelyn kilpailuoikeutta rikkovan luonteen osalta, jos menettelyn tosiseikasto on tiedossa.

Arviointi linkittyy edellisessä kappaleessa esitettyyn. Mikäli menettelyn kilpailuoikeutta rikkova luonne on niin epäselvä, ettei vahingonkärsijän voida kohtuudella olettaa saavan siitä riittävän varmaa tietoa senkään jälkeen, kun hänellä on menettelyn tosiseikasto muutoin tiedossaan, viranomaisen kannanotolla on merkitystä, eikä vanhentuminen voi alkaa ennen sitä. Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2016:11 merkitystä annettiin tältä osin myös vahingonkärsijän henkilölle.

---

²³⁵ Kilpailunrajoituslain uudistuksesta 1.5.2004 lähtien yritysten on oletettu olevan kykeneviä arvioimaan sopimustensa ja toimintansa lainmukaisuutta. Määttä 2004, s. 31.

²³⁶ Kanniainen – Saraste – Tammelin 2006, s. 422.

²³⁷ Kanniainen – Saraste – Tammelin 2006, s. 422.

²³⁸ Ks. Norros 2015, s. 233 koskien yleistä vanhentumisaikaa. Ks. myös HE 187/2002 vp, s. 50: ”Yleisten sääntöjen mukaan ei ole mahdollista vedota omaksi edukseen siihen, ettei tiedä lain sisältöä. Esimerkiksi tuotteen puutteellisesta turvallisuudesta vahinkoa kärsinyt ei voi vedota siihen, ettei ole tuntenut tuotevastuulakia, joka määrittää korvausvelvollisten piirin.”

²³⁹ Kanniainen – Saraste – Tammelin 2006, s. 422.

5.2.4 Erilaisten vahingonkärsijöiden merkitys

Jo 4 luvun oikeustapa-analyysin yhteydessä on tutkittu vahingonkärsijän henkilön vaikutusta vanhentumisen alkamiseen.²⁴⁰ Vahingonkärsijän henkilöllä on siis merkitystä, kun arvioidaan milloin vahingonkärsijällä on pitänyt olla tietoa jostakin seikasta. Esimerkiksi vahingonkärsijän asiantuntijuus otetaan huomioon tietoisuus-kriteerin täyttymisarviota löyhentävästi.²⁴¹ Kilpailunrajoituslain mukaan arvioitavaksi tulevat vain elinkeinonharjoittajien kärsimät kilpailunrajoitusvahingot. Vaikka pienetkin elinkeinonharjoittajat eivät perinteisesti saa samanlaista erityissuojaa sopimussuhteissa kuin esimerkiksi kuluttajat, voidaan arvioinnissa kuitenkin ottaa huomioon eri elinkeinonharjoittajien erityinen asiantuntijuus tai vastaavasti erityinen suojan tarve.

Metsäkartellin tyyppistä tapausta esimerkkinä pitäen voidaan ajatella, että yksityinen puukauppaa silloin tällöin harjoittava metsänomistaja on eri asemassa kuin valtion liikelaitos Metsähallitus. Arviointi linkittyy jälleen kaikkeen edellä esitettyyn. Vaikka ihmisillä ei ole yleistä velvollisuutta seurata viranomaisten toimintaa tai tiedottamista, voidaan ajatella, että Metsähallitus saa jo yksin tietojen julkistamisen perusteella niistä tiedon, sillä yksi sen tehtävistä on seurata metsäalaa liittyviä viranomaistoimia. Sen sijaan ei voida välttämättä edellyttää, että yksityinen metsänomistaja seuraisi KKV:n tiedottamista.²⁴²

Toiseksi vahingonkärsijän henkilöllä on vaikutusta, kun arvioidaan sitä, milloin vahingonkärsijän on tunnistettava kohtaamansa menettely kilpailunrajoitukseksi, kun hän on riittävän tietoinen menettelyn tosiseikastosta. Vaikka yleisperiaatteena on se, että jokainen tuntee lain, tästä voidaan poiketa, mikäli yksittäistapaus niin vaatii. Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2016:11 kiinnitettiin huomiota siihen, että yksittäisen puunmyyjän oli vaikeaa selvittää kilpailurikkomuksen luonnetta. Hän tuli tietoiseksi menettelyn kielletystä luonteesta viranomaisen kannanoton perusteella.

Kolmanneksi arviointi on erilaista suorien vahingonkärsijöiden ja muiden kesken. Esimerkiksi siirretystä vahingosta (passing on) tai sateenvarjoefektistä (umbrella effect²⁴³)

---

²⁴⁰ Ks. tutkielman luku 4.3.2.

²⁴¹ Ks. KKO 2012:18, jossa Verohallinnon erityinen asiantuntijuus otettiin huomioon sen asemaa heikentävästi.

²⁴² Sen sijaan tapahtuneen saama julkisuus merkitsi, että myös seuraamusmaksuesitys tuli yksityisten metsänomistajien tietoon.

²⁴³ ”Sateenvarjo-vaikutus tarkoittaa tilannetta, jossa kartelliin osallistujilta vaaditaan korvausta myös siitä vahingosta, jonka on aiheuttanut kartellin ulkopuolinen, joka on kohonneiden markkinahintojen varjolla nostanut omien tuotteidensa hintoja enemmän kuin se olisi nostanut ilman kartellia. Näissä tapauksissa

kärsineen voi olla huomattavasti vaikeampi saada riittävää tietoa vahingon ilmenemisestä verrattua suoriin vahingonkärsijöihin. Tällöin vähintäänkin riittävän tosiseikaston laajuus laajenee käsittämään kilpailunrajoitusmenettelyn lisäksi sen menettelyn, joka on johtanut välillisesti vahingon syntymiseen. Eli esimerkiksi siirretyn vahingon tapauksessa tieto olisi oltava siitä, onko ensivahingonkärsijä siirtänyt vahinkoa eteenpäin. Vastaavasti sateenkaarivahinkojen tapauksessa tieto tulisi olla siitä, millä tavoin kartelliin kuulumattomien yritysten hinnoitteluun kartelli on vaikuttanut. Samalla kun syyhteyden arviointi vaikeutuu ja vahingonkorvauksen yleiset edellytykset heikentyvät, on perusteltua, että myös tietoisuuskriteeri joustaa samassa suhteessa vaatimisperiaatteen mukaisesti.

Neljänneksi Aineen mukaan merkitystä voidaan antaa sille, mikäli vahingonkärsijällä on riippuvainen asema vahingonaiheuttajasta. Tällöin vanhentuminen ei alkaisi tietoisuudesta huolimatta, sillä vahingonkärsijällä ei tosiasiallisesti olisi mahdollisuutta vahingonkorvauskanteen nostamiseen ja vanhentumisen katkaisuun.²⁴⁴ Näkökanta on mahdollinen, mutta siihen on suhtauduttava varoen, sillä suoraa lainsäädännöllistä tukea ei ole. Yksittäistapauksessa perustelu voisi onnistua EU:n tehokkuusperiaatteeseen vedoten.

5.3 Yhteenveto ja arviointia

Edellä on esitetty oikeuskäytännön perusteella yleissäännön olevan, että riittävä tietoisuus vahingon ilmenemisestä on, kun vahingonkärsijällä on tai pitäisi olla riittävä tieto kilpailunrajoituksen olemassaolosta sekä varsin luotettava tieto kilpailunrajoituksen muodostavan menettelyn tosiseikastosta, jota hän voi verrata siten sattuneeseen tapahtumainkulkuun ja havaita itselleen aiheutuneen vahingon. Tästä hetkestä alkaa kilpailunrajoituslain mukainen kanneaika ja vanhentuminen.

Edellä on havaittu kuinka yleissääntöä sovellettaessa on otettava joustavasti huomioon useita seikkoja. Nämä seikat liittyvät erilaisiin vahinkoihin, kilpailua rajoittavan menettelyn tosiseikastoon, erilaisiin kilpailunrajoituksiin ja vahingonkärsijöihin. Eikä tämäkään luettelo ole missään määrin tyhjentävä. Vaikka vanhentumissäännöissä tulisi pyrkiä selkeyteen, tietoisuuden soveltaminen tuo lainsoveltamiseen merkittävää joustavuut-

---

kartelli nostaa muidenkin hintatasoa ja tästä aiheutuu vahinkoa, josta halutaan korvausta kartelliyrityksiltä.” HE 83/2016 vp, s. 42.

²⁴⁴ Aine 2015, s. 623.

ta ja sen mukana haastetta niin käytännön lakimiehille, tuomareille kuin oikeustieteen harjoittajillekin. Oletettuun tietoisuuteen vaikuttavat seikat ovat monelta osin päällekkäisiä ja risteäviä. Täten arvioinnin on oltava kokonaisvaltaista punnintaa. Tarvitaan lisää oikeuskäytäntöä selkeyttämään oikeustilaa erilaisten vanhentumistilanteiden osalta.

6. Kilpailulain kaksiportainen vanhentuminen

6.1 Yleistä

Kilpailunrajoituslain korvanneen kilpailulain 20.3 §:n mukaan oikeus korvaukseen vanhentuu, jollei korvauskannetta ole pantu vireille kymmenen vuoden kuluessa siitä päivästä, jona rikkominen tapahtui, tai jatkettun rikkomisen osalta kymmenen vuoden kuluessa siitä päivästä, jona rikkominen päättyi. Jos korvausvaatimus perustuu kilpailunrajoitukseen, jonka Kilpailu- ja kuluttajavirasto on päätöksellään todennut 1 momentissa tarkoitetun kiellon vastaiseksi tai josta se on tehnyt markkinaoikeudelle esityksen seuraamusmaksun määräämiseksi, oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan katsota vanhentuneeksi, ennen kuin on kulunut yksi vuosi siitä, kun asiassa annettu ratkaisu sai lainvoiman.

Kilpailulain vanhentumissäännös poikkeaa perustavanlaatuisella tavalla edeltävän kilpailunrajoituslain 18 a §:n säännöksestä.²⁴⁵ Sitä, samoin kuin koko vahingonkorvaussäännöstä, sovelletaan nyt elinkeinonharjoittajien sijaan kaikkiin mahdollisiin vahingonkärtsijöihin. Kanneaika on pidennetty kymmeneen vuoteen viiden sijaan. Vanhentumisen alkamista ei ole kytketty tietoisuuteen vahingon ilmenemisestä, vaan kilpailurikkomuksen tapahtumispäivään ja jatkettun rikkomisen osalta sen päättymispäivään. Lainsäätäjän tarkoituksena on ollut ennen kaikkea selkeyttää vanhentumisajan alkamista verrattuna aiempaan oikeustilaan.

Lisäksi vanhentumissäännös on kaksiportainen, siinä missä kilpailunrajoituslain vanhentumissäännös oli yksiportainen. Säännöksen kaksiportaisuuden on tarkoitus mahdollistaa se, että vahingonkärtsijällä on aina joka tapauksessa mahdollisuus odottaa kilpailurikkomusasian julkisessa täytäntöönpanossa annettavaa lainvoimaista päätöstä ilman, että kanneoikeus vanhenee ennen sitä. Näillä muutoksilla on pyritty korjaamaan niitä

---

²⁴⁵ Ks. kilpailunrajoituslain mukaisesta vanhentumisesta tutkielman luvut 4 ja 5.

vaikeuksia, joihin erityisesti kantajat ovat törmänneet kilpailunrajoituslain mukaisen vanhentumisen soveltamisen kanssa.

6.2 Ajallinen soveltaminen

Kilpailulaki tuli voimaan 1.11.2011. Lain 50 §:n voimaantulosäännöksen mukaan ennen lain voimaantuloa tapahtuneisiin kilpailurikkomuksiin sovelletaan tuolloin voimassa olleita säännöksiä. Hallituksen esityksen mukaan voimaantulosäännöstä sovelletaan myös kilpailunrajoitusvahinkoihin.²⁴⁶ Jatkuvien kilpailunrajoitusten osalta todetaan, että jos kilpailurikkomus on alkanut kilpailunrajoituslain aikana ja jatkunut kilpailulain voimaantulon jälkeen, kilpailunrajoituslain aikaiseen rikkomukseen sovelletaan sen säännöksiä ja 1.11.2011 jälkeen tapahtuneeseen osaan rikkomuksesta sovelletaan kilpailulain säännöksiä.²⁴⁷ Tämä vastaa vahingonkorvausoikeudessa yleisesti sovellettavaa pääsääntöä.²⁴⁸

Kilpailulain ajallista soveltamista lienee tulkittava samoista lähtökohdista kuin korkein oikeus tulkitsi kilpailunrajoituslain soveltamista tapauksessa KKO 2016:11.²⁴⁹ Ajallisen soveltamisen kannalta keskeistä on tällöin paitsi kilpailurikkomuksen tapahtuminen, myös vahingon aiheutumisen hetki. Molempien on täytynyt tapahtua kilpailulain voimaantulon jälkeen, jotta kilpailulakia sovelletaan. On huomattava, että näiden hetkien määrittäminen on monesti tulkinnanvaraista.

Mielenkiintoisen tulkintapähkinän muodostavat tilanteet, jossa kilpailunrajoitus on päätynyt ennen lain voimaantuloa (esimerkiksi määräävän markkina-aseman väärinkäyttö), mutta vahingon aiheutuminen tapahtuu lain voimaantulon jälkeen esimerkiksi tilinpäätöksen hetkellä.²⁵⁰ Tilanteen voi ratkaista tulkinnalla joko niin, että katsotaan kilpailunrajoituksen tosiasiallisesti jatkuvan niin kauan kuin siitä aiheutuu vahinkoa tai sitten sovelletaan pääsäännön mukaan kilpailunrajoituslakia, kun kilpailulakia ei ole tarkoitus soveltaa taannehtivasti.

---

²⁴⁶ HE 88/2010 vp, s. 83.

²⁴⁷ HE 88/2010 vp, s. 83.

²⁴⁸ HE 88/2010 vp, s. 83.

²⁴⁹ Ks. tutkielman kappale 5.1.

²⁵⁰ Ks. tutkielman kappale 5.1.

Kilpailunrajoituksen päättymisen hetki on erittäin merkityksellinen paitsi lain ajallisen soveltamisen vuoksi, myös siksi, että kilpailulain mukainen vanhentumisen alkaminen on kytketty siihen. Tärkeää kysymystä käsitellään seuraavaksi.

6.3 Rikkomushetkeen tai jatkettun rikkomuksen päättymishetkeen perustuva vanhentumisaika

6.3.1 Jatkettu kilpailurikkomus suhteessa eri vahingonkärsijöihin

Vaikka kilpailulailla on merkittävästi selkeytetty kilpailunrajoituslain aikaista oikeustilaa, säännös jättää yhä tilaa tulkintakysymyksille. Aineen mukaan ongelmallista voi olla erityisesti jaottelu yksittäisiin kilpailurikkomuksiin ja jatkettuihin kilpailurikkomuksiin.²⁵¹ Koska vanhentumisen alkaminen lasketaan yksittäisen kilpailurikkomuksen tapahtumisesta tai jatkettun kilpailurikkomuksen päättymisestä, ero vanhentumisajoissa voi olla yksittäistapauksessa todella merkittävä.

Virtasen ja Stenborgin mukaan jatkuvasta menettelystä on kyse vain, jos osapuolet ovat erilaisin toimenpitein pyrkineet esimerkiksi rajoittamaan kilpailua tietyillä markkinoilla ja toiminta on muodostanut tietynlaisen kokonaissuunnitelman.²⁵² Aineen mukaan arvio siitä, onko erillisiä kilpailurikkomuksia pidettävä yhtenä jatkuvana kilpailurikkomuksena, on tehtävä kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon rikkomusten asiallinen, henkilöllinen ja ajallinen yhteys.²⁵³ Harkinnassa olisi syytä hyödyntää julkisoikeudellisessa täytäntöönpanossa annettuja ratkaisuja, mikäli sellaisia on saatavissa konkreettisessa tapauksessa.²⁵⁴ Yleisemminkin julkisoikeudellisen täytäntöönpanon soveltamiskäytännöstä voi hakea suuntaviivoja jatkuvan kilpailurikkomuksen määrittämiseen. On kuitenkin mahdollista, että julkisen täytäntöönpanon ja siviilioikeudellisen vanhentumisasian tarkastelunäkökulmat eroavat jossain määrin toisistaan.²⁵⁵

Aineen mukaan arvioinnin asiallinen yhteys muodostuu rikkomuksen taustalla olevasta yhteisestä tavoitteesta tai mahdollisesta kokonaisjärjestelystä.²⁵⁶ Henkilöllinen yhteys

---

²⁵¹ Aine 2015, s. 617.

²⁵² Virtanen – Stenborg 2016, s. 98. Ks. myös yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P: Aalborg Portland A/S ym. v. Euroopan yhteisöjen komissio, (2004) ECR I 123.

²⁵³ Aine 2015, s. 617.

²⁵⁴ Aine 2015, s. 617-618.

²⁵⁵ Aine 2015, s. 617.

²⁵⁶ Aine 2015, s. 617.

merkitsee, että rikkomusten kohdistuminen samoihin tahoihin voimistaa lähtökohtaisesti niiden keskinäistä yhteyttä.²⁵⁷ Ajallinen yhteys merkitsee, että lähtökohtaisesti mitä pidempi väli rikkomusten välillä on, sitä vaikeampi on mieltää niitä yhdeksi rikkomukseksi.²⁵⁸

Voidaan pohtia, tuleeko jatkuvan kilpailurikkomuksen arviointi tehdä yleisnäkökulmasta vai pitäisikö se ankkuroida konkreettiseen vahingonkärsijään. Kilpailulain korvaussäännös poikkeaa toisaalta kirjoitusasultaan esimerkiksi vanhentumislain 2 luvun 1 pykälästä, jonka mukaan joka tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttaa *toiselle* vahingon, on velvollinen korvaamaan sen, jollei siitä, mitä tässä laissa säädetään, muuta johdu. Kilpailulaissa ei suoraan viitata vahingon subjettiin, mutta on selvää, että sellainen on olemassa. Vahinko aiheutuu aina jollekin. Samoin kilpailulain 20.3 §:n ”oikeus korvaukseen vanhentuu...” tarkoittaa, että vahingonkärsijän oikeus korvaukseen vanhentuu.

Näkökulmalla on merkitystä henkilöllisen yhteyden vaatimusta sovellettaessa. Kilpailulain 20.3 § koskee vahingonkärsijän korvausoikeuden vanhentumista. Mikäli kilpailulain 20.3 §:ssä tarkoitettua jatkettua rikkomusta tulkittaisiin siten, että vaaditaan rikkomusten jatkuneen samaa vahingonkärsijää kohtaan, päädytään huomattavasti erilaisiin soveltamisratkaisuihin kuin, jos kilpailunrajoitus otetaan kokonaisuutena huomioon.

Esimerkkinä voi ajatella tilannetta, jossa kartelli toimii 10 vuotta siten, että asiallinen ja ajallinen yhteys täyttyvät. Kilpailija A joutuu poistumaan kartellin vuoksi markkinoilta kartellin toimittua 5 vuotta, jolloin hänelle aiheutuu vahinkoa, mutta kilpailurikkomus ei tämän jälkeen enää kohdistu A:han. Kilpailija B joutuu poistumaan kartellin vuoksi markkinoilta, kun kartelli on toiminut 10 vuotta, jonka jälkeen kartelli paljastuu ja päättyy.

A päättää nostaa vahingonkorvauskanteen kärsimistään vahingoista, jolloin pohdittavaksi tulee, milloin jatkettu rikkomus tapauksessa päättyi.

Ensimmäisen tulkintavaihtoehdon mukaan kilpailuoikeuden jatkettu rikkominen päättyi A:n korvausoikeutta määritettäessä siihen, kun kartelli päättyi kokonaisuudessaan. Tällöin A:n kanneaika alkaa samaan aikaan kuin B:n kanneaika.

Toisen tulkintavaihtoehdon mukaan kilpailuoikeuden jatkettu rikkominen päättyi A:n korvausoikeutta määritettäessä siihen, kun kilpailuoikeutta ei rikottu enää A:ta kohtaan. A:n kanneaika alkaa 5 vuotta B:n kanneaikaa aikaisemmin.

Sinänsä kilpailuoikeudellisen soveltamisjärjestelmän yhtenäisyys puoltaisi ensimmäisen tulkintavaihtoehdon omaksumista, sillä siten jatkuva rikkomus ymmärretään julkisoikeudellisessa täytäntöönpanossa. Toisaalta julkisoikeudesta täytäntöönpanossa määritetään vain kilpailunrajoitus suhteessa markkinoihin, eikä yksittäiseen vahingonkärsijään.

---

²⁵⁷ Aine 2015, s. 617.

²⁵⁸ Aine 2015, s. 617.

Vanhentuminen taas on lähtökohtaisesti ratkaistava jokaisen vahingonkärsijän korvausoikeuden kohdalla erikseen, mikä puoltaisi toista tulkintavaihtoehtoa. Vielä mahdollisuus nostaa kanne aina lainvoimaisen julkisoikeudellisen päätöksen jälkeen puoltaa sitä, että jatkettun rikkomuksen käsitettä voidaan tulkita tiukastikin ilman että EU-oikeudellinen tehokkuusperiaate muodostuu esteeksi.

Kuitenkin kun ”jatkettu rikkomus” on saanut kilpailuoikeudessa jokseenkin eriytyneen merkityssisällön ja sitä on vakiintuneesti sovellettu järjestelmätason näkökulmasta (markkinoista) käsin, vaatisi painavia perusteluja valita jälkimmäinen tulkintavaihtoehto. Kun ensimmäinen tulkintavaihtoehto vielä toteuttaa paremmin kilpailuoikeuden yleisiä tavoitteita ja johtaa selkeämpään lopputulokseen, on se lähtökohtaisesti sovellettava tulkintamalli. Oikeuskäytäntöä kysymyksestä ei kuitenkaan ole.

6.3.2 Jatkettu kilpailurikkomus suhteessa eri vahingonaiheuttajiin

Jatketun menettelyn problematiikkaan liittyy myös kysymys jatkettun kilpailurikkomuksen päättymishetkestä suhteessa eri vahingonaiheuttajiin. Ongelmaan nivoutuu myös kysymys yhteisvelkasuhteesta. Nimittäin lähtökohtaisesti jos kilpailunrajoituksen toteuttamiseen on osallistunut useita tahoja, kaikki ovat yhteisvastuussa aiheuttamastaan vahingosta.²⁵⁹ Kilpailulain (ja kilpailunrajoituslain) korvaussäännöksiin sovelletaan täydentävästi vahingonkorvauslain 6 lukua korvausvastuun jakautumisesta. Yhteisvastuu tarkoittaa lähtökohtaisesti sitä, että kukin velallinen on vastuussa koko korvausmäärästä täyteen määrään asti ja keskinäisessä suhteessaan velalliset vastaavat velasta oman syyllisyytensä mukaisessa suhteessa.

Vanhentumislaisissa on säännös yhteisen velan vanhentumisesta, jota sovelletaan täydentävästi kilpailulain 20 §:n mukaiseen korvausvelan vanhentumiseen. Vanhentumislain 19.1 §:n mukaan jos velallisia on useita vanhentumisaika lasketaan jokaisen velallisen osalta erikseen. Yhteisvelan vanhentumisen seurauksista jonkin yhteisvelallisen osalta säädetään puolestaan vanhentumislain 19.2 §:ssä: Jos velalliset vastaavat yhteisvastuullisesti samasta velasta ja velka vanhentuu jonkun velallisen osalta, kukin jäljelle jäävistä

---

²⁵⁹ Havu – Kalliokoski – Wikberg 2010, s. 86.

velallisista vastaa vain oman osuutensa suorittamisesta.²⁶⁰ Tällöin yhteisvastuu hajautuu kunkin jäljelle jäävän velallisen osittaiseksi vastuuksi.²⁶¹

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2013:8 seuraamusmaksuesityksen määräaika laskettiin erikseen kunkin kilpailunrajoitukseen osallistuneen elinkeinonharjoittajan osalta. Määräaika lähti juoksemaan siitä, kun kyseinen elinkeinonharjoittaja oli luopunut kilpailunrajoituksesta.²⁶²

Tapauksessa kysymys oli muun muassa siitä, miten arvioidaan tilannetta, jossa kilpailunrajoitus on jatkunut pitkään, mutta eri elinkeinonharjoittajat ovat osallistuneet jatkettuun kilpailunrajoitukseen eri pituisia aikoja. Tapauksessa jouduttiin ottamaan kantaa siihen, onko seuraamusmaksuesitys vanhentunut eri ajankohtina samaan kilpailunrajoitukseen osallistuneiden elinkeinonharjoittajien kesken.

Sovellettava laki oli tapauksessa kilpailunrajoituslain 22 §, jonka mukaan seuraamusmaksua ei saa määrätä, ellei esitystä markkinaoikeudelle ole tehty viidessä vuodessa siitä, kun kilpailunrajoituksen voimassaolo on lakannut. KHO:n mukaan kohtaa on tulkittava siten, että mikäli elinkeinonharjoittajan kilpailunrajoituslain vastaiset menettelyt liittyvät yhteen siten, että ne muodostavat yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailunrikkomuksen, on kilpailunrajoituslain 22 §:ssä säädetyn viiden vuoden määräajan katsottava alkavan kulua neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2988/74 1 artiklan 2 kohtaa vastaavalla tavalla viimeisen kokonaisuuteen liittyvän menettelyn päättymisestä.

Tapauksessa kysymys oli lähtökohtaisesti yhtenä kokonaisuutena pidettävästä kilpailunrajoituksesta. Jokainen useiden vuosien ajanjaksolla ilmenneeseen kilpailunrajoitukseen jossakin vaiheessa osallistunut huoltoliike ei kuitenkaan ollut pelkästään tämän vuoksi vastuussa kilpailunrajoituksesta koko sen kestoajalta.²⁶³

Vaikka ratkaisu koskee julkisoikeudellista täytäntöönpanoa ja siinä sovelletaan kilpailunrajoituslakia, ovat sen kannanotot merkittäviä myös vahingonkorvausvelan vanhentumisen kannalta. Ratkaisun perusteella muodostuu käsitys, että yhdestä kokonaisuudesta muodostuvaa tai jatkettua kilpailunrajoitusta ei tule ymmärtää kaavamaisesti, vaan kyseessä on dynaaminen käsite. Vaikka kilpailunrajoituksessa olisi kyse yhdestä kokonaisuudesta, on yksittäinen rikkoja vastuussa kilpailunrajoituksesta vain oman rikkomuksensa ajalta, mikäli tällainen erottelu on tehtävissä.²⁶⁴

Kilpailulain 20.3 §:n mukaan oikeus vahingonkorvaukseen vanhentuu, jollei korvauskannetta ole pantu vireille jatkettuna rikkomisen osalta kymmenen vuoden kuluessa siitä

---

²⁶⁰ Ks. soveltamisesta esimerkiksi ratkaisu asvalttikartelliasiaassa Helsingin KO 28.11.2013, L 09/10623, s. 236.

²⁶¹ Ks. Norros 2015, s. 5.

²⁶² KHO 2013:8

²⁶³ KHO 2013:8.

²⁶⁴ Samoin ilmeisesti jossakin asvalttikartelliratkaisussa, sillä kilpailunrajoitusvahinkolakia koskevasta hallituksen esityksestä löytyy seuraava lausuma: ”Asvalttikartellipäätöksessä käsiteltiin myös vanhentumisen vaikutusta yhteisvastuuseen. Helsingin käräjäoikeus katsoi, että vastaajat olivat yhteisvastuussa rikkomuksen aiheuttamasta vahingosta kukin rikkomukseen osallistumisensa ajalta.” HE 83/2016 vp, s. 47.

päivästä, jona rikkominen päättyi. KHO 2013:8 ratkaisusta omaksutun tulkinnan mukaan jatkettuna rikkomisen päättymishetki määrittyisi erikseen jokaisen kilpailunrajoitukseen syyllistyneen kesken ainakin tietyissä tapauksissa.²⁶⁵ Tällöin samastakin kilpailunrajoituskokonaisuudesta johtuvat korvaukset voisivat vanhentua eri aikoina eri velallisiin nähden riippuen siitä, minä ajankohtana jatkettu rikkominen on kunkin velallisen osalta päättynyt. Edellä mainitusti vanhentuminen lasketaan kunkin velallisen kohdalta erikseen myös yhteisvelkojen osalta.

6.4 Seurannaiskanteille varattu erityinen vanhentumisaika

Kilpailuoikeudelliset vahingonkorvauskanteet perustuvat usein käytännössä KKV:n, markkinaoikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden antamiin ratkaisuihin.²⁶⁶ Kilpailulain 20.3 §:n mukaan jos korvausvaatimus perustuu kilpailunrajoitukseen, jonka Kilpailu- ja kuluttajavirasto on päätöksellään²⁶⁷ todennut kilpailulakien vastaiseksi tai josta se on tehnyt markkinaoikeudelle esityksen seuraamusmaksun määräämiseksi, oikeutta korvaukseen ei katsota vanhentuneeksi, ennen kuin on kulunut yksi vuosi siitä, kun asiassa annettu ratkaisu sai lainvoiman.

Kilpailulaissa omaksutun erityisen yhden vuoden vanhentumisajan on tarkoitus mahdollistaa, että kilpailuasialla tulisi tarvittaessa käsiteltävä julkisessa täytäntöönpanojärjestelmässä ennen vahingonkorvauskanteen nostamista. Vahingonkorvauskanteiden nostaminen ennakolta varmuuden vuoksi ei olisi enää tarpeen.²⁶⁸

Aine huomauttaa, että säännöksen sanamuodossa on lähdetty korostuneen kansallisesta näkökulmasta, eikä säännöksen selkeää sanamuotoa ole mahdollista ohittaa.²⁶⁹ Tällöin yhden vuoden erityinen vanhentumisaika koskee nimenomaisesti vain kansallisten viranomaisten päätöksiä, eikä esimerkiksi komission tai EU:n tuomioistuimen ratkaisuja.

---

²⁶⁵ Julkisoikeudellisissa prosessissa kilpailuviranomaisten on osoitettava kielletyn yhteistyön laajuus eli se, onko jokin yritys osallistunut kaikkeen kilpailua rajoittavaan toimintaan vai ei. Virtanen – Stenberg 2016, s. 96.

²⁶⁶ HE 88/2010 vp, s. 41 ja 67.

²⁶⁷ Seuraamusmaksuesityksen lisäksi kilpailunrajoitus voidaan todeta kilpailulain 9 §:n mukaisessa määräyksessä lopettavaksi kilpailunrajoitus. Sen sijaan lopullisessakaan 10 §:n sitoumuspäätöksessä ei todeta kilpailunrajoitusta. Ks. HE 83/2016 vp, s. 63.

²⁶⁸ HE 88/2010 vp, s. 41 ja 67. Vrt. tutkielmassa kilpailunrajoituslain mukaisesta vanhentumisesta luvussa 5 esitetty.

²⁶⁹ Aine 2015, s. 618.

Hallituksen esityksen mukaan säännöstä on tulkittava niin, että vaikka oikeus korvaukseen olisi kilpailurikkomuksen tapahtumisesta laskettavan kymmenen vuoden vanhentumisajan mukaan vanhentunut, vanhentumisaika voi KKV:n lainvoimaisen päätöksen jälkeen jatkua, kunnes erityinen yhden vuoden takaraja tulee vastaan.²⁷⁰ Yhden vuoden vanhentumisaika voi jopa alkaa uudelleen KKV:n tai tuomioistuimen ratkaisun saatua lainvoiman, jos kymmenen vuoden vanhentumisaika oli sitä ennen kulunut umpeen.²⁷¹ Kantajalla on kuitenkin aina käytettävissään kymmenen vuoden kanneaika kokonaisuudessaan, vaikka erityinen vuoden määräaika päättyisi ennen sitä.²⁷²

Näillä laskusäännöillä erityisen yhden vuoden vanhentumisajan soveltaminen on yksinkertaisissa tapauksissa selkeää, eikä säännöstä olekaan kotimaisessa oikeuskirjallisuudessa problematisoitu edellä esitettyä laajemmin. Ulkomaisessa oikeuskirjallisuudessa²⁷³ ja oikeuskäytännössä on kuitenkin huomattu tiettyjä soveltamisongelmia vastaavien säännösten kanssa.

Ongelmallista on ollut ainakin se, miten määritetään lainvoimainen ratkaisu kilpailurikkomusasiassa suhteessa eri asianosaisiin. Määritelmä on helppo silloin kun kaikki asianosaiset valittavat tai jättävät valittamatta. Eteen voi kuitenkin tulla tilanne, jossa vain osa asianosaisista valittaa. Toisaalta on tyypillinen tilanne, että seuraamusmaksusta vapautettu kartellijäsen ei ole enää varsinainen osapuoli seuraamusmaksuesitystä seuraavassa prosessissa, vaan sen osalta lainvoimaiseksi jää päätös seuraamusmaksusta vapauttamisesta, josta osallistuminen kilpailunrajoitukseen ilmenee.

Erikseen on myös huomioitava tilanne, jossa valitus kohdistuu vain seuraamusmaksun määrään tai muulla tavoin vain osaan ratkaisua. Suomalaisessa hallintoprosessissa ratkaisun lainvoimaisuus ei ole mitenkään jäykkä käsite, vaan ratkaisu saa valitusten perusteella lainvoiman eri asteisesti. Voidaan puhua ratkaisun yksipuolisesta eli relatiivi-

---

²⁷⁰ HE 88/2010 vp, s. 67.

²⁷¹ HE 88/2010 vp, s. 67. On epäselvää onko tässä kohtaa hallituksen esityksessä virhe, sillä sen mukaan vanhentumisaika voisi alkaa uudestaan ”ratkaisun antopäivänä.” Sen sijaan lain selvältä vaikuttavan sanamuodon mukaan korvausoikeus ei vanhene ennen kuin on kulunut vuosi siitä, kun asiassa annettu ratkaisu sai lainvoiman. Eli ratkaiseva hetki olisi lainvoimaisuuden hetki. Aiemmassa oikeuskirjallisuudessa hallituksen esitystä on kuitenkin siteerattu sellaisenaan, eikä epäkohtaan ole kiinnitetty huomiota. Ks. esim. Kuoppamäki 2012, s. 101. Hallituksen esityksen lausuma lienee saanut muotonsa vanhentumislain hieman vastaavien säännösten tulkinnoista. Esimerkiksi vanhentumislain 11 §:n 2 momentin toisen virkkeen mukaan vanhentuminen katkeaa sinä päivänä, jona lainvoimainen tuomio on annettu tai asian käsittely on muutoin päättynyt. Saarnilehdon mukaan lainkohtaa tulkitaan siten, että jos asian käsittely jatkuu muutoksenhaun vuoksi, vanhentumisaika ei kulu. Jos taas ratkaisu tulee lainvoimaiseksi, katkaisun katsotaan tapahtuneen ratkaisuhetkellä. Saarnilehto 2004, s. 143. Näin muotoiltuna merkityksellinen hetki olisi lainvoimaisen ratkaisun antohetki. Mielestäni kilpailulain sanamuoto on kuitenkin niin selvä, ettei sitä voida ohittaa hallituksen esityksen lausumalla.

²⁷² HE 88/2010 vp, s. 67.

²⁷³ Ashton – Henry 2013, s. 114-119.

sesta tai osittaisesta lainvoimasta. Hallintolainkäyttölain 23.1 §:n 2 kohdan mukaan valittajan on valituksessa ilmoitettava miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että päätös tulee valitusajan jälkeen osittain lainvoimaiseksi siltä osin, kun ratkaisuun ei ole haettu muutosta.²⁷⁴

Relatiiviselle lainvoimalle löytyy tukea EU-oikeudesta. EU-oikeuskäytännössä on katsottu, että komission kilpailunrajoituksen toteavassa päätöksessä on kyse sarjasta yksilöllisiä päätöksiä yksittäisille asianosaisille, vaikka päätökset olisi annettu yhdessä samassa asiassa (esimerkiksi kartellin jäsenille).²⁷⁵ Periaate ilmenee ratkaisusta *AssiDomän*²⁷⁶ ja *Limburgse Vinyl*²⁷⁷. Tämä tarkoittaa, että EU-oikeudessa lainvoimaisuus määrittyy erikseen jokaista asianosaista kohtaan. Jos vain osa kartellin jäsenistä valittaa komission kilpailunrajoituspäätöksestä ja valitus menestyy, kilpailunrajoituspäätös pysyy silti voimassa niitä kartelliin osallisia vastaan, jotka eivät valittaneet ajoissa.

Iso-Britannian korkein oikeus on tapauksessa *Morgan Crucible*²⁷⁸ ratkaissut kysymyksen siitä, mistä ajankohdasta vanhentuminen alkoi sellaista asianosaista kohtaan, joka ei valittanut ratkaisusta. Oikeusperustana tapauksessa on Englannin oikeuden Competition Act 1998:n 47A -osio, joka perustuu vastaavasti muotoiltuun vanhentumissääntökseen kuin kilpailulain erityinen vuoden vanhentumisaika. Siinä kahden vuoden vanhentumisaika alkaa kulua, kun kilpailunrajoituksesta on lainvoimainen päätös. Iso-Britannian korkein oikeus ratkaisi kysymyksen edellä mainittuun EU:n oikeuskäytäntöön viitaten siten, että vanhentuminen alkoi valittamatta jättäneen kartellijäsenen osalta siitä, kun ratkaisu tuli sitä kohtaan lainvoimaiseksi. Merkitystä ei ollut sillä, että prosessi jatkui muiden kartellijäsenten valitettua tai sillä, että kilpailurikkomus muita kartellijäseniä kohtaan olisi voinut kaatua.

On lähdettävä siitä, että kansallisessa oikeudessamme tulkinta menee samalla tavalla kuin yllä on EU-oikeuden osalta esitetty. Komission kilpailunrikkomuspäätösten lainvoimaisuus määrittyy EU-oikeuden mukaan, eikä olisi perusteltua, että KKV:n päätösten lainvoimaisuutta arvioitaisiin eri tavalla. Tulkinnan yhtenevyydellä on merkitystä

---

²⁷⁴ Mäenpää 2007, s. 497.

²⁷⁵ The Supreme Court of the United Kingdom, 9.4.2014: Deutsche Bahn AG and others (Respondents) v Morgan Advanced Materials Plc (formerly Morgan Crucible Co Plc) (Appellant), s. 12.

²⁷⁶ Asia C-310/97 P: Euroopan yhteisöjen komissio v. AssiDomän Kraft Products AB, Ig-gesunds Bruk AB, Korsnäs AB, MoDo Paper AB, Södra Cell AB, Stora Kopparbergs Bergslags AB and Svenska Cellulosa AB, (1999) ECR I 5363, kohta 49 ja sitä seuraavat kohdat.

²⁷⁷ Yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P ja C-254/99 P: Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. Euroopan yhteisöjen komissio, (2002) ECR I 8375, kohta 100.

²⁷⁸ The Supreme Court of the United Kingdom, 9.4.2014: Deutsche Bahn AG and others (Respondents) v Morgan Advanced Materials Plc (formerly Morgan Crucible Co Plc) (Appellant)

erityisesti kilpailunrajoitusvahinkolain vanhentumissäännöksen soveltamisessa, jossa komission päätöksille on annettu sama vaikutus kuin KKV:n päätöksille.²⁷⁹ Ei ole myöskään perusteltua, että kilpailulain tulkinta poikkeaisi tältä osin kilpailunrajoitusvahinkolain tulkinnasta.

Voidaan siis perustellusti väittää, että kilpailulain yhden vuoden mukainen erityinen vanhentumisaika kilpailunrajoituspäätöksen lainvoimaisuudesta alkaisi kulua kunkin vahingonaiheuttajan osalta siitä hetkestä, kun päätös on saanut kyseistä vahingonaiheuttajaa kohtaan lainvoiman. Mahdollinen asian käsittelyn jatkaminen muiden valittajien valitusten myötä ei lykkäisi vanhentumisajan alkamista.²⁸⁰

Erilaiseenkin tulkintaan voidaan päätyä, mikäli painotetaan vahingonkärsijän etua, joka puolestaan johtaa kilpailuoikeuden tavoitteiden kannalta parempaan lopputulokseen. Useimmiten vahingonkärsijän intressissä olisi, että hän voisi odottaa koko julkisoikeudellisen prosessin päättymistä ja sitten nostaa kanteen kaikkia vahingonaiheuttajia vastaan yhtä aikaa. Merkitystä voidaan antaa myös oikeudenkäyntien keskittämisen tavoitteelle. Ilman kansallista oikeuskäytäntöä kysymys pysyy tulkinnanvaraisena.

Ulkomaisessa oikeuskirjallisuudessa on lisäksi katsottu, ettei pelkkä seuraamusmaksusta valittaminen voi lykätä lainvoimaisesta rikkomuspäätöksestä laskettavaa vanhentumisaikaa.²⁸¹ Näkökulma on perusteltu, sillä seuraamusmaksun määrällä ei pitäisi olla merkitystä vahingonkorvausta määritettäessä.²⁸² Kilpailulain säännös ohjaa sanamuodollaan kuitenkin toisenlaiseen suuntaan liittäessään yhden vuoden erityisen vanhentumisajan lainvoimaisen rikkomuspäätöksen lisäksi lainvoimaiseen seuraamusmaksuesitykseen.

Kyse on kuitenkin siitä, että kilpailulain yhden vuoden erityinen vanhentumisaika soveltuu *kilpailunrajoituksiin*, joista on tehty seuraamusmaksuesitys ja prosessi on viety loppuun. Merkityksellistä ei ole seuraamusmaksu, vaan se, että kilpailunrajoitus on lainvoimaisesti ratkaistu. Kansallinen prosessissamme kilpailunrajoitus ratkaistaan pääsääntöisesti samassa prosessissa kuin sen julkisoikeudellinen seuraus, mikä on varmasti joh-

---

²⁷⁹ HE 83/2016 vp, s. 62.

²⁸⁰ Kilpailunrajoituslain osalta hieman vastaavaa argumentointia on käyttänyt raakapuukartelliasiaassa UPM-Kymmene Oyj, joka vastauksessaan huomauttaa, että kilpailunrajoitusasian käsittely on sen osalta päättynyt lainvoimaiseen päätökseen 21.12.2006, eikä se ollut osapuoli enää seuraamusmaksun markkinaoikeusprosessissa. Asiassa lainvoimalla ei kuitenkaan ollut itsessään samanlaista merkitystä, sillä sovellettavana oli tietoisuuskaiteeri. Tuomio muuttui korkeimmassa oikeudessa 2016:11, jossa tätä problematiikkaa ei enää arvioitu. Helsingin hovioikeus, 21.11.2014, nro 2206, diaari S 14/1418, s. 4.

²⁸¹ Ks. samoin Englannin lain osalta Ashton – Henry 2013, s. 117.

²⁸² Olisi täyden korvauksen periaatteen vastaista, jos tuomittu seuraamusmaksu otettaisiin huomioon esimerkiksi vahingonkorvauksen määrää alentavasti.

datellut pykälän sanamuotoa. On katsottava, että pelkkä seuraamusmaksun määrästä valittaminen ei enää lykkää kilpailulain 20.3 §:n mukaisen erityisen yhden vuoden vanhentumisajan alkamista, mikäli itse kilpailunrajoitus on lainvoimaisesti ratkaistu. Toisenlaiseenkin tulkintaan voi kuitenkin säännöksen sanamuodon perusteella päätyä, eikä asia selviä ennen oikeuskäytäntöä.

6.5 Yhteenveto ja arviointia

Johtopäätöksenä on todettava, että vaikka kilpailulaissa on pyritty selkeyttämään oikeustilaa kilpailunrajoituslakiin nähden, avoimia kysymyksiä on vielä olemassa. Nämä kysymykset liittyvät jatkettun kilpailurikkomuksen määrittelyyn. Arviointi voi vielä monimutkaistua, mikäli vahingonaiheuttajat ovat luopuneet kilpailunrajoituksesta eri aikoina tai kilpailunrajoitukset lakkaavat vahingonkärsijöitä kohtaan eri aikoina. Kilpailulain sanamuoto tai hallituksen esitys ei tällöin tarjoa vastausta siihen, miten sääntöä olisi tulkittava. Arvioinnissa korostuu lopulta yksittäisen tapauksen erityispiirteet ja tapauskohtainen punninta, jolloin säännöksen selkeys ja ennustettavuus kärsivät.

Tutkielmassa on myös käsitelty yhden vuoden erityisen vanhentumisajan alkamista lainvoimaisesta kilpailurikkomuspäätöksestä, sillä lainvoima voi olla myös relatiivista tai osittaista. Kysymystä ei ole aiemmin kotimaisessa oikeuskirjallisuudessa komplisoitu. Tutkielmassa on katsottu, että yhden vuoden erityinen vanhentumisaika voi käynnistyä relatiivisen oikeusvoiman perusteella eri aikaan eri vahingonaiheuttajien osalta. Lisäksi on katsottu, että jo ratkaisun osittainen lainvoima käynnistää yhden vuoden erityisen vanhentumisajan, mikäli rikkomuspäätös on lainvoimainen.

Oikeuskäytäntöä näistä ja muista kilpailulain vanhentumista koskevista kysymyksistä joudutaan odottamaan vielä hyvä tovi. Teoriassa kilpailulain soveltamisalaan kuuluva korvausoikeus voisi vanhentua aikaisintaan vasta 2.11.2021. Ottaen kuitenkin huomioon lisäksi yhden vuoden erityisen (lisä)vanhentumisajan seurannaiskanteille sekä kilpailuoikeudellisten vahingonkorvauskanteiden pienen määrän, on mahdollista, ettei kilpailulain mukaista vanhentumisasiä ikinä riitauteta oikeudessa.

7. Kilpailunrajoitusvahinkolain kolmiportainen vanhentuminen

7.1 Yleistä

EU harmonisoi kilpailuoikeudellista vahingonkorvausta koskevaa säätelyä, missä tarkoituksessa se antoi niin sanotun kilpailunrajoitusvahinkodirektiivin²⁸³, joka on saatettava kansallisesti voimaan 26.12.2016.

Direktiivin 10(1) artiklan mukaan jäsenvaltioiden on vahvistettava säännöt, joita sovelletaan vahingonkorvauskanteiden nostamista koskeviin vanhentumisaikoihin. Kyseisissä säännöissä on määritettävä, milloin vanhentumisaika alkaa kulua, sen kesto sekä olosuhteet, joiden vallitessa se katkeaa tai keskeytyy.

10(2) artiklan mukaan vanhentumisajat eivät saa alkaa kulua, ennen kuin kilpailuoikeuden rikkominen on päättynyt ja kantajan tiedossa on tai sen tiedossa voidaan kohtuudella olettaa olevan toiminta ja se, että toiminta rikkoo kilpailuoikeutta; se, että kilpailuoikeuden rikkominen on aiheuttanut sille vahinkoa; ja rikkomiseen syyllistynyt.

10(3) artiklan mukaan vahingonkorvauskanteiden nostamiseen sovellettavat vanhentumisajat ovat vähintään viisi vuotta.

Vielä 10(4) artiklan mukaan vanhentumisaika keskeytyy tai, kansallisen oikeuden säännöksistä riippuen, vanhentumisaika katkeaa, jos kilpailuviranomainen käynnistää tutkimuksen tai menettelyn kilpailuoikeuden rikkomisesta, johon vahingonkorvauskanne liittyy. Keskeytyminen saa päättyä aikaisintaan vuosi sen jälkeen, kun rikkomista koskevasta päätöksestä on tullut lopullinen tai menettely on muulla tavoin lopetettu.

Täysharmonisaatiosta ei kilpailuoikeudellisten vanhentumissääntöjen osalta ole kyse, vaan direktiivi jättää kansalliselle lainsäätäjälle liikkumatilaa asettaen kuitenkin säännöksille yhteiset minivaatimukset.²⁸⁴

Suomessa direktiivin kansallinen implementointi käynnistyi työ- ja elinkeinoministeriön asettaman työryhmän kesäkuussa 2015 julkaisemalla mietinnöllä²⁸⁵, joka oli laadittu hallituksen esityksen muotoon. Lainsäädäntöhistoriallisesti mielenkiintoista on, että 19.5.2016 julkaistussa mietinnön pohjalta laaditussa hallituksen esityksessä laeiksi kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista ja kilpailulain muuttamisesta vanhentumissäännöstä oli muutettu huomattavasti ”lausuntopalautteen sekä säännöksen ja erityisesti

---

²⁸³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/104/EU, annettu 26 päivänä marraskuuta 2014, tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, EYVL 5.12.2014 L 349/1 (kilpailunrajoitusvahinkodirektiivi)

²⁸⁴ ICLG - *Likely impact on antitrust damages actions*: ”Limitation periods within which an antitrust damages action must be brought will remain a matter for national law, but Article 10 of the Directive introduces minimum requirements which must be reflected in national laws of all EU Member States.”

²⁸⁵ TEM 46/2015

sen vanhentumisajan takarajan selkeyden takia”²⁸⁶. Kuitenkaan virallisella lausuntokieroksella ei ilmennyt merkittävää huomautettavaa mietinnön vanhentumissäännöstä.²⁸⁷ Suurimpaan muutokseen lieneekin syynä se, että työryhmän mietinnön vanhentumissäännös oli varsin selvästi direktiivin 10(4) artiklan vastainen, sillä se ei sisältänyt lainkaan kilpailuviranomaisen toimiin liitettyä vanhentumisajan kulumisen keskeyttävää vaikutusta.²⁸⁸ Seikalla on niin merkittävä vaikutus vanhentumisaikojen kulumiseen ja yleiseen pituuteen, ettei alkuperäinen säännös olisi edes tulkinnalla voinut täyttää direktiivin minimisuojan vaatimuksia.

Uusi kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumista koskeva säännös tulee hallituksen esityksen mukaan olemaan seuraavanlainen:

10.1 §: Tämän lain mukainen oikeus vahingonkorvaukseen vanhentuu viiden vuoden kuluttua siitä, kun vahinkoa kärsinyt on saanut tietää tai sen olisi pitänyt tietää kilpailuoikeuden rikkomisesta sekä vahingosta ja siitä vastuussa olevasta. Jos kilpailuviranomainen on aloittanut rikkomuksen tutkinnan tai muun rikkomusta koskevan menettelyn, vanhentumisajan kulumisen keskeytyy siihen asti, kunnes on kulunut vuosi lainvoimaisesta ratkaisusta tai siitä, kun asian käsittely on muuten päättynyt.

10.2 §: Oikeus vahingonkorvaukseen ei kuitenkaan ole vanhentunut, jos korvauskanne nostetaan: 1) kymmenen vuoden kuluessa päivästä, jona rikkominen tapahtui tai jatkettu rikkominen päättyi; taikka 2) vuoden kuluessa päivästä, jona asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai sen käsittely on muuten päättynyt.

11.1 §: Sovintoneuvottelu keskeyttää vanhentumisajan kulumisen siihen osallistuvien osalta sovintoneuvottelun ajaksi.²⁸⁹

Säännöksiä sovelletaan siirtymäsäännösten²⁹⁰ niin salliessa Suomessa vireille pantaviin kilpailuoikeudellisiin vahingonkorvauskanteisiin niin sanotun kauppakriteerin täyttymisestä riippumatta. Säännöksen voidaan luonnehtia olevan joustavuudessaan täysin uudennainen vanhentumissäännös. Pääasiallinen 10 §:n vanhentumissäännös koostuu kolmesta vaihtoehdoisesta, itsenäisestä ja rinnakkaisesta vanhentumisajasta, josta sovelletaan aina kantajan kannalta edullisinta.²⁹¹ Korvausoikeus ei ole vanhentunut, mikäli yhtäkin vanhentumisaikaa on vielä jäljellä kanteen vireillepanon hetkellä.

---

²⁸⁶ HE 83/2016 vp, s. 31.

²⁸⁷ Lausuntotiivistelmä kilpailuoikeudellisia vahingonkorvauksia koskevasta lakiehdotuksesta 15.12.2015

²⁸⁸ TEM 46/2015, s. 89-90.

²⁸⁹ HE 83/2016 vp, s. 77.

²⁹⁰ Ks. tutkielman kappale 7.2.

²⁹¹ HE 83/2016 vp, s. 34.

7.2 Ajallinen soveltaminen

Direktiivi on saatettava kansallisesti voimaan viimeistään 26.12.2016. Kilpailunrajoitusvahinkolain 13 §:n mukaan lain voimaan tullessa tuomioistuimissa vireillä olevat asiat käsitellään loppuun noudattaen lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Lisäksi direktiivin 22 artiklan mukaan sen aineellisia säännöksiä ei saa soveltaa takautuvasti.²⁹² Vanhentumissääntöjen voidaan katsoa lukeutuvan näihin ”aineellisiin säännöksiin”, joita ei saa soveltaa takautuvasti.²⁹³ Kilpailunrajoitusvahinkolain 13.2 §:ssä säädetäänkin, että siltä osin kun kilpailunrajoitus ja vahingon aiheuttaminen on tapahtunut ennen lain voimaantuloa, sovelletaan asian käsittelyyn 2 §:n 1—3 momentin sekä 4, 5, 10 ja 12 §:n asemesta lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, vaikka asia tulisi vireille lain tultua voimaan.

Lain voimaantulon molemmin puolin jatkuvien kilpailunrajoitusten osalta lain esitöissä on todettu, että jos menettely ulottuu ajallisesti sekä voimassaolevan lainsäädännön että kilpailunrajoitusvahinkolain voimaantulon jälkeiseen aikaan, menettelyn 25.12.2016 asti ulottuvaan osaan sovelletaan edeltävän voimassaolevan lainsäädännön aineellisia säännöksiä ja 26.12.2016 ja sen jälkeiseen osaan kilpailunrajoitusvahinkolain aineellisia säännöksiä.²⁹⁴

Merkille pantavaa vanhentumissääntöjen näkökulmasta on, että sovintomenettelyn vanhentumisen keskeyttävää vaikutusta koskeva 11.1 § ei kuulu siirtymäsäännöksen piiriin, vaan sitä olisi sovellettava heti lain voimaan tulosta lähtien. Mielestäni kyseessä on mahdollisesti virhe. On hieman epäselvää, onko kilpailunrajoitusvahinkolain 11.1 §:ssä kyse aineellisesta säännöksestä, jota ei direktiivin mukaan saa soveltaa taannehtivasti. Ruotsin kilpailuvahinkolain lainvalmisteluaineistossa direktiivin vastaavan kohdan implementointi on joka tapauksessa luettu aineellisiin säännöksiin ja se kuuluu taannehtivan soveltamisen kiellon piiriin.²⁹⁵

---

²⁹² Kilpailunrajoitusvahinkodirektiivi, s. 19.

²⁹³ BIS/16/6, s. 14: ”The Directive provides at Article 22 that Member States should not apply substantive provisions of the Directive in a manner which is retrospective. The Government believes that the start of the limitation period is substantive. As such, the Government intends to transpose the Directive so that the new limitation requirements apply from the commencement of the transposition instrument i.e. October 2016 or 27 December 2016”

²⁹⁴ HE 83/2016 vp, s. 69.

²⁹⁵ Ds 2015:50, s. 129 ja 142.

Kilpailunrajoitusvahinkolain selvä sanamuoto ja esitöiden sanamuotoa tukeva lausuma²⁹⁶ eivät jätä kuitenkaan epäselvyyttä lainsäätäjän tarkoituksesta. Näin ollen lain voimaan tultua lähtökohtaisesti 11.1 §:ää sovelletaan kaikkiin paitsi jo ennestään vireillä olleisiin kanteisiin, vaikka korvausvelvollisuus ja vanhentuminen muutoin määrittyisivät esimerkiksi vanhan kilpailulain 20 §:n mukaan tilanteessa, jossa kilpailuoikeuden rikkominen on tapahtunut ennen 26.12.2016.

Voi kuitenkin perustellusti argumentoida, että kilpailunrajoitusvahinkolain 11.1 §:ssä on kyse täysin samankaltaisesta säännöksestä kuin 10.1 §:n toisessa virkkeessä, jonka mukaan vanhentuminen keskeytyy kilpailuviranomaisen menettelyn ajaksi. 11.1 §:n mukaan vanhentuminen keskeytyy sovintoneuvottelun ajaksi. Ei ole perusteltua, että samankaltaisista säännöksistä toista sovelletaan taannehtivasti ja toista ei. On mahdollista, että kilpailunrajoitusvahinkolain 11.1 § on jätettävä direktiivin 22 artiklan vastaisena taannehtivasti soveltamatta kilpailunrajoitusvahinkolain voimaantulosäännöksen selvästä sanamuodosta huolimatta.

7.3 Kolmen vaihtoehdon järjestelmä

7.3.1 Tietoisuudesta alkava viiden vuoden kanneaika

Kilpailunrajoitusvahinkolain 10 §:n kolmiportaisen vanhentumissäännöksen ”perusosa” koostuu direktiivin mukaisesti vahingonkärsijän oletettuun tietoisuuteen sidotusta viisi vuotta pitkästä vanhentumisajasta, joka on katkaistavissa vain kanteella (kanneaika). Oletettu tietämys on direktiivissä ja kilpailunrajoitusvahinkolain 10 §:n 1 momentissa yhdistetty siihen, että vahingonkärsijän olisi kohtuudella tullut tietää menettelyn kilpailulainsäädännön vastaisuudesta, vahingon ilmenemisestä ja sen aiheuttajasta, eli vahingonkorvausvaatimuksen esittämisen kannalta merkityksellisistä seikoista.²⁹⁷

Lain esitöiden mukaan²⁹⁸:

(Viiden vuoden kanneaika alkaa) kulua, kun vahingonkärsijä tiesi tai sen olisi pitänyt tietää kilpailuoikeuden rikkomisesta, vahingosta ja siitä vastuussa olevasta. Vanhentumisaika alkaisi siten vasta, kun kaikki kolme tietoisuuteen liittyvää edellytystä täyttyvät. Käytettyjen sanojen ”tiesi tai olisi pitänyt tietää” on tarkoi-

---

²⁹⁶ ”Käsiteltävänä olevan lain aineellisiksi säännöksiksi katsottaisiin vahinkoa ja sen korvaamista koskevan 2 §:n momentit 1–3, yhteisvastuuta vahingosta koskeva 4 §, takautumisoikeutta koskeva 5 §, vanhentumista koskeva 10 § sekä sovintoratkaisun vaikutusta korvaukseen koskeva 12 §.” HE 83/2016, s. 69.

²⁹⁷ Aine 2015, s. 630.

²⁹⁸ HE 83/2016 vp, s. 62.

tus vastata terminologialtaan muuta kansallista lainsäädäntöä ja sen yleistä tulkintalinjaa. Ellei erityisiä perusteita muuhun ole, tietoisuuden katsottaisiin syntyvän, kun Kilpailu- ja kuluttajavirasto antaa seuraamusmaksuesityksensä tai tekee rikkomisen toteavan päätöksen. Tietoisuuden syntymistä arvioidaan tällöin samankaltaisesti kuin korkeimman oikeuden ratkaisussa 2016:11. Tietoisuuden katsotaan olevan olemassa kuitenkin viimeistään, kun rikkomuspäätös on lainvoimainen. Tietoisuuteen perustuvat kriteerit vanhentumisajan alkamisajankohdan osalta vaativat kuitenkin tapauskohtaista arviointia ainakin itsenäisten kanteiden tapauksessa.

Lainsäätäjät antaa joitain soveltamisohjeita, mutta on pääasiassa jättänyt kysymyksen siitä, milloin vahingonkärsijällä on momentin edellyttämä tietoisuus, rakentumaan kansallisen oikeuskäytännön ja -järjestyksen varaan. Sovellettavaksi tulee myös EU-tuomioistuimista kertyvä oikeuskäytäntö sitten, kun sellaista aikanaan syntyy. Aineen mukaan tietoisuusvaatimuksen tulkinnassa ei tule sivuuttaa EU-oikeudesta seuraavia vaatimuksia yksilöiden oikeusasemien suojaamiselle ja kilpailuoikeuden soveltamisjärjestelmän toimivuudelle. Myös tehokkuusperiaatteella on siis direktiivin tulkinnassa keskeinen asema.²⁹⁹

Aiemmin tässä tutkielmassa on selvitetty, kuinka KKO 2016:11 ratkaisusta ilmenevän oikeusohjeen mukaan kilpailunrajoituslain 18 a §:ään sisältyvää vastaavaa tietoisuusvaatimusta olisi tulkittava. Ratkaisun oikeusohjeen mukaan tietoisuus vahingon ilmenemisestä on, kun vahingonkärsijällä on tai pitäisi olla riittävä tieto kilpailunrajoituksen olemassaolosta sekä varsin luotettava tieto kilpailunrajoituksen muodostavan menettelyn tosiseikastosta, jota hän voi verrata siten sattuneeseen tapahtumainkulkuun ja siten havaita itselleen aiheutuneen vahingon.³⁰⁰

Kilpailunrajoitusvahinkolain hallituksen esitys sisältää joitakin sellaisia lausumia ja olettamia, joista on tässä tutkielmassa esitetty osittain erilaisia näkemyksiä. Hallituksen esityksen mukaan ”tietoisuuden katsotaan olevan olemassa kuitenkin viimeistään, kun rikkomuspäätös on lainvoimainen”. Lause on epäonnistunut ja liittyy tietoisuuden kategorisesti viranomaistoimiin, mikä on väärä tulkinta korkeimman oikeuden ratkaisusta 2016:11. Ratkaisussa viranomaistoimet olivat tulleet *yleiseen tietoisuuteen* asiaa koskevan *uutisoinnin* perusteella³⁰¹, mutta mitenkään aina näin ei ole. Tapauksessa oli vielä erikseen todisteltu uutisoimintaa ja sen merkitystä tiedonsaannissa³⁰², eikä näitä tapauksen erityispiirteitä voida noin vain ohittaa.

---

²⁹⁹ Aine 2015, s. 631.

³⁰⁰ Ks. tutkielman luku 4.

³⁰¹ KKO 2016:11, kohta 29.

³⁰² KKO 2016:11, kohta 27.

Hallituksen esityksen lausumaa onkin tulkittava ainakin niin, että tietoisuus kilpailuolueuden rikkomuksesta olisi (useimmiten) viimeistään, kun rikkomuspäätös on lainvoimainen, mikäli vahingonkärsijällä on tai hänellä voidaan olettaa olevan tuosta rikkomuspäätöksestä tieto. Aiemmin tässä tutkielmassa on perusteltu, miksei tietoisuutta voida sitoa kategorisesti viranomaistoimiin, joista ei-asianosaisilla ei välttämättä ole eikä pitäisikään olla tietoa.³⁰³ Tietoisuuden kategorinen sitominen viranomaistoimiin ei ole siinäkään mielessä kestävä, että direktiivin mukaan vanhentumissäännösten tulee ottaa huomioon itsenäisten kanteiden mahdollisuus, joissa viranomaistoimia ei ole taustalla.

Hallituksen esityksessä korostetaan kuitenkin kilpailuviranomaisen toimia tietoisuuden synnyssä, mikä saattaa antaa sääntelykokonaisuudesta osittain vääristyneen kuvan. Direktiivissä on nimenomaan edellytetty vanhentumissäännöltä tietoisuuselementtiä, sillä se tuo arviointiin subjektiivista otetta ottaen kuitenkin huomioon objektiviteetin vaatimukset oletetun tietoisuuden käsitteen avulla. Hallituksen esitys pehmentää kuitenkin viranomaistoimiin sidottua lähtökohtaa toteamalla, että *ainakin* itsenäiset kanteet vaativat tapauskohtaista arviointia. Tapauskohtaista arviointia tultaneen kuitenkin tarvitsemaan vielä laajastikin, sillä yksittäinen korkeimman oikeuden ratkaisu ei vielä vakiinnuta oikeustilaa, kun kilpailunrajoitusten, vahingonkärsijöiden ja vahinkotilanteiden kompleksisuudesta johtuen erilaisia kuviteltavissa olevia tilanteita on lukemattomia. Toki jonkinlainen perustaso on ratkaisussa määritelty, josta käsin voidaan rakentaa ratkaisuja ja oikeuskäytäntöä eri suuntiin.

Tässä tutkielmassa on jo aiemmin tuotu esiin seikkoja, joiden voidaan ajatella olevan hallituksen esityksen tarkoittamia *erityisiä perusteita*, joiden nojalla tietoisuus voi syntyä muuna ajankohtana kuin silloin, kun vahingonkärsijä saa tiedon ensi asteen viranomaispäätöksestä. Huomioon otetaan vahingonkärsijän henkilö sekä tämän kyky ja mahdollisuus saada selko kilpailunrajoituksesta ja sen vaikutuksista (vahingosta). Esimerkiksi toisessa ääripäässä voidaan ajatella olevan asiantunteva vahingonkärsijä, joka saa luotettavaa tietoa kilpailunrajoituksen tosiseikastosta esimerkiksi suoraan kilpailua rajoittavan yrityksen työntekijältä. Tällöin riittävä tietoisuus vanhentumisen käynnistämistä seikoista voi syntyä jo ennen kuin kilpailuviranomainen on edes aloittanut tutkin-taa. Toisessa ääripäässä voidaan ajatella tilanne, jossa vahingonkärsijänä on kuluttaja ja kyseessä on uusi sekä erityisen vaikeaselkoinen ja epäselvä kilpailunrajoitus. Ei voida välttämättä edellyttää, että vahingonkärsijällä olisi tällöin riittävän varma tieto kilpailunrajoituksesta yksin ensimmäisen asteen viranomaispäätöksen perusteella.

---

³⁰³ Ks. tutkielman kappale 5.2.2.

Ei siis voida ajatella liian yksioikoisesti, että riittävä tietoisuus syntyisi jotenkin automaattisesti kilpailuviranomaisen seuraamusmaksuesityksellä, jollaisen kuvan hallituksen esityksestä voi saada. KKO 2016:11 ratkaisun perusteella huomioon on otettava myös riittävä tiedon kattavuus, sillä kilpailunrajoituksen olemassaolon lisäksi vahingonkäräjällä on oltava tieto vahingosta ja sen aiheuttajista. Vaikka otettaisiin lähtökohdaksi, että vahingonkäräjällä on ollut mahdollisuus ottaa seuraamusmaksuesityksestä selko, on tuota seuraamusmaksuesitystä tarkasteltava sisällöllisesti ja verrattava sitä vaatimismahdollisuuden periaatteeseen. Kyse on myös kilpailuviranomaisten tekemän tutkimustyön laadusta ja laajuudesta.³⁰⁴ On selvää, ettei esimerkiksi laajakaan kartellitutkinta välttämättä paljasta sellaisia tietoja, jotka olisivat tarpeen esimerkiksi vahingon siirtämisen tai sateenvarjovahingon arvioimiseksi. Tällöin vanhentumisen aloittava tietoisuus ei voi syntyä yksin julkisoikeudellisen prosessin perusteella, mikäli sen kautta syntynyt tieto ei ole riittävän kattavaa. Tarvitaan tapauskohtaista harkintaa eri vahingonkäräjät, kilpailunrajoitukset ja vahinkomekanismit huomioon ottaen.

7.3.2 Tietoisuudesta laskettavan vanhentumisajan keskeytyminen

Kilpailunrajoitusvahinkolain 10.1 §:n toisen virkkeen mukaan, jos kilpailuviranomainen³⁰⁵ on aloittanut rikkomuksen tutkinnan tai muun rikkomusta koskevan menettelyn, viiden vuoden vanhentumisajan³⁰⁶ kulumisen keskeytyy siihen asti, kunnes on kulunut vuosi lainvoimaisesta ratkaisusta tai siitä, kun asian käsittely on muuten päättynyt. Vanhentumisajan kulumisen keskeytymisellä tarkoitetaan sitä, että keskeytymisen päättymisen jälkeen vanhentumisajasta on jäljellä aika, joka siitä oli käyttämättä keskeytymisen alkaessa.³⁰⁷

Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lainsoveltamisen perustilanteessa, jossa vanhentumisen käynnistävä tietoisuus on syntynyt vahingonkäräjän saatua tiedon seuraamus-

---

³⁰⁴ Kilpailuviranomainen voi esimerkiksi seuraamusmaksuesityksessään laskea ja esittää kilpailunrajoituksen ”uhreille” aiheutuneita vahinkoja, mikä luonnollisesti lisäisi seuraamusmaksuesityksen painoarvoa tietoisuuskriteerin täyttymisen harkinnassa. Mitenkään välttämättä näin ei kuitenkaan ole, sillä seuraamusmaksuesitykset ovat erilaisia kilpailunrajoituksesta ja saadusta näytöstä riippuen. Ks. Mentula – Pokela – Saraste 1998, s. 222.

³⁰⁵ KKV, Euroopan komissio tai jonkin muun Euroopan unionin valtion kansallinen kilpailuviranomainen. Ks. HE 83/2016 vp, s. 62.

³⁰⁶ ”(2) Momentin mukaisia vanhentumisaikoja laskettaessa ei sovellettaisi momentin 1 säännöstä, jonka mukaan vanhentumisajan kulumisen keskeytyy siihen asti kun on kulunut vuosi lainvoimaisesta ratkaisusta. Siten rikkomisen päättymisestä laskettava 10 vuoden vanhentumisaika ei keskeytyisi kilpailuviranomainen ja tuomioistuimen mahdollisesta tutkinnasta huolimatta.” HE 83/2016 vp, s. 63.

³⁰⁷ HE 83/2016 vp, s. 63.

maksuesityksestä, vanhentumisaika ei kuitenkaan kulu julkisen täytäntöönpanoprosessin aikana, vaan kanneaikaa on lainvoimaisen kilpailurikkomusratkaisun jälkeen 6 vuotta jäljellä. Kanneaika on sama 6 vuotta lainvoimaisesta ratkaisusta, vaikka tietoisuus syntyi vasta lainvoimaisesta ratkaisusta tai jo tutkinnan aloittamisesta. Tietoisuuden syntymäajankohdalla on kuitenkin merkitystä, mikäli se syntyy ennen tai yli vuosi julkisoikeudellisen prosessin jälkeen. Jos esimerkiksi riittävä tietoisuus kilpailunrajoitusvahingosta on syntynyt kaksi vuotta ennen viranomaistutkintaa, on kanneaikaa jäljellä 4 vuotta lainvoimaisesta ratkaisusta. Samoin mikäli tieto kilpailunrajoitusvahingosta syntyy vaikka julkisoikeudellisen prosessin puutteellisen julkisuuden vuoksi vasta kaksi vuotta lainvoimaisen ratkaisun jälkeen, on kanneaikaa 5 vuotta tuosta hetkestä, eli 7 vuotta lainvoimaisesta ratkaisusta laskettuna.

On huomattava, että käytännössä vanhentumisajat pitenevät kilpailunrajoitusvahinkolaissa aiempaan oikeustilaan nähden huomattavasti, vaikka tietoisuutta arvioidaan lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin tapauksessa KKO 2016:11, jossa sovellettiin kilpailunrajoituslakia. Tapauksessa seuraamusmaksuesitys, josta tietoisuus laskettiin, annettiin 21.12.2006 ja viiden vuoden kanneaika päättyi 21.12.2011. Vaikka tietoisuutta arvioidaan kilpailunrajoitusvahinkolaissa samalla tavalla, vanhentumisen keskeyttävän vaikutuksen vuoksi kanneaika olisi vastaavassa tapauksessa päättynyt vasta 6 vuotta lainvoimaisesta ratkaisusta eli 3.12.2015, kun lainvoimaiseksi 4.1.2010 tullut ratkaisu annettiin 3.12.2009.

Kun lainvoimaisella ratkaisulla tai menettelyn muulla päättymisellä on nyt vanhentumisen keskeyttävän vaikutuksen vuoksi niin iso merkitys, nousee merkittävään asemaan kysymys siitä, miten asiaa koskeva lainvoimainen päätös tai menettelyn muu päättäminen arvioidaan eri asianosaisiin nähden. Vastaavaa kysymyksenasettelua on arvioitu tutkielmassa aiemmin kilpailulain yhden vuoden erityisen vanhentumisajan yhteydessä.

Kilpailulain tavoin keskeisessä asemassa on kysymys siitä, päättykö vanhentumisen keskeytyminen kutakin vahingonaiheuttajaa kohtaan yhden vuoden kuluttua siitä hetkestä, kun päätös on kyseistä vahingonaiheuttajaa kohtaan osittain lainvoimainen tai kun menettely on sen osalta päättynyt. Asiaa koskevan pohdinnan osalta viitataan tässä tutkielmassa kilpailulain osalta luvussa 6.4 esitettyyn. Kilpailunrajoitusvahinkolain osalta uutta on kuitenkin EU:n komission päätöksen tuleminen mukaan säännöksen soveltamisalaan. EU:n komission päätösten osalta löytyy aiemmin tutkielmassa mainittua

oikeuskäytäntöä, jonka perusteella yhteisetkin rikkomuspäätökset on jaettava erillisiin päätöksiin, jotka saavat lainvoiman erillisesti.³⁰⁸

Samoin kuin kilpailulain kohdalla, myös kilpailunrajoitusvahinkolakia sovellettaessa on kysyttävä, millainen prosessin vaihe vielä lykkää vanhentumisen keskeytymisen lakkaamista. Kilpailulain osalta on esitetty kysymys siitä, lykkääkö vielä seuraamusmaksun määrästä valittaminen vanhentumisen alkamista, mikäli itse kilpailunrajoitus on lainvoimaisesti vahvistettu.³⁰⁹ Kilpailunrajoitusvahinkolaki vielä mutkistaa arviointia tuomalla rikkomuspäätöksen ja seuraamusmaksun lisäksi arviointiin mukaan kaikki muut kilpailurikkomuksia koskevat menettelyt, joissa kaikissa voidaan ajatella olevan eri vaiheita. Nähdäkseni merkityksellistä on jälleen se, että menettely koskee rikkomusta ja että sillä on jotain merkitystä vahingonkorvausoikeuden kannalta. Vain tällainen menettely voi lykätä vanhentumisen keskeytymisen lakkaamista. Mikäli esimerkiksi elinkeinonharjoittaja valittaa markkinaoikeuteen pelkästään sitoumuspäätöksen³¹⁰ voimassaoloajan pituudesta, eikä myöhemmässä prosessissa enää käsitellä epäiltyä kilpailunrajoitusta, voidaan katsoa, että kilpailurikkomusta koskeva menettely on päättynyt ja vanhentuminen voi alkaa. Raja alkaa olla kuitenkin häilyvä ja selkeysperustein voidaan päätyä toisenlaiseen tulkintaratkaisuun.

Tässä tutkielmassa omaksuttu lainvoimaisen kilpailurikkomusratkaisun hahmottamista pa siten, että vanhentumisajan keskeytyminen voi päättyä eri aikoina eri vahingonaiheuttajia kohtaan, voi johtaa tiettyihin käytännön ongelmiin. Voidaan ajatella perustilannetta, jossa julkisoikeudellinen menettely päättyy leniencyn vuoksi seuraamusmaksusta vapautettua asianosaista kohtaan jo seuraamusmaksusta vapauttavan päätöksen jälkeen. Tällöin, mikäli julkisoikeudellinen seuraamusmaksuprosessi kestää muutoksenhakuineen yli 6 vuotta, kanneoikeus leniencyllä vapautettua vahingonaiheuttajaa kohtaan voi ilman katkaisutointa vanhentua ennen kuin lainvoimainen ratkaisu on saatu muita vahingonaiheuttajia kohtaan. Tilanne voi olla tehokkuusperiaatteen kannalta vahingonkärsijälle ongelmallinen. Toisaalta kun vahingonkärsijällä on tilanteessa riittävät tiedot vahingonkorvauskanteen nostamiseen, hän voi katkaista vanhentumisen kulumisen nostamalla kanteen ja ongelma on enemmän prosessiekonominen. Merkitystä lienee

---

³⁰⁸ Asia C-310/97 P: Euroopan yhteisöjen komissio v. AssiDomän Kraft Products AB, Ig-gesunds Bruk AB, Korsnäs AB, MoDo Paper AB, Södra Cell AB, Stora Kopparbergs Bergslags AB and Svenska Cellulosa AB, (1999) ECR I 5363, kohta 49 ja sitä seuraavat kohdat sekä yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P ja C-254/99 P: Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. Euroopan yhteisöjen komissio, (2002) ECR I 8375, kohta 100.

³⁰⁹ Ks. tutkielman kappale 6.4.

³¹⁰ Ks. sitoumuspäätöksistä tarkemmin Määttä 2012.

myös vahingonkärsijän henkilöllä ja siten tosiasiallisilla mahdollisuuksilla nostaa kanne yhtä vahingonaiheuttajaa kohtaan ennen kuin muiden osuus on lainvoimaisesti ratkaistu.

Vastaavasti ongelmallinen olisi tulkinta jonka mukaan kilpailurikkomusasian lainvoimaisuus ikään kuin odottaisi viimeistä asianosaista. On vaikeaa perustella miksi kilpailurikkomusasia ei olisi lainvoimaisesti ratkaistu ja päättynyt esimerkiksi yhdeksän kartellijäsenen osalta markkinaoikeuteen, mikäli kymmenes kartellijäsen valittaa omasta osuudestaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Hieman kuten muissakin kilpailuoikeudelliseen vahingonkorvauksen vanhentumiseen liittyvissä kysymyksissä, asiaa voi tulkita perustellusti eri tavalla, mikäli valitsee vahingonkärsijälle myönteisimmän tulkintatavan. Tutkielmassa valittua hahmottamistapaa tukee kuitenkin se, että kilpailunrajoitusvahinkolaki koskee sen 2 §:n mukaan vahingonkärsijän oikeutta saada vahingonkorvausta vahingon aiheuttaneelta elinkeinonharjoittajalta. Kilpailuoikeudellista vahingonkorvausta vaaditaan vahingon aiheuttaneelta elinkeinonharjoittajalta.³¹¹ Lain näkökulma on siis enemmän horisontaalinen, kun taas esimerkiksi kilpailulaissa se on ennemminkin vertikaalinen. Horisontaalisesta konkreettisesta vahingonkärsijä-vahingonaiheuttaja-näkökulmasta tarkasteltuna on selvempää, että lainvoimainen kilpailurikkomusasia tarkoittaisi lainvoimaa suhteessa juuri kyseiseen vahingonaiheuttajaan, jota kohtaan lakia sovelletaan. Kilpailuoikeuden yleinen näkökulma on kilpailunrajoitus suhteessa markkinoihin, jolloin julkisoikeudellista prosessiakin voidaan hahmottaa enemmän kokonaisuutena, eikä ajatella sitä eri asianosaisien kautta. Kilpailuoikeudellista näkökulmaa korostamalla voitaisiin päätyä siihen, että lainvoimainen ratkaisu tarkoittaisi vasta koko kilpailunrajoitusasian lainvoimaista päättymistä, sen kaikki eri asianosaiset mukaan lukien.

7.3.3 Kymmenen vuoden vaihtoehtoinen vanhentumisaika

Kilpailunrajoitusvahinkolain 10 §:n toinen porras, eli 10.2 §:n 1-kohdan vaihtoehtoinen kymmenen vuoden pituinen vanhentumisaika lasketaan päivästä, jona rikkominen tapahtui tai jatkettu rikkominen päättyi. Kymmenen vuoden vanhentumisaika ei keskeydy 10.1 §:n tarkoittaman kilpailuviranomaisen tutkinnan ajaksi, mutta ilmeisesti kuitenkin 11.1 §:n sovintoneuvottelun ajaksi.

---

³¹¹ HE 83/2016 vp, s. 40.

Kilpailunrajoitusvahinkolain kymmenen vuoden vanhentumisaika vastaa sanamuodoltaan kilpailulain 20 §:n mukaista vanhentumisaikaa. Vanhentumisaikaan liittyviä jatkettua rikkomuksen määrittelyn ongelmia on käsitelty aiemmin tutkielmassa kilpailulain mukaisen vanhentumisen yhteydessä kappaleessa 6.3. Siinä esitetty on täysin sovellettavissa myös kilpailunrajoitusvahinkolain 10.2 §:n vanhentumissääntöön, eikä aiemmin lausuttua lähdetä tässä toistamaan.³¹²

Kymmenen vuoden vanhentumisajan soveltamisala jäänee hyvin kapeaksi. Työryhmän mietinnössä se oli vielä muodoltaan vanhentumisen katkaisemisen määräaika, mutta vaihtoehtoisena vanhentumisaikana sen käyttöala liittyy lähinnä harvinaisiin itsenäisiin kanteisiin. Useimmissa tilanteissa myös tietoisuus syntyy niin myöhään, että sen soveltaminen johtaa pidempään kanneaikaan.

Esimerkkinä voidaan pitää tilannetta, jossa A kärsii vahinkoa pienimuotoisesta paikallisesta kilpailunrajoituksesta. A saa heti kilpailunrajoituksesta ja vahingostaan tarkasti tiedon sisäpiiriläiseltä ja tekee tutkintapyynnön KKV:lle, joka kuitenkin kilpailunrajoituksen vähämerkityksellisyyden vuoksi poistaa sen tutkinnasta. Kymmenen vuotta kilpailurikkomuksesta laskettava kanneaika saa tällöin itsenäistä merkitystä, sillä sekä tietoisuudesta että menettelyn päättymisestä laskettavat vaihtoehtoiset kanneajan johtavat lyhempään lopputulokseen.

7.3.4 Rikkomusmenettelyn päättymisestä laskettava yhden vuoden vaihtoehtoinen vanhentumisaika

Kilpailunrajoitusvahinkolain 10 §:n kolmas porras, eli 10.2 §:n 2-kohdan vaihtoehtoinen yhden vuoden pituinen vanhentumisaika lasketaan päivästä, jona asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai sen käsittely on muuten päättynyt. ”Asialla” tarkoitetaan ilmeisesti samaa kuin 10.1 §:ssä eli kilpailuviranomainen on aloittamaa rikkomuksen tutkintaa tai muuta rikkomusta koskevaa menettelyä. Samoin kuin kymmenen vuoden vanhentumisaika, myöskään yhden vuoden vanhentumisaika ei keskeydy 10.1 §:n tarkoittaman kilpailuviranomaisen tutkinnan ajaksi, mutta ilmeisesti kuitenkin 11.1 §:n sovintoneuvottelun ajaksi.

Hallituksen esityksen mukaan vuoden vanhentumisaika soveltuisi tilanteeseen, jossa vahingonkorvauskanteen taustalla on KKV:n lainvoimainen rikkomuspäätös, markkinaoikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden lainvoimainen päätös, tai komission tai

---

³¹² Yhteisvastuun alaisen velan vanhenemisen ja siitä seuraavan yhteisvastuun hajaantumisen osalta työryhmän mietinnössä todettiin nimenomaisesti, että tähän yhteisvastuusääntöön ei ehdoteta muutosta. Sovellettavaksi tulee näin ollen vanhentumislain 19.1 § ja 19.2 §. Ks. HE 83/2016 vp, s. 47.

muun jäsenmaan kilpailuviranomaisen lainvoimainen rikkomuspäätös.³¹³ Vuoden vanhentumisaika soveltuisi myös itsenäisen kanteen tilanteeseen, jossa komissio, KKV tai muun jäsenmaan kilpailuviranomainen on aloittanut rikkomuksen tutkinnan, mutta tapauksessa ei ole olemassa lainvoimaista sisällöllistä ratkaisua.³¹⁴ Soveltamisala on siis laaja. Ilmeisesti kyseeseen tulevat ainakin kilpailulain 10 §:n mukainen sitoumuspäätös, jossa kilpailurikkomusta ei nimenomaisesti todeta sekä tilanteet, joissa kilpailuviranomainen on aloittanut kilpailurikkomuksen tutkinnan, mutta poistanut sen käsittelystä esimerkiksi todisteiden puutteen tai vähämerkityksellisyyden vuoksi.

Yhden vuoden lainvoimaisesta päätöksestä laskettava vanhentumisaikaa koskevat samat tulkintakysymykset kuin kilpailunrajoitusvahinkolain 10.1 §:n vanhentumisen keskeytymisessä ja kilpailulain 20.3 §:n yhden vuoden erityisessä vanhentumisajassa. On kysyttävä, arvioidaanko lainvoimaisuutta suhteessa eri asianosaisiin vai kilpailunrajoitusmenettelyyn kokonaisuudessaan. Lisäksi on kysyttävä, lykkääkö esimerkiksi seuraamusmaksun määrästä valittaminen vielä yhden vuoden vanhentumisajan alkamista. Tämän kysymyksenasettelun ja pohdinnan osalta viitataan tutkielmassa aiemmin esitettyyn.³¹⁵

Yhden vuoden vaihtoehtoinen vanhentumisaika uhkaa jäädä lain kuolleeksi kirjaimeksi. On vaikea kuvitella tilannetta, jossa vanhentumisaikaa sovellettaisiin. Sanamuodon mukaan vanhentumisaika tulee kyseeseen samoissa tilanteissa, jolloin tietoisuudesta laskettavan viiden vuoden vanhentumisajan kulumisen keskeytyy. Viiden vuoden vanhentumisajan keskeytyminen päättyy samalla hetkellä, kun yhden vuoden vanhentumisaika päättyy. Tällöin yhden vuoden vanhentumisajalla on merkitystä ainoastaan tilanteessa, jossa koko tietoisuudesta laskettava viiden vuoden vanhentumisaika on kulunut ennen kilpailuviranomaisen tutkinnan alkua. Kun lainsoveltamisen perustilanteena pidetään sitä, että tietoisuus syntyy ilman erityisiä perusteita vasta kilpailuviranomaisen antamien tietojen perusteella, on tällainen tilanne äärimmäisen harvinainen. Mahdollinen soveltamistilanne voisi olla, että kilpailunrajoitukseen vähäisesti osallistunut vahingonkärsijä on tietoinen kilpailurikkomuksesta ja vahingostaan yli viisi vuotta ennen kuin asia tulee kilpailuviranomaisten tietoon. Tällöin vahingonkärsijä voi hyödyntää yhden vuoden vanhentumisaikaa.

---

³¹³ HE 83/2016 vp, s. 63.

³¹⁴ HE 83/2016 vp, s. 63.

³¹⁵ Ks. tutkielman kappaleet 6.3 ja 6.4.

7.4 Sovintomenettelyn vaikutus vanhentumisaikoihin

7.4.1 Laaja sovellettavuus

Kilpailuoikeudellista vahingonkorvausta koskevan direktiivin yhtenä keskeisenä pyrkimyksenä on ollut vaihtoehtoisen riitojenratkaisun aseman vahvistaminen.³¹⁶ Tältä osin direktiivissä käytetään termiä sovittelu, jolla tarkoitetaan kaikkia sovintoon tähtäviä osapuolten yhdessä vapaaehtoisesti päättämiä toimia.³¹⁷ Määritelmä on siis joustava, eikä tyhjentävää listausta direktiivin tarkoittaman sovittelun alasta ole mahdollista tehdä. Direktiivin johdannossa esimerkkeinä on mainittu tuomioistuimen ulkopuoliset sovintoratkaisut (mukaan lukien ne, joissa tuomari voi julistaa sovintoratkaisun sitovaksi), välimiesmenettely, välitys ja sovittelu.³¹⁸ Hallituksen esityksessä listataan kansallisiksi vaihtoehdoiksi esimerkiksi ulkopuolisen sovittelijan välitystyöhön perustuvat sovintoneuvottelut, osapuolten keskinäiset neuvottelut sekä lain riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa (29.4.2011/394) mukaiset tuomioistuinsovittelu (2 luku) ja tuomioistuimen ulkopuolinen sovittelu (18 §).³¹⁹ Yhteistä menettelyille on vain se, että ne ovat vapaaehtoisia ja tähtäävät sovintoon. Kilpailunrajoitusvahinkolain 11.1 §:ssä käytetään termiä sovintoneuvottelu, koska se on pykälän yleisin käyttökohde, mutta pykälän on tarkoitus kattaa kaikki muutkin sovintomenettelyt.³²⁰

Direktiivin sovintomenettelyn vaikutusta vanhentumiseen koskeva 18 artikla³²¹ on kääntynyt oikeastaan sellaisenaan kilpailunrajoitusvahinkolain 11 §:ksi. Pykälän 1 momentin mukaan sovintoneuvottelu keskeyttää vanhentumisajan kulumisen siihen osallistuvien osalta sovintoneuvottelun ajaksi. Pykälän 2 momentin mukaan kun asia on vireillä yleisessä tuomioistuimessa, tuomioistuin voi keskeyttää korvauskanteen käsittelyn enintään kahdeksi vuodeksi niiden osalta, jotka osallistuvat sovintoneuvotteluun.³²² Työryhmän mietinnön mukaan säännös vastaisi pääpiirteiltään vanhentumislain 11 §:ää³²³, jossa säädetään vanhentumisen oikeudellisesta katkaisusta muun muassa tuomioistuinsovittelutapauksissa.

---

³¹⁶ Aine 2015, s. 632.

³¹⁷ Aine 2015, s. 632. Ks. myös HE 83/2016 vp, s. 64.

³¹⁸ Kilpailunrajoitusvahinkodirektiivi, kohta 48, s. 9.

³¹⁹ HE 83/2016 vp, s. 64-65.

³²⁰ HE 83/2016 vp, s. 64.

³²¹ Kilpailunrajoitusvahinkodirektiivi, s. 17.

³²² HE 83/2016 vp, s. 77.

³²³ TEM 46/2015, s. 27.

Pykälässä säädetään siis sovintoneuvottelun keskeyttävästä vaikutuksesta vanhentumiseen ja korvauskanteen käsittelyyn. Vanhentumisajan keskeytyminen tarkoittaa, että vanhentumisaika ei kulu sinä aikana, kun vanhentuminen on keskeytyneenä. Oikeuskirjallisuudessa on tulkittu säännöstä työryhmän mietinnön pohjalta siten, että sovintoon tähtäävä riitojenratkaisu keskeyttää vanhentumisaikojen juoksemisen siihen osallistuvien osalta menettelyn ajaksi, kuitenkin enintään kahdeksi vuodeksi.³²⁴ Direktiivin 18 artiklassa ja kilpailunrajoitusvahinkolain 11 §:ssä kuitenkin todetaan ainoastaan, että vireillä olevan korvauskanteen käsittely voidaan keskeyttää riitojenratkaisumenettelyn ajaksi, enintään kahdeksi vuodeksi. Voidaankin perustellusti argumentoida, että kahden vuoden yläraja koskee ainoastaan vahingonkorvauskanteen käsittelyn keskeytymistä. Sen sijaan vanhentumisaikojen keskeytymiselle sovintoneuvottelun ajaksi ei ole yläi-
karajaa.

7.4.2 Vanhentumisaikojen keskeytymisestä ja katkeamisesta

Hallituksen esityksessä on nimenomaisesti todettu säännöksen oikeusvaikutuksesta, että jos sovitteluun tähtäävä menettely päättyy ilman sovintoa, vanhentumisajan kulumisen jatkuu siitä päivästä, jolloin sovintoon tähtäävä menettely päättyi. Päätymisestä ei siten ala uusi vanhentumisaika.³²⁵ Kyse on määritelmällisesti vanhentumisajan keskeytymisestä ilman katkaisevaa vaikutusta. Soveltaminen on ongelmattomaa aiemmin sääntelemättömien tilanteiden, kuten osapuolten keskinäisten sovintoneuvottelujen osalta. Nyt uudella säännöksellä tällaisiin menettelyihin liitetään vanhentumisen keskeyttävä vaikutus.

Kuitenkin jo vanhastaan vanhentumislain 11 §:n 1 momentin 4 kohdassa on säädetty, että velan *vanhentuminen katkeaa*, jos saatava otetaan käsiteltäväksi tuomioistuinsovittelussa tai sellaisessa sovittelumenettelyssä, jossa tehty sovinto voidaan vahvistaa täytäntöönpanokelpoiseksi siten kuin riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa säädetään. Vanhentumislain 11.2 §:n mukaan kun tehdään päätös tai sopimus 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun sovittelun aloittamisesta, *vanhentuminen keskeytyy* menettelyn ajaksi. Vanhentuminen katsotaan katkenneeksi sinä päivänä, jona lainvoimaiseksi tullut tuomio on annettu tai asian käsittely on muutoin päättynyt.

³²⁴ Aine 2015, s. 633 ja Oinonen 2016, s. 312. Ks. myös TEM 46/2015, s. 78.

³²⁵ HE 83/2016 vp, s. 65.

Eli toisin sanoen vanhentumislaissa tuomioistuinsovitteluun ja täytäntöönpantavissa olevaan tuomioistuimen ulkopuoliseen sovitteluun on liitetty sekä vanhentumisen katkaiseva että keskeyttävä vaikutus.³²⁶ Vanhentumislain 2.3 §:n mukaan mikäli erityissäännöksessä edellytetään, että kanne on pantava vireille määräajassa, kanteen voi katkaista 11 §:ssä tarkoitetuilla oikeudellisilla katkaisutoimilla. Kaikki 11 §:n oikeudelliset katkaisutoimet, mukaan lukien asian saattaminen edellä mainittuun tuomioistuinsovitteluun, rinnastetaan kanteen vireillepanoon.³²⁷ Täten vanhentumislain mukaan tuomioistuinsovittelulla olisi vanhentumisajan katkaiseva ja keskeyttävä vaikutus myös kilpailunrajoitusvahinkolain mukaisten kanneaikojen osalta. Mikäli vanhentumislakia ei sovelleta tältä osin täydentävänä suhteessa kilpailunrajoitusvahinkolain 11 §:ään, ajaudutaan hieman outoon tilanteeseen, jossa kilpailunrajoitusvahinkolaki tältä osin heikentää vahingonkärsijän asemaa vastoin direktiivin yleisiä tavoitteita. Toisaalta tällainen tulkinta saattaisi kannustaa vahingonaiheuttajia tarttumaan hanakammin sovintomenettelyihin, mikä on direktiivin sovintomenettelyjä lisäävän tavoitteen mukaista.

Lähtökohtana vanhentumislaissa on, että sitä sovelletaan yleislakina täydentävästi silloin, kun erityislaissa ei ole säädetty toisin.³²⁸ Aine toteaa, että työryhmän mietinnössä esitetään suljettavaksi pois vanhentumislain säännösten soveltaminen kilpailunrajoitusvahinkojen arvioinnin yhteydessä, kun sovelletaan säädettäväksi ehdotettua lakia kilpailuoikeudellisesta vahingonkorvauksesta.³²⁹ Aineen mukaan esitys on omiaan selkeyttämään kilpailunrajoitusvahinkojen arviointia ja parantamaan kilpailuoikeuden soveltamisjärjestelmän toimivuutta.³³⁰ Hallituksen esityksen mukaan vanhentumislain määräajat eivät sovellu kilpailuoikeudellisista vahingonkorvauksista annetun lain kanneaikojen rinnalla.³³¹ On katsottava, että kyseessä on lähinnä selventävä lausuma muun muassa vanhentumislain 7.2 §:n rinnakkaista soveltuvuutta koskevien epäselvyyksien välttämiseksi. Siltä osin kuin kilpailunrajoitusvahinkolaissa ei ole toisin säännelty, tulee vanhentumislaki yhä normaalisti täydentävästi sovellettavaksi. Tämä on selvää jo sillä perusteella, että kilpailunrajoitusvahinkolaissa ei säädellä lainkaan esimerkiksi vanhentu-

---

³²⁶ HE 187/2002 vp, s. 61.

³²⁷ HE 187/2002 vp, s. 41.

³²⁸ Problematiikka on käyty tutkielmassa aiemmin läpi arvioitaessa vanhentumislain 7.2 §:n rinnakkaista soveltumista. Ks. tutkielman kappale 4.6.

³²⁹ TEM 46/2015, s. 73. Ks. myös Aine 2015, s. 632. Ks. myös samoin HE 83/2016 vp, s. 62.

³³⁰ Aine 2015, s. 632.

³³¹ HE 83/2016 vp, s. 62.

misen oikeusvaikutuksista, katkaisutoimista ja niin edelleen. Ei ole voitu tarkoittaa, että vanhentumislakia ei lainkaan sovelleta täydentävästi.³³²

Edellä sanotusta huolimatta on epäselvää, säädelläänkö kilpailunrajoitusvahinkolaissa siinä määrin eri tavalla sovintomenettelyn vaikutuksista vanhentumiseen, että säännös syrjäyttää vanhentumislain 11.1 §:n 4 kohdan soveltamisen. Tällöin tuomioistuinsovitte-
lu ei katkaisisi vanhentumista, vaan ainoastaan keskeyttäisi vanhentumisaikojen kulu-
misen. Syrjäyttävää vaikutusta puoltaisi se, että mietinnössä todettiin säännöksen vas-
taavan pääpiirteiltään vanhentumislain 11 §:ää³³³, joka ilmentää sitä, että säännöksissä
on joitain eroja. Silti nuo tarkoitetut erot voivat toisaalta liittyä siihen, että kilpailunra-
joitusvahinkolaissa sovintomenettelyjen ala on paljon laajempi. Syrjäyttävää vaikutusta
puoltaisi myös se, että vanhentumisen katkaisuvaikutuksen kieltäminen tuomioistuinso-
vittelusta lisäisi niiden houkuttelevuutta vahingonaiheuttajien keskuudessa ja tällä voisi
olla sovintomenettelyä lisääviä vaikutuksia. Voimakkaimmin syrjäyttävää vaikutusta
puoltaa se, että hallituksen esityksessä selväsanaisesti todetaan, että ”-- jos asia viedään
tuomioistuinsovitte-
luun --vanhentumisajan kulumisen jatkuu siitä päivästä, jolloin so-
vintoon tähtäävä menettely päättyi. Päätymisestä ei siten ala uusi vanhentumisaika.”³³⁴

Syrjäyttävää vaikutusta vastaan toisaalta puhuu se, että olisi erikoista, mikäli kilpailun-
rajoitusvahinkolailla tällä tavoin heikennettäisiin vahingonkärsijän asemaa direktiivin
yleisen tavoitteen vastaisesti. Syrjäyttävää vaikutusta vastaan puhuu myös se, että sään-
nöksessä ei nimenomaisesti mainita, että sovintomenettelyillä ei voisi olla muita kuin
säännöksessä kuvattuja vaikutuksia. Lähtökohtana säännöksellä on direktiivin imple-
mentointi, jossa uutta on nimenomaisesti laaja sovintoneuvottelujen määritelmä. Jo
säännöksen muotoilu viittaa siihen, että erityisfokuksena on ollut nimenomaan vapaa-
muotoisista sovintoneuvotteluista säätäminen ja sen vaikutus tuomioistuinsovitte-
luun selviää vasta hallituksen esitystä lukemalla. Kyse on vähintäänkin informaatiotasoltaan
epäonnistuneesta säännöksestä, mikäli sen soveltaminen johtaa heikentämään tuomiois-
tuinsovitte-
luun asemaa vahingonkärsijän kannalta.

Näillä perusteilla on päädyttävä katsomaan, että on hyvin mahdollista, että kilpailunra-
joitusvahinkolain 11 § syrjäyttää erityissäännöksenä vanhentumislain 11.1 §:n 4 kohdan
soveltamisen. Hallituksen esitys ei jätä lainsäätäjän tahtoa epäselväksi, vaikkei vanhen-

---

³³² Mikäli vanhentumislakia ei sovelleta lainkaan täydentävänä säännöksenä, kilpailunrajoitusvahinkolain
aukkokohdat olisi täytettävä vanhentumisen yleisillä opeilla.

³³³ TEM 46/2015, s. 27.

³³⁴ HE 83/2016 vp, s. 65.

tumislakiin viitata. Sen mukaan tuomioistuinsovittelun päättymisestä ei ala uusi vanhentumisaika.

7.4.3 Soveltamiskysymyksiä

Osa kilpailunrajoitusvahinkolain tarkoittamista sovittelumenettelyistä on lakiin perustuvia tai vakiintuneita. Täysin uutta on kuitenkin, että myös osapuolten vapaamuotoiset keskinäiset sovintoon tähtäävät neuvottelut katkaisevat vanhentumisaikojen kulumisen.

Käytännössä menettely käynnistyy yhden osapuolen aloitteesta³³⁵, kun yksi tai useampi toinen osapuoli suostuu menettelyn aloittamiseen. Vanhentumisaikojen keskeytyminen koskee vain niitä osapuolia, jotka ovat edustettuina menettelyssä. Muiden vahingonaiheuttajien osalta vanhentumisajat jatkavat kulumistaan, jos niitä ei asianmukaisesti katkaista, tai jos ne eivät ole keskeytyneenä esimerkiksi korvauskanteen vireilläolon vuoksi (vanhentumislain 11 §). Mikäli korvausoikeus pääsee vanhenemaan jotakin vahingonaiheuttajaa kohtaan, kun vahingonkärsijä käy neuvotteluja toisen kanssa, tapahtuu yhteisvastuun hajautuminen.³³⁶

Osapuolten ja erityisesti vahingonkärsijän oikeusturvan kannalta on tärkeää, että menettelyn käynnistyminen dokumentoidaan.³³⁷ Tämä tapahtuu selvimmin dokumentilla, johon tulee kaikkien menettelyyn osallistuvien allekirjoitus ja menettelyn alkamis- ja päättymispäivämäärä.³³⁸ Hyvä dokumentointi on kantajan intressissä, sillä kantajalla on oikeudenkäynnissä yleisesti todistustaakka siitä, mikäli hän väittää vanhentumisaikojen katkenneen tai keskeytyneen. Vanhentumisen keskeytyksen edellytyksenä on, että dokumentaatioissa näkyy, että menettelyllä tähdätään sovintoratkaisuun. Siinä tulee ilmetä kaikkien menettelyssä mukana olevien nimi.³³⁹ Käytännössä koko menettelystä on syytä laatia pöytäkirja, johon tulee edellä mainitut tiedot. Mitään muotoedellytyksiä ei kuitenkaan ole, vaan sovintoon tähtäävä neuvottelu voidaan käynnistää jopa sähköpostikirjeenvaihdolla. Tällöin kuitenkin menettelyyn osallistuvien osapuolten on tahoiltaan vahvistettava, että kyseessä on sovintoon tähtäävä menettely.³⁴⁰ Lisäksi dokumentaati-

---

³³⁵ HE 83/2016 vp, s. 65.

³³⁶ Ks. yhteisvastuun hajaantumisesta myös tutkielman kappale 6.3.2.

³³⁷ HE 83/2016 vp, s. 65.

³³⁸ HE 83/2016 vp, s. 65.

³³⁹ HE 83/2016 vp, s. 65.

³⁴⁰ HE 83/2016 vp, s. 65.

osta tai kirjeenvaihdosta on ilmentävä riittävällä tarkkuudella, mitä asiaa sovintoneuvottelu koskee.

7.5 Yhteenveto ja arviointia

Kilpailunrajoitusvahinkolain vanhentumissäännökset parantavat vahingonkärsijöiden asemaa merkittäväällä tavalla verrattuna aiempiin kilpailulakeihin ja muihin kansallisen oikeusjärjestyksemme vanhentumissääntöihin. Kolmen vaihtoehtoisen ja rinnakkaisen vanhentumisajan järjestelmä on todella joustava ja johtaa vanhentumisen keskeytymiseen keskimäärin todella pitkiin kanneaikoihin. Toisaalta vanhentuminen ei ole vapaa-
muotoisesti katkaistavissa, mikä asettaa kanteille jokseenkin selvän takarajan.

On helppo ennustaa, että pitkät kanneajat ja säännösten suhteellisen selkeys vähentävät vanhentumisväitteitä ja siten vanhentumisen merkitystä kilpailuoikeudellisissa vahingonkorvausasioissa. Nähtävissä on kuitenkin erityisesti kolme kysymystä, joita vastaajat ja kantajat voivat yhä nostaa esiin. Vastaajien osalta jää testattavaksi tilanne, jossa tietoisuus syntyisi ennen kilpailuviranomaisten toimia, mikä siten vähentäisi lainvoimaisen päätöksen jälkeen jäljelle jäävää kanneaikaa. Kantajien osalta taas jää testattavaksi tilanne, jossa tietoisuus syntyisi vasta yli vuosi lainvoimaisen päätöksen jälkeen, jolloin kanneaikaa olisi enemmän jäljellä. Riitaa saattaisi aiheuttaa myös sovintoneuvottelujen vanhentumisen keskeyttävän vaikutuksen taannehtiva soveltaminen, mutta koska sovintomenettelyt ovat vapaaehtoisia ja vaativat siten osapuolten omaa aktiivisuutta, tällainen riitaisa soveltamistilanne saattaa jäädä syntymättä.

8. Loppuyhteenveto

Tutkielman tutkimuskysymyksenä oli *mitä tulkinta- ja soveltamisongelmia kilpailunrajoitusvahinkojen vanhentumissääntöihin liittyy ja miten ongelmat on ratkaistava?* Tutkielmassa on selvitetty kuinka kerroksellisesti kilpailulakien vanhentumissäännökset ovat rakentuneet. Yksiportaisesta vanhentumissäännöksestä on siirrytty ensin kaksipohjaiseen ja vuoden 2016 lopulla kolmiportaiseen vanhentumissäännökseen. Samalla on voitu tunnistaa erilaisia tulkintaongelmia, joista osa on säännöksille ainakin osittain yhteisiä.

Keskeisimmät säännösten tulkintaongelmat voi tiivistää neljään yläkategoriaan, joihin liittyy vielä useita alakysymyksiä: 1. vahingonkärsijältä edellytetyn tietoisuuden määrittelyyn, 2. jatkettun rikkomuksen määrittelyyn ja sen henkilöllisiin ulottuvuuksiin, 3. lainvoimaisen päätöksen määrittelyyn sekä 4. sovintomenettelyn vaikutuksiin kilpailunrajoitusvahinkolaissa.

Tietoisuus. Epäselvää on ollut, mitä tarkoitetaan, kun kilpailuoikeudellisessa vanhentumissäännössä edellytetään vahingonkärsijällä olevan tieto tai että hänellä pitäisi olla tieto jostain seikasta. KKO 2016:11 ratkaisusta ilmenevän oikeusohjeen mukaan kilpailunrajoituslakiin ja kilpailunrajoitusvahinkolakiin sisältyvää tietoisuusvaatimusta on tulkittava seuraavasti: Tietoisuudesta laskettava vanhentuminen voi alkaa, kun vahingonkärsijällä on tai pitäisi olla riittävä tieto kilpailunrajoituksen olemassaolosta sekä varsin luotettava tieto kilpailunrajoituksen muodostavan menettelyn tosiseikastosta, jota hän voi verrata sattuneeseen tapahtumainkulkuun ja siten havaita itselleen aiheutuneen vahingon. Tutkielmassa on katsottu, että arvio siitä, milloin tässä tarkoitettu riittävä tieto on, riippuu vahingonkärsijän mahdollisuuksista ymmärtää kilpailunrajoituksen kiellettyä luonnetta ja mahdollisuuksista saada tietoa menettelyn tosiseikastosta. Tieto voi tulla viranomaiselta, mutta kategorisesti välttämätöntä se ei ole, eikä KKO 2016:11 ratkaisusta tulisi tällaista yleistystä tehdä.

Jatkettu rikkomus. Epäselvää on ollut, milloin yksittäisissä kilpailurikkomustoimissa on kyse siinä määrin yhdestä kokonaisuudesta, että niitä kohdellaan jatkettuna rikkomuksena. Tällöin kilpailulakiin ja kilpailunrajoitusvahinkolakiin kuuluva kymmenenvuoden vanhentumisaika alkaa kulua vasta jatkettun rikkomuksen päättymisestä. Arvio tehdään kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon menettelyn taustalla oleva kokonaissuunnitelma ja rikkomusten asiallinen, henkilöllinen ja ajallinen yhteys.

Epäselvää on myös jatkettun rikkomuksen henkilöllisten ulottuvuuksien merkitys. Ei ole vahingonkärsijän korvausoikeuden kannalta täysin selvää, onko jatkettu kilpailurikkomus päättynyt vanhentumisen käynnistävällä tavalla, mikäli se on päättynyt vahingonkärsijää kohtaan, mutta jatkuu muulla tavoin. Säännöksen sanamuoto ei suoraan edellytä, että kilpailurikkomus on kohdistunut juuri vahingonkärsijään. Voidaan kuitenkin perustellusti todeta sellaisen vaatimuksen olevan olemassa, sillä muutoin vahingonkärsijällä ei ole oikeutta vahingonkorvaukseen, eikä säännöstä sovelleta lainkaan. Kilpailuoikeuden julkisoikeudellisessa täytäntöönpanossa tarkoitettu jatkettu rikkomus ei edellytä, että kilpailurikkomuksen vahingonkärsijät olisivat alkuunkaan samoja, sillä näkökulma on kilpailurikkomuksen vahingollisuus markkinoihin nähden. Tämä olemassa

oleva tulkintaa hämärtää sitä, miten jatkettua rikkomusta tulisi vahingonkorvausoikeuden vanhentumisen kannalta arvioida.

On varovaisesti mahdollista, että vahingonkorvausoikeutta määritettäessä voidaan poiketa julkisoikeudellisen täytäntöönpanon jatkettun rikkomuksen käsitteestä. Ainakin mikäli on selvästi osoitettavissa ajankohta, jolloin kilpailurikkomus on päättynyt vahingonkärsijä X:ää kohtaan, voi kymmenen vuoden vanhentuminen alkaa hänen korvausoikeutensa kannalta tuosta ajankohdasta. Vanhentumisen alkamista ei pitäisi enää lykätä se, vaikka julkisoikeudellisessa täytäntöönpanossa olisi katsottu saman rikkomuksen jatkuneen vielä vahingonkärsijä Y:tä kohtaan. Kuitenkin julkisoikeudellisessa täytäntöönpanossa vakiintunut erilainen tulkintatapa sekä tehokkaan kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen toteutumisen vaatimus tekevät tällaisesta tulkinnasta hataran. Eri asia on vielä se, että monesti kilpailurikkomuksen voidaan katsoa kohdistuvan laajaan joukkoon, eikä ole erotettavissa milloin se kohdistuu kuvitteelliseen X:ään tai Y:hyn. Kartellivahingot voivat ulottua laajasti koko markkinoihin koko olemassaolonsa ajan. Sen sijaan on vaikea ajatella määräävän markkina-aseman väärinkäytön enää kohdistuvan jo konkurssin tehneeseen X:ään, vaikka se jatkuu vielä toista kilpailijaa Y:tä kohtaan.

Vielä on ollut epäselvää, mistä ajankohdasta lasketaan ”jatketun rikkomuksen päättymisen” silloin, kun mahdollisesti yhteisvastuussa olevat vahingonaiheuttajat irrottautuvat rikkomuksesta eri aikoina. Mikäli vahingonaiheuttaja X irrottautuu jatkettun rikkomuksen muodostavasta kartellista kaksi vuotta ennen sen päättymistä, lasketaanko jatkettun rikkomuksen päättymisen X:n osalta koko kartellin päättymisestä vai kartellin päättymisestä X:n osalta. Tutkielmassa on tultu oikeuskäytännön perusteella siihen johtopäätökseen, että esimerkin kaltaisessa tilanteessa jatkettun rikkomuksen päättymisestä laskettava kymmenen vuoden vanhentumisaika alkaa X:n osalta siitä hetkestä, kun rikkomus päättyi X:n osalta. Vanhentumisajat ovat itsenäisiä ja erillisiä kutakin vahingonaiheuttajaa kohtaan, riippumatta siitä, vaikka heidän vastuunsa olisi yhteisvastuullista.

Lainvoimainen päätös. Kilpailulaki ja kilpailunrajoitusvahinkolaki sisältävät muun muassa lainvoimaisesta rikkomuspäätöksestä alkavan erityisen yhden vuoden vanhentumisajan. Lisäksi kilpailunrajoitusvahinkolain viiden vuoden vanhentumisaika on keskeytyneenä, kunnes on kulunut yksi vuosi lainvoimaisesta kilpailurikkomusratkaisusta tai asia on muutoin päättynyt. Epäselvää on ollut, miten lainvoimaisen päätöksen käsitettä arvioidaan suhteessa osittaiseen tai relatiiviseen lainvoimaan.

Tutkielmassa on tultu siihen johtopäätökseen, että vielä lainvoimaa vailla olevan ratkaisun osan on koskettava nimenomaisesti rikkomusta, jotta vanhentumisen alkaminen lykkääntyy. Esimerkiksi seuraamusmaksun määrästä valittaminen ei lykkää vanhentumisen alkamista, mikäli itse rikkomuspäätös on jo lainvoimainen.

Lisäksi tutkielmassa on tultu EU-oikeuskäytännön johdosta siihen päätelmään, että lainvoimaa arvioidaan kunkin vahingonaiheuttajan osalta erikseen. Esimerkiksi seuraamusmaksusta vapautetun kartellijäsenen kohdalla rikkomuspäätös tulee lainvoimaiseksi seuraamusmaksuesityksen antopäivänä, vaikka kilpailurikkomusprosessi jatkuu muiden kartellijäsenten osalta.

Sovintomenettely. Vielä tutkielmassa on havaittu, että uuden kilpailunrajoitusvahinkolain sovintomenettelyä koskevat säännökset aiheuttavat epäselvyyttä erityisesti sen suhteen, syrjäyttääkö uusi sääntely vanhentumislain 11 §:n tuomioistuinsovittelun oikeusvaikutuksia koskevan säännöksen. Tällöin tuomioistuinsovittelun käynnistäminen ei aiheuttaisi kilpailunrajoitusvahinkolain vanhentumisaikojen katkeamista vaan ainoastaan keskeytymisen. Vaikka asia ei ilmene säännöksestä, hallituksen esityksessä selväsanaisesti todetaan, että sovintomenettelyjen päättymisestä ei ala uutta vanhentumisaikaa. Tämä tulkinta heikentäisi tuomioistuinsovittelun asemaa vahingonkäräjän näkökulmasta.

Näistä tässä huomioituista tutkintaongelmista huolimatta laajemmin on arvioitava, että kilpailuoikeudellisen vahingonkorvauksen vanhentumisen merkitys riitelyn välikappaleena on vähenemään päin. On helppo nähdä, että tämän kilpailuoikeuden osa-alueen jonkinlainen merkityspiikki nähtiin 2010-luvun suurissa kartellioikeudenkäynneissä, joissa vanhentumispuolustus oli suuressa roolissa. Korkeimman oikeuden ratkaisu 2016:11 puhdisti kuitenkin onnistuneesti pöytää kilpailunrajoituslain vaikeaselkoisen tietoisuusvaatimuksen osalta. Mahdollisissa myöhemmissä kilpailulakia, saati kilpailunrajoitusvahinkolakia soveltaen käytävissä kilpailuoikeudellisissa vahingonkorvausoikeudenkäynneissä vanhentumiskysymykset tuskin näyttelevät yhtä suurta roolia. Toisaalta mikäli EU onnistuu tavoitteessaan ja kilpailuoikeuden yksityisoikeudellinen täytäntöönpano tulee lisääntymään ja lisääntymään, on selvää, että tapausten erilaisuudesta johtuen myös vanhentumiskysymyksistä tullaan vielä riitelemään. Ehkä jostain seikasta, joka on tämän tutkielman kirjoittajaa askarruttanut, ehkä jostain täysin uudesta seikasta. Asia jääköön oikeuskäytännön varaan.